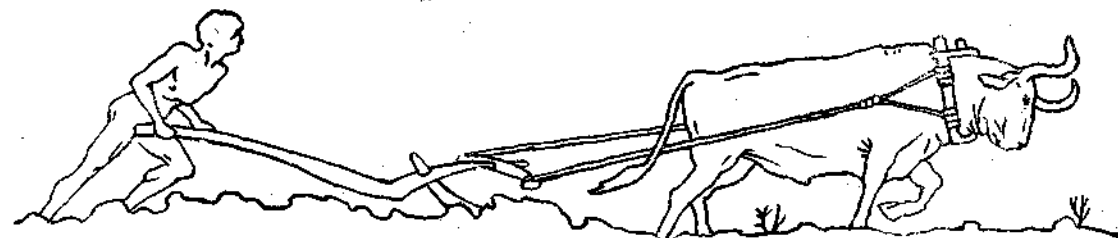

ΛΑΖΑΡΟΣ ΣΩΧΟΣ

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ ΙΑ' 28 ΦΕ-
ΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1911

ΛΑΖΑΡΟΣ ΣΩΧΟΣ

Ότε πρό ὀλίγων ἀκόμη ἡμερῶν ὁ Λάζαρος Σῶχος μ' ἐπεσκέφθη εἰς τὸ ἐργαστήριόν μου, με κάποια ἱερὰ συγκίνησι, τοῦ ἔλεγα ὅτι μ' εὐχαρίστησι θὰ τοῦ ἔκωμινα τὴν ὥραία του κεφαλή. Ὁ Σῶχος τὸ ἐδέχθη καὶ με χαρὰ ἐπερίμενε τὴν ἀνοιξὶ ὁ πλάστης τόσων ἀγαλμάτων νὰ δῆ καὶ τὴν δική του μορφή στὸν πηλὸ ἢ στὸ μάρμαρο. Μάταιη ἐλπίδα· ἡ μοῖρα, ποὺ διευθύνει τ' ἀνθρώπινα, τὸν ἐστέρησε μαζί με τόσα ἄλλα, ποὺ ὄνειρευότανε ἡ ὥραία του ψυχὴ, καὶ τὴ χαρὰ νὰ δῆ τὸ πρόπλασμα τῆς ἰδίας του προτομῆς ἀπὸ ἓνα συναδέλφῳ του.

Ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες γλύπται, ἔτσι καὶ ὁ Σῶχος με τὸν ἀκράτητο πατριωτισμὸ του δὲν μπόρεσε νὰ συνθηκολογήσῃ ποτὲ με τὸ ἀμόρφωτο περιβάλλον, καὶ πότε ταλαιπωρούμενος εἰς τὰ ξένα, πότε τρέχων γιὰ τὶς ἀνάγκαις τῆς πατρίδας του, καὶ πότε συμβουλευῶν καὶ περιφρονῶν συγχρόνως τοὺς πάντας, δὲν κατώρθωσε νὰ συννενοηθῆ καὶ νὰ δώσῃ ἐκεῖνο, ποὺ ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιά του τοῦ ἔλεγαν. Βέβαια ὁ θάνατος ἑνὸς γλύπτου δὲν θὰ συγκινήσῃ κανένα ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἐκείνους, ποὺ τὴν ζωὴν τὴν θεωροῦν ὡς ὄλιγὴ ἀπόλαυσι τῶν αἰσθήσεων, χρειάζονται ἄλλα μάτια καὶ ἄλλαι διάνοιαι γιὰ νὰ κλάψουν τὸν ἀδικο θάνατο τῶν συντριμμένων ὑπάρξεων. Ὅλοι οἱ γλύπται τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος εἶναι συντριμμένα, σὰν τὰ σπασμένα ἀγάλματα τῆς Ἑλληνικῆς γλυπτικῆς. Ὁ Χαλεπᾶς ἐτρελλᾶθη, καὶ ὅμως ποιὸς ἔξοι, ἂν ἔξοισε σὲ ἄλλο κόσμῳ, τί θὰ ἦτο ἡ μεγαλοφυΐα του. Ὁ Βιτσάρης ἀπέθανε ἀπὸ μαρasmus προτοῦ ἀκόμη ἰδῆ ἀναστημένο τὸ μεγάλο ἰδανικό, ποὺ εἶχε γιὰ τὴν ἑλληνικὴ γλυπτικὴ. Ὁ Φυτάλης, ποὺ μᾶς ἔδωκε τὸν Πατριάρχη καὶ τὸν Κανάρη, ἀπέθανε εἰς τὸ πτωχοκομεῖον. Καὶ ὁ Σῶχος ἐτελείωσε με τὸ παράπονο, πῶς τίποτα πιά δὲν συγκινεῖ τὴν Ἑλλάδα γιὰ τὴν γλυπτικὴ, ποὺ ὅλο ἓνα

σβύνει καὶ περιορίζεται εἰς τὰ χέρια τῶν ἀμαθεστέρων χειρωνακτῶν.

Ὁ Λάζαρος Σῶχος ἐγεννήθη τὸ 1852 εἰς τὸ χωριὸν Ὑστέρνια τῆς Τήνου ἀπὸ πατέρα μαρμαρογλύπτου. Ἡ συνήθεια τῶν Τηνίων τοῦ νὰ σπουδάζουν τὰ παιδιά τους τὴν τέχνην τοῦ πατρὸς καὶ νὰ τὴν τελειοποιούν, ἠνάγκασε τοὺς γονεῖς του νὰ τὸν στείλουν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πλησίον ἑνὸς θείου του ἐπίσης μαρμαρογλύπτου, ὅπως τελειοποιηθῆ εἰς τὴν τέχνην ἐκεῖ ὅμως ὁ νέος Λάζαρος εὗρε τὴν ἐνκαιρίαν καὶ κατετάχθη εἰς κάποιαν σχολὴν σχεδίου. Ἐνῶ δὲ ἠκολούθει τὰ μαθήματα τῆς σχολῆς, ὁ πόθος τοῦ νὰ γίνῃ καλλιτέχνης τὸν κυριεύει, καὶ ἓνα πρωτὶ ἐγκαταλείπει τὸ ταπεινὸν ἐργαστήριον τοῦ θείου του, καὶ ἔρχεται εἰς Ἀθήνας με συστάσεις τινὰς πρὸς τὸν Δρόσην με τὰ ὥραία του ὄνειρα καὶ χωρὶς λεπτόν. Ἐνῶ δὲ κατεγίνετο εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς τέχνης εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Δρόση, ὁ ὁποῖος τὴν ἐποχὴν ταύτην κατοσκεύαζε τὰ ἀγάλματα τῆς Ἀκαδημίας, καὶ ἐβοήθει τοὺς μαρμαροτεχνίτας διὰ νὰ ἐξοικονομῆ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἐφοίτα καὶ εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον. Κατὰ καλὴν του τύχην, διήρξατο ἡμέραν τινὰ ἐξ Ἀθηνῶν ἢ κ. Ζαρίφη, ἡ ὁποία τὸν εἶχε γνωρίσει εἰς Κωνσταντινούπολιν λαμβάνει ἐνδιαφέρον δι' αὐτόν, καὶ ἀναλαμβάνει δι' ἐξόδων της νὰ τὸν σπουδάσῃ. Πράγματι ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς τὸ Παρίσι τοῦ ἔδιδε ἐπιχορηγήσιν, ἕως ὅτου ἀνεδείχθη τέλειος καλλιτέχνης. Δὲν εἶνε ἡ στιγμή αὕτη κατάλληλος, ὅπως ἐξετασθῆ εὐρύτερον τὸ ἔργον τοῦ καλλιτέχνου τούτου, καὶ ποῖαν ἐπίδρασιν ἔσχεν εἰς τὴν σύγχρονον Ἑλληνικὴν γλυπτικὴν ὁ παρατηρῶν ὅμως τὴν προτομὴν τοῦ Νικολάου Ζαρίφη, ὀφείλει νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ὁ Λάζαρος Σῶχος δὲν ἦτο ἀπλῶς μόνον τυχαῖος τεχνίτης, ἀλλὰ με τὰς ἀρετὰς, τὰς ὁποίας εἶχε διὰ τὴν πλαστικὴν, ἠδύνατο

νά διακριθῆ ἀναπτυσσόμενος εἰς ἄλλο περιβάλλον.

Ἡ γλυπτικὴ ἐν Ἑλλάδι δυστυχῶς τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη παρέμεινε στεῖρα ἰδέα. Οὐδεὶς ἐνδιαφέρεται πλέον δι' αὐτήν, ἀρκεῖ νὰ σημειωθῆ ὅτι τὰ τελευταῖα δέκα ἔτη, οὔτε ἓνα ἔργον γλυπτικῶν ἠγοράσθη παρ' Ἑλλήνων. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας δὲν ἦτο δυνατόν ἡ γλυπτικὴ νὰ κάμῃ θαύματα εἰς τὴν ἐξέλιξίν της, καὶ ἂν ὑπάρχῃ ἀκόμη κάποια ἰδέα ὅτι ἔχομεν γλυπτικήν, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τοὺς ὑπερανθρώπους ἀγῶνας τῶν γλυπτῶν μας.

Ὁ Σῶχος διαμένον εἰς Παρισίους ἐπὶ μίαν εἰκοσαετίαν ἦτο ὁ ξεναγὸς τῶν Ἑλλήνων, ὁ θερμὸς πατριώτης, ποὺ πάντα πρόθυμος προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του πρὸς τὴν πατρίδα.

Τὸ σημαντικώτερον τῶν ἔργων του εἶνε ὁ ἀνδριὰς τοῦ Κολοκοτρώνη, ὁ ὁποῖος ἐστήθη εἰς τὸ Ναύπλιον. Τὸ χαλκοῦν αὐτὸ ἄγαλμα παρ' ἄλλας τῶν τῶν αἰσθητικῶν ἢ τεχνικῶν ἀτελειῶν σημειῶναι ἓνα σημαντικόν σταθμὸν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλυπτικῆς. Ἡ Ἑλληνικὴ γλυπτικὴ εὗρίσκειτο ἀκόμη συνεσφιγμένη εἰς τὰς ψευδεῖς κλασσικὰς παραδόσεις. Οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν ἐνόμισαν ὅτι ἔπρεπε νὰ πετάξουν εὐθὺς εἰς τὴν μεγάλην Ἑλληνικὴν ἐποχὴν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν πρόοδον τῆς πολιτισμένης ἀνθρωπότητος πρὸς τὴν Δύσιν, κανεὶς δὲν ἐβλέπε γύρω του καὶ τὸ πέταγμα αὐτὸ μὲ τὰ ψεύτικα φτερὰ δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ φέρῃ τὴν κατάρπτωσιν τῆς τέχνης. Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι μεμονωμένα ἀντιδράσεις ἐγένοντο: ὁ Διονύσιος Σολωμός, πνεῦμα ἐλεύθερον καὶ δυνατό, πολὺ ἐνωρὶς ἀντελήφθη σὲ τί κρημνοὺς θὰ ἐφέρετο τὸ ἔθνος, ἂν ἀκολουθοῦσε ἓνα τέτοιο δρόμο, ἀλλὰ τὸ κακὸ εἶχε πιά ριζώσει μέσα εἰς τὶς ἀμόρφωτες ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων.

Τοιοιουτρόπως, μόνος ὁ Σῶχος ἐξ ἐνστικτοῦ ὠδηγήθη παρ' ὅλην τὴν γύρω του κατάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς γλυπτικῆς νὰ προσκολληθῆ εἰς τὴν πραγματικότητα, νὰ μελετήσῃ τὴν φυσιολογικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ νὰ μορφώσῃ ἓνα εἶδος τέχνης, διακοσμητικῆς μὲν ὡς ἐκ τῆς ἐπιδράσεώς της ἐκ τῆς Γαλλικῆς, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν προήλθε, ἀλλὰ πάντα προτιμοτέρας ἀπὸ τὰς ψευδεπιδείξεις τῶν κακῶν μιμητῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλυπτικῆς. Τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς ταύτην εἶνε περίεργον ὅτι ἄνευ προγενεστέρων ἐργασίας ἢ συνειδητοῦσιν τινὸς ἀναφαίνονται σχεδὸν ταυτοχρόνως, ὁ Χαλεπᾶς καὶ ὁ Βιτσάρης. Ἐνῶ δὲ ἦδη ὁ μοναδικὸς Φιλιππότης ἔκαμε τὸ μάρμαρον νὰ ἐκφράξῃ τὴν ζωὴν σὰν ἓνας ἀρχαῖος γλύπτης, μὲ τὰ τολμηρὰ ἐπίπεδα, τὰς εὐρείας ἐπιφανείας καὶ τὴν προσωπικὴν του τεχνοτροπίαν καὶ ἐκινδύνευε νὰ λησμονηθῆ ἀπὸ τοὺς

συγχρόνους του, οἱ ὁποῖοι τοῦ ἠενήθησαν μίαν θέσιν εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον διὰ νὰ διδάξῃ τὴν ὑπέροχον τέχνην του, ὁ Σῶχος ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν ἔζησε πλησίον τοῦ Μερσιῆ εἰς τὸ Παρίσι, ἐδιδάχθη τουλάχιστον τὸ πᾶς νὰ βλέπῃ καὶ νὰ μιμῆται τὴν φύσιν κατ' εὐθείαν καὶ ὄχι πίσω ἀπὸ τὰ εἰδῶλα τῆς ἀρχαίας τέχνης.

Ὑπὸ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ τέχνη τοῦ Σῶχου εἶνε καὶ θὰ παραμείνῃ χαρακτηριστικὴ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους.

Δὲν ἐξετάζω ἐδῶ, ἔάν, καὶ κατὰ πόσον εἶνε ἰδανικὴ ἢ πραγματικὴ, δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ προβάλλω ἐξ ἰδιοσυγγρασίας τὴν συμπάθειάν μου πρὸς τὴν μὲν ἢ πρὸς τὴν δέ, θὰ ἦτο δὲ γελοῖον νὰ ἀπαρηθῶμεν τὰς ἀρετὰς ἑνὸς καλλιτέχνη, διότι δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰς συμπάθειάς μας. Ὁ Σῶχος ἦτο γεννημένος καλλιτέχνης εἰς ἄλλο περιβάλλον καὶ ὑπὸ ἄλλας συνθήκας θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκτυλιχθῆ ἡ τέχνη του εἰς μίαν εὐγενῆ ἀνθησίν, ὅπου ἡ ἀρμονικὴ διακόσμησις, τὴν ὁποῖαν τόσον καλὰ ἐφήμοζεν εἰς τὴν πλαστικὴν του, θ' ἀμιλλᾶτο πρὸς τὴν λεπτότητα τῶν αἰσθημάτων του. Ὁ Σῶχος ἐπέδανε πτωχότατος διηγούντιαι ὅτι πολλὰς φορὰς εἰς τὸ Παρίσι, διὰ νὰ σώσῃ ἄλλους σπουδαστὰς ἀπὸ τὴν πρόχειρον πενίαν των, ἔθετε ὑπὸ ἐνέχυρον τὸ χρυσοῦν δακτύλιον, τὸ ὁποῖον πάντοτε ἔφερε: τόσον δὲ ἐφθάρη ἐκ τῆς συχνῆς ἐπαναλήψεως τῆς ἐνεχυρίασεως, ὥστε ἡ ἀξία τοῦ χρυσοῦ ὑπετιμήθη κατὰ τὸ ἥμισυ! Ἦτο κατὰ βάθος ἀγαθός, καὶ ἂν καὶ φύσει μετριώφρων, ἠγαγκάετο πολλὰς νὰ ἐξεγείρεται κατὰ τῆς ἀμαθείας τῶν πολλῶν, οἱ ὁποῖοι τόσον ἐνοχλητικοὶ γίνονται πολλὰς συζητοῦντες καὶ διὰ τὰ σπουδαιότατα καλλιτεχνικὰ ζητήματα μὲ τὴν ἀφέλειαν ἐκείνην, ποὺ χαρακτηρίζει τὴν φυλὴν μας.

Ὁ εὐγενὴς πόθος τοῦ Σῶχου ἦτο νὰ ἴδῃ τὴν γλυπτικὴν εἰς τὴν πατρίδα του νὰ λάβῃ μίαν ἄλλην τροπὴν, ἡ ὁποῖα νὰ πλησιάζῃ περισσότερο πρὸς τὴν ἀλήθειαν χωρὶς νὰ πομακρύνεται ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν παράδοσιν ἢ ἐσφαλμένην αὐτῇ ἀρχῇ, ἐπὶ τῆς ὁποίας καὶ ἄλλοι ἐβάσιον τὸ ἔργον των καὶ ἔπεσαν θύματα τῆς πλάνης των, δὲν εἶνε ἡ φυσικὴ κατεῦθυνσις μίας τέχνης, τῆς ὁποίας ἡ μὲν μακροσμένη παράδοσις ἐλησμονήθη καθολοκληρίαν, πολλοὶ δὲ τεχνίται καὶ μάλιστα μεγαλοφρονεῖς, ὅπως ὁ Κανόβα, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σώσουν οὔτε τὴν ἰδίαν ἀτομικότητα. Ὁ Βιτσάρης μὲ τὴν ἐντονον ἰδιοφυίαν του προεῖδε τὸν κίνδυνον ἐνωρὶς καὶ ἀντέδρασε μὲ ὅλην τὴν δύναμίν του κατὰ τοῦ κακοῦ, ποὺ ἐγένετο εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλυπτικήν, ἀλλὰ ὁ Βιτσάρης ἂν καὶ ἔσβυσε σὰν μὴ λαμπάδα μέσα εἰς τὴν ἀποπνεκτικὴν ἀτμόσφαιρα τῶν ψευδοκλασικιστῶν, ἡ ἐργασία του θὰ παραμείνῃ ὡς ἡ εὐγλωττοτέρα ἀντίδρασις

κατὰ τῆς μανίας ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ ἦσαν ὀλιγώτερον Ἕλληνες, ἐθορύβουν μὲ τὸν πλέον κομμώτερον τρόπον περὶ τῆς εὐγενούς δῆθεν καταγωγῆς των ἐκ τῶν Ἑλλήνων τῆς καλῆς ἐποχῆς. Οὕτω καὶ ὁ Σῶχος, ἐνῶ ὡς ἀρχὴν εἶχε τὴν προσέγγισιν πρὸς τὸν κλασικισμὸν, εἰς τὴν πρᾶξιν ὁμως κατέφευγε εἰς τὴν κατ' εὐθείαν μίμησιν τῆς φύσεως ἀδιαφορῶν διὰ τὰς ἐπιτυχίσεις τῶν πολλῶν καὶ δίδων πρῶτος αὐτὸς τὸ παράδειγμα μᾶς εὐσυνειδήτου μελέτης τῶν ἐπιπέδων, καὶ τῆς ἀρμονικῆς διαβαθμίσεως αὐτῶν.

Πλείστα ὅσα ἔργα μαρτυροῦν τὴν ἐπίδοσιν τοῦ Σῶχου εἰς τὴν τέχνην του. Διαμένον εἰς τὸ Παρίσι ἐξέθεσεν ἐπανειλημμένως εἰς τὸ Σαλὸν

καὶ πολλὰς ἐκπλήθη. Προτομαὶ του τινὲς εἶνε ἀριστουργήματα λεπτοτάτης ἐκτελέσεως. Εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῶν Ἀθηνῶν ἡ προτομὴ τοῦ Ἀγγερινοῦ εἶνε ἡ ἀληθεστέρα, ἡ καλλιτεχνικώτερα προτομὴ ὅλων τῶν ἄλλων. Φαντασίαν δὲν εἶχε γόνιμον, ἐπανειλημμέναι του ἀπόπειραι δὲν ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας, ἀλλὰ ἡ κατ' ἐξοχὴν λεπτὴ τέχνη του, ἡ προσπάθειά του νὰ δώσῃ νέον χαρακτῆρα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλυπτικὴν, ἡ ἀγαθότης τοῦ ἦθους του, συνδυαζόμενα πρὸς τὴν ἐντιμον πενίαν του, ἀφοῦ καὶ αὐτὴ ἡ κηδεὶα του ἐγένετο δημοσίᾳ δαπάνῃ, μᾶς δίδουν τὸν ἐξοχώτερον χαρακτηρισμὸν τῆς ὠραίας ψυχῆς τοῦ Ἕλληνοῦ καλλιτέχνη.

ΘΩΜΑΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ
Λέπτης

ΠΑΛΙΕΣ ΑΓΑΠΕΣ

Παλιές ἀγάπες, τὴ θολὴ τὴν ὄρα αὐτὴ ὡς περνᾶτε καὶ τρομοσβήνετε θαμπὲς στὸ φῶς τὸ γαληνὸ, βαθινοῦς, ἀπόμακρους ἀχοῦς, σβησμένους μοῦ ξυπνᾶτε, σὰν τοὺς ποὺ στέλνει ἡ θάλασσα σὲ ἀπάνεμο γιालό.

Μιά, σὰ θλιμένη Παναγιά, χλωμὴ περνᾶ, μὴ πλάνο, λάβρο σκοροπᾶ τὸ γέλιο της, ἄλλη γλυστρᾶ ἀπαλά, καθὼς τὸ ἀγέρι τὸ πρῶινὸ στη νιὰ τὴ χλόη ἀπάνω, τῆς ἄλλης χύνει ἀντάριασμα καὶ τρικυμιὰ ἢ ματιὰ.

Κάποια σ' ἓνα δροσόνερο σκύφτει σιγὰ καὶ πίνει, ἄλλη διαβαίνει ὄνειριαστὴ στὸ κρῦο τὸ δειλινό, καὶ ἄλλη ἀπιαστὴ γοργοπετᾶ καὶ πίσω δὲν ἀφίνει μὴδ' ὅσο ροδὸσύγγεφο στὸν ἀσγινὸ οὐρανό.

Ὅλες ἐσεῖς τὴν ὄρα αὐτὴ καθὼς σιγοπερνᾶτε καὶ αὔλες μπροστὰ μου φεῦγετε καὶ χάνεστε θολές, ἢ τὰ χλωρὰ στεφάνια σας περήφανες κρατᾶτε, ἢ κουρασμένες σέρνεστε σὲ λιτανίες βουβές,

Μὲς τὴν ψυχὴ ποῦ σύχασε, στοὺς πόθους στομωμένη, ὅσο καὶ ἂν εἰστε σὰν ἀχοί, ποῦ πνίγονται μακριὰ, φέγγετε μὴ σιγῆ γλυκὰ σὰν ἀνοιχτὴ ἀνθισμένη καὶ σβῆτε σὰ ροδόφωτα στὰ βραδινὰ νερά.

ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

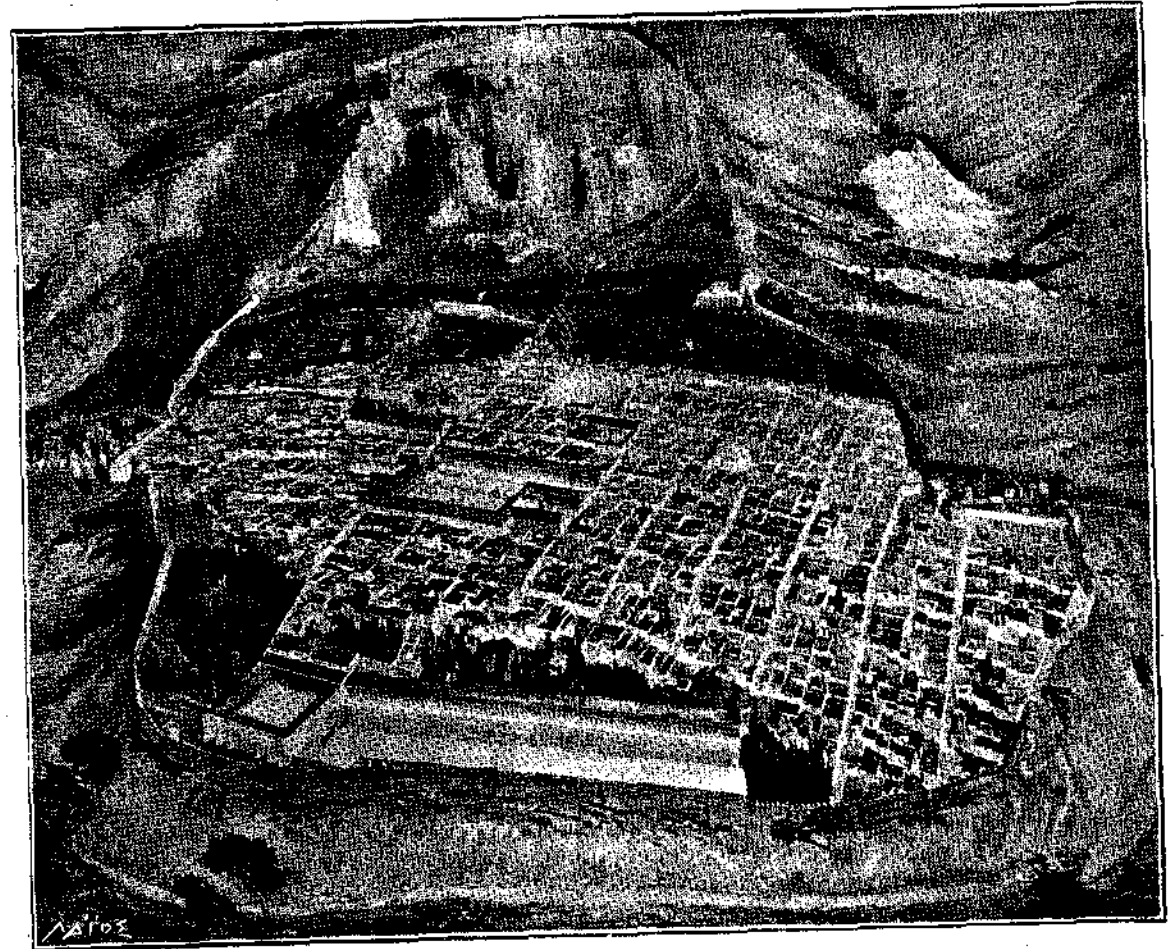
ΜΙΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΣ

Η αρχαιολογική έρευνα επί του κλασικού εδάφους πρό πολλού έχει στραφή από τας μητροπόλεις της Ελλάδος πρὸς τὰς πλουσίας χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου ὁ Ἑλληνισμὸς μετὰ τὰς κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου τὴν δευτέραν του ἀκμὴν ἤκμασεν. Εἶνε δὲ γνωστὸν τί ἐκέρδισεν ἡ γερμανικὴ ἐπιστῆμη ἐκ τῶν ἐν Περγάμῳ ἐρευνῶν τῆς. Τὸ πεδῖον τῶν ἐργασιῶν ἐξέτειναν ἔπειτα Γερμανοὶ καὶ Αὐστριακοὶ ἀρχαιολόγοι καὶ πολλαχοῦ μὲν ἄλλου, ἰδίως δὲ εἰς τὴν Πριήνην, τὴν Μίλητον, τὴν Ἐφεσον. Εἰς τὰς δύο τελευταίας μεγάλας πόλεις τῆς κλασσικῆς καὶ ἑλληνιστικῆς ἀρχαιότητος αἱ ἐρευναι ἀκόμη ἐξακολουθοῦν. Μεγάλῃς δὲ σπουδαιότητος ὑπῆρξαν αἱ πρὸ ἐτῶν συντελεσθεῖσαι ἤδη τῆς Πριήνης, ὅπου ὡς οὐδαμοῦ ἄλλου παρουσιάσθη τελεία ἡ εἰκὼν πόλεως ὁλοκλήρου ἑλληνικῆς ἀρχαίας. Ἡ Πριήνη εἶνε ἡ ἑλληνικὴ Πομπηία. Τμήματα τοιαύτης εἰκόνας παρέχουν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ Δῆλος μάλιστα μετὰ τὰς λαμπρὰς ἰδιωτικὰς τῆς οἰκίας καὶ ἡ παλαιὰ πόλις τῆς Θήρας, ἡ πρώτη ἔργον τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς, ἡ δευτέρα τοῦ βαρῶνου φὸν Χίλλερ, εὐπατρίδου Πρώσσου καὶ διαπρεποῦς ἐρευνητοῦ. Ἄλλ' ἡ Πριήνη εἶνε πόλις τελεία μετὰ ὅλα τὰ συστατικά της, μετὰ τὰ τείχη, τοὺς δρόμους, τὰς συνοικίας, τὰς οἰκίας, τὴν ἀγορὰν, τὸ θέατρον, τὸ στάδιον, τὰ ἀρχεῖα της, τὰ σκευῆ της. Τὴν ἀνέσκαψαν ἀπὸ τὸ 1895-1898 δύο διακεκριμένοι σήμερον ἀρχαιολόγοι, διευθύνται μεγάλων μουσείων καὶ καθηγηταί, τότε ἐταῖροι τοῦ ἐν Ἀθήναις Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου, ὁ Βεϊγανὸς καὶ ὁ Σράδερ, ἀμφότεροι σπουδαῖοι ἐρευνηταὶ καὶ τῶν τῆς Ἀκροπόλεως γλυπτῶν καὶ τῶν πορτίνων κτισμάτων αὐτῆς. Τὰ δημοσιεύματα αὐτῶν περὶ τῆς Πριήνης, ἐξαιρετα, ὡς εἶνε ἐπόμενον, γερμανικῆς ἐπιστῆμης ἔργα, εἶνε ἀπὸ ἐτῶν γνωστά. Ἄλλ' ἡ ἐρευνητικὴ, ἡ ἐρμηνηντικὴ ἐργασία δὲν παύει καὶ μετ' αὐτά. Ὑπὸ μίαν ὄψιν μάλιστα ἀναγεννᾶται. Ἡ ἐποχὴ μας φιλολογικῶς καὶ ἀρχαιολογικῶς εἶνε αἰὼν Ἀναγεννήσεως, ὅπως ὁ πρὸ τετρακοσίων καὶ πεντακοσίων ἐτῶν ἐκεῖνος, ἀν καὶ ὀλιγώτερον ὑπὸ τύπον καλλιτεχνικόν, πολὺ μᾶλλον ὅμως σοβαρός. Ἡ ἀναπαράστασις τοῦ ἀρχαίου κόσμου μετὰ ὅλας τὰς πνευματικὰς δυνάμεις, τὰς ψυχικὰς ἐνεργείας καὶ τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς εἶνε ἀληθινὴ ἀναβίωσις αὐτοῦ εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ σημερινοῦ κόσμου. Τοῦτο ἡμέρᾳ τῆ ἡμέρᾳ συντελεῖ ἡ βαθεῖα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πολυμερῆς καὶ μεγαλομερῆς γνώσις. Τοῦτ' αὐτὸ συντελεῖ καὶ ἡ ἐναργεστέρᾳ τῆς ψηλαφητῆς καὶ αἰσθητῆς εἰκόνας τοῦ κόσμου ἐκείνου ἀνα-

παράστασις. Εἰς τὸν ἐξόχως ἀνθρωπιστικῶς πρακτικὸν σκοπὸν τῆς ἐπιστῆμης δι' ὅλην τὴν κοινωνίαν ἀποβλέποντες, εἰς τὸν εἰδικῶς παιδαγωγικὸν διὰ τὴν σχολειακῶς μορφουμένην νεολαίαν, ἀρχαιολόγοι καὶ φιλόλογοι Γερμανοὶ ζητοῦν σήμερον νὰ ζωοποιήσουν διπλῶς τὰς μορφὰς τοῦ παρεξηγημένου κόσμου διὰ τῆς λαλοῦσης γνώσεως καὶ τῆς αἰσθητῆς εἰκόνας. Τοιαύτη εἶνε ἡ νέα ἱστορικὴ καὶ φιλολογικὴ ἐπιστῆμη, τῆς ὁποίας ἐν παράδειγμα ἀρκεῖ νὰ φέρω, τὸ πρόσφατον περὶ τῆς πολιτείας καὶ κοινωνίας τῶν Ἑλλήνων θαυμαστὸν βιβλίον τοῦ μεγάλου Βιλαμόβιτς. Τοιαύτη εἶνε καὶ ἡ ἀρχαιολογικὴ, περὶ τῶν τάσεων τῆς ὁποίας ἀρκετὰ λέγει ἡ βραχεῖα ῥῆσις ἐξόχου Γερμανοῦ πάλιν συγγραφέως περυσينوῦ βιβλίου: «ἡ αἰσθητῆ εἰκὼν ἀντικειμένου ἱστορικῶς σημαντικοῦ εἶνε τοῦλάχιστον ἴσον κατάλληλον περιεχόμενον μιᾶς ὥρας σπουδαίας διδασκαλίας, ὅσον μία ὥρᾳ τοῦ Ὁρατίου ἢ μιᾶ ἐπιστολῆ τοῦ Κικέρωνος» — καθὼς θὰ ἐλέγαμεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἐνὸς χορικοῦ τραγῳδίας ἐν Σοφοκλέους ἢ ἐνὸς προοιμίου λόγου τοῦ Δημοσθένους.

Ἡ εἰκὼν λοιπὸν διὰ τὴν ἀρχαιολογίαν! πλήρης μεγαλομερῆς εἰκὼν τῆς ἀρχαιότητος, ὥστε τελεία ἡ μορφή τοῦ κόσμου ἐκείνου ν' ἀναζητήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ σημερινοῦ, καὶ φυσικὰ εἰς τὴν ψυχὴν πρώτον τῆς μορφουμένης εἰς τὰ σχολεῖα νεότητος, ἀν ὅλας ἡ σπουδὴ σκοπὸν ἔχη τὴν ζωὴν καὶ τέρμα τὴν τελειοποίησιν τῆς ἀνθρωπότητος. Τοιαύτην δὲ ἔννοιαν ἔχων τῆς ἐπιστῆμης του δὲν ἄκνει ὁ ἀρχαιολόγος ἐρευνητής, ὁ καθηγητὴς Πανεπιστημίου, ὁ διευθυντὴς μουσείου, νὰ ὀμιλήσῃ ὡς διδάσκαλος, νὰ ἐργασθῆ ὡς «διδάσκαλος», καθὼς λέγει, καὶ νὰ συνοικειώσῃ τὸν μαθητὴν πρὸς τὰ πολιτιστικῶς χρήσιμα πορίσματα τῆς ἐπιστῆμης του, διὰ τὴν πρὸς νέους σκοποὺς πρόοδον τῆς κοινωνίας, τοῦ ἔθνους του, ἔθνους, τὸ ὁποῖον ὡς οὐδὲν ἄλλο εἰς τὴν σπουδὴν ἐνεβάθυνε τῆς ἀρχαιότητος καὶ ὡς οὐδὲν ἄλλο τὸ μεγαλεῖόν του εἰς αὐτὴν χροεωστεῖ.

Διὰ τὴν Πριήνην, ὡς πρῶτον ζωντανὸν τελείας ἀρχαίας ἑλληνικῆς πόλεως τῆς ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ κατόπιν ἐποχῆς, τὴν φωτεινὴν ταύτην εἰκόνα παρεσκεύασε δεδοκιμασμένος ἀρχιτέκτων τοῦ Βερολίνου, κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐργασθεὶς δι' ὅμοιον σκοπὸν καὶ εἰς τοὺς Δελφοὺς, ὁ Τσιππέλιος. Τὰ σχεδιάσματα αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα διόλου δὲν εἶνε ἀρχαιολογικὴ φανταστικὴ ἀναπαράστασις ἀμυδρῶν φαινομένων, ἀλλ' ἀκριβῆς ἀρχιτεκτονικὴ ἐργασία μετὰ τὸν κανόνα καὶ διαβήτην καθ' ὅλα τὰ ἀληθινὰ, υπάρχοντα στοιχεῖα τῆς πραγματικότητος,

ΠΡΙΗΝΗ

ἰδατογραφηθήσαν κατόπιν ὑπὸ ζωγράφου, παρακολουθήσαντος ἐπίσης ἐκ τοῦ πλησίον διαρκῶς τὰς ἀνασκαφὰς. Αὐτὸς δὲ ὁ ἀρχαιολόγος ἐρευνητῆς συνώδενσε τοὺς πίνακας μετὰ τὴν παραστατικὴν του ἐρμηνησίαν καὶ ἀφήγησιν, ἥτις ἀναγινώσκειται μετὰ τὴν τέρψιν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν προξενεῖ ἡ ζωντανὴ ἀφήγησις περὶ σημερινῶν τόπων καὶ πραγμάτων. Τοιουτοτρόπως ἀπετελέσθη χαριέστατος συνέδημος τοῦ ταξιδιώτου εἰς τοὺς μακρινοὺς ἐκείνους τόπους τοῦ λαμπροτάτου ποτὲ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος, τοῦ ὁποῖου ἐκπληρικτὴ παραμένει ἡ πρωτοτυπία καὶ ἐκεῖ, ὅπου ὁ νεώτερος πολιτισμὸς θεωρεῖται ὑπεροχος πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ. Ὁ συνέδημος αὐτὸς συνετάχθη διὰ τὴν σχολειακὴν πρὸ πάντων χρήσιν. Ἀφοῦ ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὴν ὑπερβόρειαν χώραν, ὅπου πρὸ πολλοῦ μετέστησαν ἐκ τοῦ Ἑλικῶνος αἱ Μοῦσαι, πρὸ πολλοῦ ἡ κλασσικὴ καίδευσις ἔγινε τὸ ὑπέρτατον στοιχεῖον

μορφώσεως ὄχι ἀπλῶς τοῦ ἀτόμου καὶ κατ' ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ πολιτιστικὸν αὐτοῦ καὶ τοῦ ἔθνους κατὰ τὴν βαθυτάτην οὐσίαν τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, τώρα γίνεται νέα προσπάθεια πλήρους ζωοποιήσεως τῶν στοιχείων τῆς κοινωνικῆς διαίτης τῆς ἀρχαιότητος εἰς τὰς σκέψεις, τὰς κλίσεις καὶ τὰς συνηθείας τοῦ σημερινοῦ κόσμου. Εἰσερχόμεθα εἰς τὰς θαυμασιὰς κτισμένας πόλεις, διερχόμεθα τὰς ὁδοὺς, ἐμβαίνομεν εἰς τὰς οἰκίας, στεκόμεθα πρὸ τῶν ναῶν, ἀναστρεφόμεθα μετὰ πεπαιδευμένων, ἐμπόρων, πραγματευτῶν, ἰδιωτῶν, πολιτικῶν τῆς ἀρχαίας πόλεως. Δὲν εἶνε καμμία ἀμφιβολία ὅτι τοῦλάχιστον ἴσον σπουδαῖον εἶνε τὸ περιεχόμενον μιᾶς τοιαύτης ἐντυπώσεως, ὅσον τὸ περιεχόμενον μιᾶς ὥρας σοβαρᾶς διδασκαλίας κειμένου τινός, καὶ πολλαπλασίως βεβαίως σπουδαιότερον ἢ ὅσον τὸ περιεχόμενον πολλῶν ὥρῶν διδασκαλίας κειμένων εἰς ἑλληνικὰ σχολεῖα.

«Οχι μακρὰν τῆς παραλίας, εἰς τὴν εὐδαίμονα Ἰωνίαν, ὅπου «Μαιάνδρου τε ῥοαὶ Μυκάλης τ' αἰπεινὰ κάρηνα», ἐκτίσθη ποτὲ εἰς τινὰ θέσιν, παρὰ τοὺς πρόποδας βουνοῦ ἢ ἀρχαῖῃ Ἰωνικῇ πόλις Πριήνη, τοῦ φιλοσόφου Βίαντος ἢ γενέτειρα, τοῦ ἀπαισιοδόξου ἐκ τῶν ἐπτὰ σοφῶν τῆς ἀρχαῖκῆς Ἑλλάδος, ὅστις «τοὺς πλεονὰς κακίους ἀπέφηνε», πάντως βαθυτέρα εἰσδύσας εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως παρὰ οἱ δογματίσαντες ὅτι «ὁ ἄνθρωπος εἶνε καλός».

Ἡ πόλις ἐκείνη εἶνε θαμμένη ὑπὸ τὰς προσχώσεις τοῦ Μαιάνδρου τόσον βαθέως, ὥστε ἀγνωρίστος θὰ μείνῃ διὰ παντός. Ἄλλ' εἰς ἄλλην θέσιν, ὑπὸ Ἀθηναϊκὴν ἐπίδρασιν, ὀλίγον πρὸ τοῦ 334 ἐκτίσθη ἡ νέα πόλις εἰς αὐτοὺς τοὺς πρόποδας ἀποτομωτάτου μαρμαροβούνου καὶ ἐγγὺς τῶν πηγῶν ἀφθονωτάτου ὕδατος τῆς 1260 μ. ὑψηλῆς ὁροσειρᾶς τῆς Μυκάλης. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐχάρισε εἰς τὴν πόλιν ὡς ἐπίγειον αὐτῆς τὴν ἐπιθαλασσίαν Ναύλοχον. Ἐκτίσθη δὲ διὰ τοὺς Πριηνεῖς καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς. Τῆς δωρεᾶς ταύτης τὸ βραχυτάτον ἐπίσημον ἔγγραφο, μικρὰ ἐπιγραφή, σώζεται ἀκόμη: «Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἀνέθηκε τὸν ναὸν Ἀθηναίῃ Πολιάδι». Ὁ ἀρχιτέκτων, ὅστις ἔκτισε τὸν ναὸν, κατήρτισε καὶ τὸ σχέδιον τῆς νέας πόλεως.

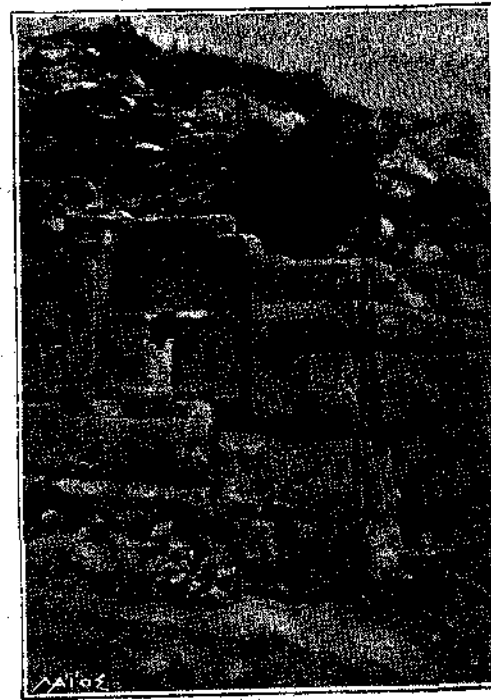
Τὸ μαρμαρόβουνον, ἡ ἀκρόπολις τῆς πόλεως, εἶνε 371 μ. ὑψηλόν. Ἡ πόλις ἐκτείνεται εἰς τοὺς πρόποδας του εἰς κλιμακωτὸν ἔδαφος ἀπὸ 30 μέχρις 130 μ. ὕψος. Ἐξαιρετὰ διατηροῦνται τὰ τεῖχη τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως, περιφερείας 2 1/2 χιλιομέτρων. Ἐξαιρετὰ διατηροῦνται καὶ τὰ ἐκ τετραγώνων εἰργασμέναν λίθων, με συνδέσμοις σιδηροῦς ἐντὸς κατὰ τὸν μνημειακὸν ἑλληνικὸν τρόπον συνδεομένων, ἀναλήματα τῶν κλιμακωτῶν ἐπιπέδων. Ἡ ὄψις ὅλη τῶν κτισμάτων τῆς πόλεως, ἔξ ὁμοίων μνημειακῶν τοίχων, φαίνεται ὡς εἰς μίαν φόρμαν γυμένη.

Ἡ συνταγὴ τῶν Ἑλλήνων ἀρχιτεκτόνων διὰ τὴν κτίσιν πόλεων τὰς ὁδηγίας τῆς ἤρχιζεν ἀπὸ τὴν χάραξιν καὶ οἰκοδομὴν τῶν τευχῶν. Τὴν συνταγὴν μᾶς παρέδωκεν ὁ Ῥωμαῖος ἀρχιτέκτων Βιτρούβιος. Κατόπιν ἤρχετο ἡ κατανομή τῶν πλατειῶν καὶ κατοικιῶν, ἔπειτα ἡ τοποθέτησις τοῦ ἱεροῦ τῆς πολιούχου θεότητος, εἰς ὃ περιλαμβάνετο καὶ τὸ θέατρον μετὰ τοῦ βουλευτηρίου, εἰς τὸ σπουδαιότατον σημεῖον τῆς πόλεως, ὅποθεν συμρανὲς ἦτο τὸ πλεῖστον αὐτῆς.

Ἡ Πριήνη, ὄχι μεγαλειτέρα συνήθους πόλεως τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος, εἶχε πέντε ἕως ἕξι χιλιάδας πληθυσμόν. Εἰς μῆκος 600 μ. κατὰ τὴν μίαν διεύθυνσιν, 950 μ. κατὰ τὴν ἄλλην, ἐρρημοτομήθη κανονικῶς τὸ ἐντὸς τῶν τευχῶν ἐμβαδόν

αὐτῆς. Τὴν πόλιν διέσχίζον ὀκτὼ ὁδοὶ κατὰ τὴν ὀριζοντίαν διεύθυνσιν, δεκαεὶ κατὰ τὴν ἀνωφερῆ πρὸς τὴν ὄψιν τῆς ἀκροπόλεως, εἰς τὸ ὕψος τῆς ὁποίας, ὕψος 200 μ. ἀπὸ τῆς πόλεως, ἐφῆρην ἀποτομωτάτη ἀτραπός. Ἡ τετάρτη ὀριζοντία ὁδὸς διεστανρῶντο μετὰ τὴν ὀγδόην, τὸν μέσον ἄξονα τῆς πόλεως, καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο ἦτο τὸ κέντρον ἀκριβῶς τῆς ἀγορᾶς, ἦτις, ὡς ἡ ἐσωτερικὴ αὐλὴ διὰ τὸν ἀρχαῖον οἶκον, ἦτο ἡ ἐσωτερικὴ, οὕτως εἶπειν, αὐλὴ ὅλης τῆς πόλεως. Εἰς τὸ μέσον τῆς ἀγορᾶς ἠγείρετο ὁ βωμὸς τοῦ Διός, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Στεφανηφόρος ὡς ἀνώτατος ἄρχων τῆς ἀστικῆς κοινότητος καθ' ἕκαστον μῆνα προσέφερε τὴν ὑπὲρ αὐτῆς θυσίαν. Αἱ ὁδοὶ τέμνονται ὀρθογωνίως πᾶσαι καὶ ἀλλήλων ἀφίστανται κατὰ τόσον κανονικὰς ἀποστάσεις, ὥστε ἀνὰ τέσσαρας περιλαμβάνουν τετραγωνα οἰκημάτων ἰσομεγέθη, 160 ποδῶν ἐπὶ 120. Ἡ κανονικότης δὲ αὐτῆ εἶνε τόση, ὥστε ἡ ἀγορὰ ἔλαβε τὸ μέγεθος ἀκριβῶς δύο τετραγώνων. Αἱ ἀνωφερεῖς ὁδοὶ εἶνε πολλαχοῦ κλιμακοειδεῖς, με πλάτος 3 1/2 μ., καὶ ἐκαλοῦντο «ἀμφοδοί». Ἡ πρὸς τὴν ἀγορὰν φέρουσα ὀριζοντία πλάτος ἔχει 5 1/2 μ. Αὕτη ἐλέγετο «πλατεία». Ἡ τάξις αὕτη καὶ κανονικότης κατορθώθη διὰ δυσκολοτάτων ἐκβραχισμῶν. Μετὰ παχείας πλάκας εἶνε στρωμέναι πᾶσαι αἱ ὁδοί. Σύστημα τέλειον ὑπονόμων διέσχίζεν αὐτάς, καθὼς καὶ σύστημα πολυσχιδέστατον ὕδραγωγῶν σωλήνων διὰ τὰς κρήνας τῆς πόλεως καὶ τὰς οἰκίας πάσας. Τὸ ὕδωρ διοχετεύμενον ἔξωθεν ὑπὸ τὴν κροστασίαν τῶν ὀχυρωμάτων τῆς ἀκροπόλεως, εἰσήρχετο ἐντὸς τῆς πόλεως πρὸς καθαρισμόν εἰς διπλὴν δεξαμενὴν πρὶν διακλαδιθῆ εἰς τὴν πόλιν. Τὸ νερὸν τοῦτο ἦτο τόσον ἀφθονον, ὥστε σήμερον θέτει εἰς κίνησιν δώδεκα μύλους.

Ὅταν ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ πυλῶνος εἰσελάθωμεν εἰς τὴν πόλιν, βαδίζομεν διὰ τῆς «πλατείας» ὁδοῦ μετὰ τῶν ἐκατέρωθεν σειρῶν τῶν οἰκιῶν, αἵτινες, ἐντελῶς ἀνόμοιαι πρὸς τὰς σημερινὰς, τοὺς πρὸς τὸ μέρος τῆς ὁδοῦ μετωπικούς των τοίχους ἔχουν ἀνευ παραθύρων. Ἡ ὁμοιότης τῶν τοίχων τούτων πρὸς τὰς ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως οἰκοδομᾶς τῆς Φλωρεντίας εἶνε μεγίστη. Σύνκεινται ἐκ λίθων ὀρθογωνίων, ἔξ ὧν προεξέχουν μόνον οἱ σινηθεῖς εἰς τοὺς ἀρχαίους οἰκοδομικούς λίθους ἀγκῶνες. Καταλευκούς ἐκ τοῦ ἐπιχρίσματος τοίχους ἔχουν μόνον τὰ πτωχότερα οἰκήματα. Ὀλίγον περαιτέρω προχωροῦντες, ἀπαντῶμεν πάλιν, ὡς εἰς τουρκικὰς σήμερον πόλεις, κατὰ σειρὰν ἐκατέρωθεν τὸ ποικίλον σύμπλεγμα τῶν ἐργαστηρίων, τὰ ὁποῖα οὐδεμίαν συγκοινωνίαν ἔχουν πρὸς τὰς ὀπισθεν αὐτῶν κειμένας οἰκίας. Ὑφάνται, πωλητὰ ἐνδυμάτων, παντοπωλαὶ καὶ κἀπηλοὶ, χαλκεῖς, σκυτοτόμοι, κολλυβισταί, γραφεῖς μετὰ

Κρήνη

τραπέζας των ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸ τῶν ἐργαστηρίων παρατάσσονται κατὰ σειρὰν. Πλησίον μεγάλη μαρμαρινὴ κρήνη με χαλκὴν κεφαλὴν λέοντος ἢ ἄλλου ζώου ὡς κρονὸν συγκεντρώνει τὸ διψαλέον πλῆθος. Αἱ τοιαῦται κρήναι εἶνε πολυάριθμοι ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν, ἂν καὶ ἐκάστη οἰκία εἶνε ἐφωδιασμένη πάλιν με ἀνεαον κρήνην. Ἀδύτηραὶ ποιναι χρηματικαὶ διὰ τοὺς ἐλευθέρους, σωματικαὶ διὰ τοὺς δούλους, ἀναγεγραμμένα ἐπὶ στηλῶν ὡς ἀστυνομικαὶ διατάξεις, ἐπιταπειοῦνται κατὰ παντός, ὅστις ἤθελε μολύνη τὴν κρήνην ἢ ζῆφα ποτίζον ἢ ἐνδύματα πλύνων εἰς αὐτήν.

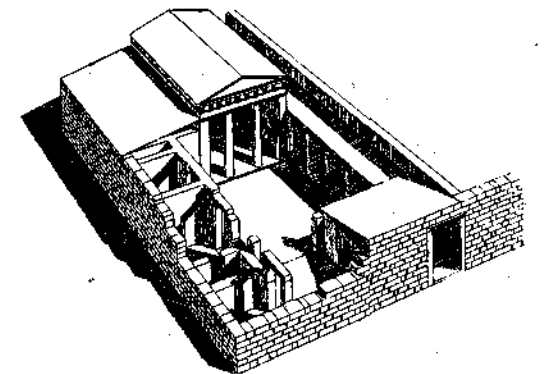
Περαιτέρω εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως, ὅπου σφύζει ἡ ζωὴ αὐτῆς, εἰς τὴν ἀγορὰν, εἰς τὸ παρ' αὐτὴν βουλευτήριον, εἰς τὰ λοιπὰ ἀρχεῖα, εἰς τὸ ἱερόν τῆς Ἀθηνᾶς μακρὰ μόνον περιγραφή τῶν ὀρωμένων δύναται νὰ ἐξηγήσῃ τὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς. Ἀλλὰ τὰ καταπληρικῶς ἀέροια ἐρεῖπια αὐτῆς, αἱ λαμπραὶ στοαί, αἵτινες περιβάλλουν τὴν ἀγορὰν, τὸ τελειότατον τοῦτο ἐπὶ πασῶν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων σωζόμενον κτίσμα τῆς ἀρχαιότητος, τὸ θεατροειδὲς ὄρατον σωζόμενον βουλευτήριον, ἔπειτα τὸ μέγιστον μέρος τῆς σαρηνικῆς του ὄψεως διασώσαν θέατρον, τὸ γυμνάσιον, τὸ στάδιον, τῶν ἐξεδρῶν, τῶν ἀναπαυτικῶν καθισμάτων τὸ πλῆθος, οἱ βαμοί, τῶν χαλκῶν καὶ λιθίνων ἀγαλμάτων τὰ βάθρα, δίδουν σαφῆ ἰδέαν τῆς κοινωνικῆς καὶ

πολιτικῆς κινήσεως, ἦτις εἰς τοὺς τόπους τοῦτους ἐπεκράτει, δταν σάρκα καὶ ὀστά φέρον ὁ πρὸ ἡμῶν ὡς σκιά διερχόμενος κόσμος ἔζη πραγματικῶς καὶ ἐκινεῖτο ἐδῶ. Αἱ ἀσχολίαι καὶ αἱ πράξεις του κατὰ πολλοὺς τρόπους μᾶς εἶνε γνωσταί. Οἱ τόποι καὶ αἱ θέσεις ἀνάγουν ἡμᾶς εἰς τὰς ὀραματικὰς στιγμὰς τῆς προῦπαρξέως των.

Καὶ δταν ἐκ τῆς ἐκστάσεως ἐκείνης ἐπανέλθωμεν, μᾶς δεσμεύει πάλιν δι' ἀπείρων δεσμῶν τῆς πραγματικῆς ἀτομικῆς ζωῆς τὸ πλῆθος τῶν ὁμοίων μας, τὸ ὁποῖον ὀπισθεν τῶν περιφρασσόντων τοὺς ἰδιωτικὸς οἴκους τοίχων μᾶς περιμένει. Ἡ ἡσυχία τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, ἐστραμμένης ὅλως διόλου πρὸς τὰ ἐντὸς, δὲν εὐρίσκει ἄλλοῦ καλύτερα τὸν συμβολισμόν της παρὰ εἰς τὸν ἰδιόρρυθμον διὰ τὴν ἰδικήν μας ἀντίληψιν τύπον τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς οἰκίας.

Πῶς κατοικοῦσαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, μᾶς ἦτο σχεδὸν ἀγνωστον ἕως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν. Τὰ λαξεύματα εἰς τοὺς βράχους τοῦ Ἀρείου Πάγου, τῆς Πηννκὸς καὶ τοῦ Μουσειοῦ πολὺ ὀλίγον ἠδύναντο νὰ μᾶς βοηθήσουν πρὸς ἀναπαράστασιν τοῦ τύπου τῆς κατοικίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Καὶ τὰ μεταξὺ Πηννκὸς καὶ Ἀρείου Πάγου ἀποκαλυφθέντα ἐρεῖπια δὲν συντρέχουν πολὺ πρὸς τοῦτο. Ἡ μόνη πηγὴ ἀπέμενε ὁ Βιτρούβιος. Τελευταῖον αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Δήλου, ὅπου μικρὰ συνοικία παρὰ τὸ θέατρον σχεδὸν ὀλόκληρος ἀπεκαλύφθη, καὶ τῆς Περγάμου τὰ εὐρήματα παρέσχον τέλειον τὸν περιστασιακὸν τύπον τῆς ἑλληνιστικῆς κατοικίας, κατὰ τὸν ὁποῖον τὴν αὐλὴν περιβάλλει καθ' ὅλας τὰς τέσσαρας πλευρὰς περιστύλιον, εἰς τὰ νῶτα δὲ αὐτοῦ εἶνε κτισμένα τὰ δωμάτια, βλέποντα πάντα πρὸς τὸ περιστύλιον καὶ τὴν αὐλὴν.

Ἄλλ' ἡ Πριήνη παρέσχε τὸν ἀρχαιότερον ἑλληνικὸν τύπον, ὅστις βάσιν ἔχει τὸ πανάρχαιον μέγαρον, τὸ μέγαρον τῶν ὀμηρικῶν ἀνάκτων, ὅπως καθ' ὄλην του τὴν ἀκρίβειαν καὶ

Ἀρχαία ἑλληνικὴ οἰκία.

Τὸ ἐμπροσθεν μέρος κλίνης

τελειότητα βλέπομεν αὐτὸ εἰς τὰ λαμπρὰ ερεΐπια τῆς Τίγρινθος.

Κατὰ τὸν τύπον τοῦτον ἢ ἐκ τῆς ὁδοῦ εἰς τὴν οἰκίαν εἰσοδος ἀποτελεῖται ὑπὸ μικροῦ διωδρόμου, εἰς τὸν ὁποῖον εἶνε τοποθετημένη ἡ θύρα εἰς ἀπόστασιν δύο μέτρων ἀπὸ τῆς ὁδοῦ. Τοιοῦτοτρόπως σχηματίζεται τὸ παρὰ Βιτρούβιω λεγόμενον προδύρον. Ἐκ ταύτης εἰσερχόμεθα εἰς τὴν αὐλήν, ἢ ὁποία κατὰ τὰς δύο πλευρὰς ἀριστερόθεν περιβάλλεται ὑπὸ δωματίων, εἰς δὲ τὴν τρίτην δεξιόθεν ἔχει χαμηλὸν ὑπόστεγον, με ἀνοικτὸν πρὸς τὴν αὐλήν μέτωπον, σχι-

ματίζομενον ἀπὸ τρεῖς στύλους. Ὅπισθεν τοῦ ὑποστέγου τούτου δωμάτια δύνανται νὰ ὑπάρχουν, ἂν ἐπιτρέπη τὸ μέγεθος τοῦ οικοπέδου. Ἡ πρὸς τὸ βάθος ἀντικρὺ τῆς εἰσοδῶν στοὰ με δύο δωρικούς κίονας, ἐπιστύλια, τρίγλυφα, ἀέτωμα, μεταξὺ παραστάδων, εἶνε ἢ παρὰ Βιτρούβιω προστάς ἢ παστάς λεγομένη. Ὅπισθεν τῆς παστάδος εἶνε τὸ τετράπλευρον συνήθως κύριον δωμάτιον τῆς κατοικίας, τὸ ὁποῖον ὁ Ῥωμαῖος συγγραφεὺς καλεῖ «οἶκον». Ἡ παστάς, παντοῦ ὅπου εἶνε δυνατόν, τὸ μέτωπον στρέφει πρὸς μεσημβρίαν, διὰ νὰ δέχεται τὸν ἥλιον. Ἡ «μεσημβρινὴ κατοικία» ἐξηγεῖτο καὶ τότε ὅπως καὶ σήμερον, ὁ Ξενοφῶν δὲ ἤδη κάμνει τὴν παρατήρησιν ὅτι «οἰκοδομεῖν δεῖ ὑψηλότερα μὲν τὰ πρὸς μεσημβρίαν, ἵνα ὁ χειμερινὸς ἥλιος μὴ ἀποκλείηται, χαμηλωτέρω δὲ τὰ πρὸς ἀρκτον, ἵνα οἱ ψυχροὶ μὴ ἐμπέτωσιν ἀνεμοί». Παραπλεύρως τῆς παστάδος ἔκειτο «ὁ θάλαμος», ἦτοι ἡ τραπεζαρία. Τοῖχοι καὶ ἐπιπλα αὐτοῦ ἐδείκνυν τὴν ἀξίαν τῆς ἀρχοντικῆς κατοικίας. Εἰς τοιοῦτον θάλαμον εὐρέθη ἢ πολυτελῶς διακοσμημένῃ χαλκῇ κλίνῃ, χαλκαῖς λυχνίαι, κρατήρες, μωσαϊκά. Μετάλλια ἢ πηλινὰ μαγνάλια εὐρέθησαν εἰς τὴν παστάδα, ἀντικαθιστῶντα φαίνεται τὴν ἐστίαν μαγειρείου. Τὸ δεύτερον πάτωμα ἦτο διὰ τὴν οἰκογένειαν, ἐνῶ τὰ κάτω δωμάτια ἐχρησίμευαν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν καὶ ὡς κοιτῶνες. Πολλὰ ἐπιμημένα ἦσαν τὰ ἀποχωρητήρια, διοχετευόμενα εἰς ὑπονόμους.

Ἡ οἰκία ἐστολίζετο καὶ ὑπὸ καλλιτεχνικῶν ἔργων, μεταξὺ τῶν ὁποίων μαρμάρια καὶ πήλινα χρωματιστὰ εἰδώλια εὐρέθησαν πλείστα. Τὸ δωματίον ἐνὸς αὐλητοῦ εἶχε τοὺς τοίχους στολισμένους με τραγικὰ καὶ κωμικὰ προσωπεῖα καὶ με προτομὰς ταύρων, ὡς καὶ προτομὰς προσώπων. Ἄλλο ἐν κοκκινόχρουν δωματίον ἔφερε καταχρῦσους Ἐρωτας αἰωρομένους ἐκ τῶν τοίχων. Ἀφροδίται, Διόνυσοι, Κένταυροι, δοχησιτίδες, ἡθοποιοί, γελοιογραφίαι, ζωπογραφήματα, Πάνες, κιδαρφοδοὶ καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπέτελουν ἄλλα στολισματα τῆς οἰκίας.

Ἡ Ποιήνη ὀνομάσθη ἢ Πομπηία τῆς Ἀνατολῆς. Ἄλλ' ἐν ἀληθείᾳ ἢ μικρὰ ἑλληνικὴ πόλις παρέχει ἐν τῷ συνόλῳ καὶ κατὰ μέρος πολὺ εὐγενεστέρων ὄψιν, ἂν καὶ ἀπλουστέρων τῆς Ῥωμαϊκῆς πόλεως τῆς Καμπανίας, ἐνθυμίζει ἄλλως ὠραιοτάτας σελίδας τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας κατὰ τοὺς ἐνδόξους χρόνους τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κατόπιν τῶν παρὰ τὸν Γρανικὸν καὶ τὴν Ἰσὸν θριαμβῶν τοῦ μεγάλου Μακεδόνα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

Τί ὠφελεῖ ὁ ἀγὼν ἐναντίον τῶν αἰωνίων νόμων τοῦ πνεύματος, οἱ ὁποῖοι ἐξομαλύνουν καὶ διευθύνουν τὰς σχέσεις ὄλων τῶν ἀνθρώπων ἀναμεταξύ των κατὰ τὸ μαθηματικὸν μέτρον τοῦ ἔχειν των καὶ τοῦ εἶναι των; Ἡ Γερτρούδη ἀγαπᾷ τὸν Γουίδον πόσον εὐγενῆς, πόσον ἀριστοκρατικῆ, πόσον Ῥωμαϊκῆ εἶνε ἡ μορφή του καὶ ἡ στάσις του. Μόνον μαζί του ἤμποροῦσε νὰ ζῆσιν καὶ χάριν αὐτοῦ θὰ ὑφίστατο πᾶσαν θυσίαν. Καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐκίνησε πάντα λίθον. Καλὰ ἢ Γερτρούδη ἔχει τὸν Γουίδον τῆς ἀλλὰ τί ὠφελεῖ τώρα ἡ εὐγενικῆ, ἢ ἀριστοκρατικῆ, ἢ Ῥωμαϊκῆ μορφή καὶ στάσις του, ἀφ' οὗ ἡ καρδία του καὶ οἱ πόθοι του εἶνε εἰς τὴν Γερουσίαν, εἰς τὸ θέατρον καὶ εἰς τὸ σφαιριστήριον καὶ ἐκεῖνη με τοὺς πόθους τῆς καὶ με τὴν ὁμιλίαν τῆς δὲν ἤμπορεῖ νὰ δεσμεύσῃ τὸν κύριον καὶ ἀδθέντην τῆς;

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔχη τὴν συντροφίαν, ποῦ τοῦ ἀρμόζει. Ἥμποροῦμεν ν' ἀγαπῶμεν μόνον ἐκεῖνο, ποῦ εἶνε φύσις. Καὶ αἱ πλέον θαυμασταὶ ἰδιοφυΐαι καὶ αἱ πλέον ἀξίεπαινοι προσπάθειαι κατὰ βάθος δὲν μᾶς ὠφελοῦν εἰς τίποτε, ἐν ᾧ ἐκεῖνο, ποῦ εἶνε κοντὰ με τὴν φύσιν μᾶς, ποῦ μᾶς ὁμοιάζει, — πόσον ὠραία καὶ πόσον εὐκόλα μᾶς ὑποδουλόνη! Μᾶς πλησιάζουν πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εἶνε φημισμένα διὰ τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν μόρφωσιν των καὶ εἶνε ἀξία τοῦ γενικοῦ θαυμασμοῦ διὰ τὴν χάριν καὶ τὰ προσόντα των καὶ ἀφιερώνουν ὅλην τὴν τέχνην των εἰς τὴν ὄραν καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν, — με πολὺ μικρὰν ἐπιτυχίαν. Θὰ ἦτο βέβαια ἀχαριστία νὰ μὴ πλέξωμεν φανερὰ τὸ ἐγκώμιόν των. Ὑστερα, ἀφ' οὗ περάσων ὅλα, ἔρχεται κάποιος συγγενῆς μᾶς κατὰ πνεῦμα ἕνας ἀδελφὸς ἢ μία ἀδελφὴ ὡς πρὸς τὴν φυσικὴν διάθεσιν, καὶ μᾶς πλησιάζει τόσο ἐλαφρὰ καὶ σιγανά, με τόσο γλυκύτητα καὶ με τόσο οἰκειότητα, σὰν νὰ ἦτο τὸ αἷμα εἰς τὰς φλέβας μᾶς, ποῦ μᾶς φαίνεται σὰν νὰ μὴν ἤλθε κανεὶς νέος αἰσθανόμεθα τότε τελείαν ἀνακούφισιν καὶ νέαν ζωὴν κάποιαν εὐχάριστον μοναξίαν. Εἰς τὰς ἡμέρας μᾶς τῆς ἀμαρτίας ἔχομεν μαρὰς ιδέας, σὰν νὰ εἶχαμεν τάχατε χροὸς νὰ ζητήσωμεν τοὺς φίλους μᾶς ὑποτασσόμενοι εἰς τὰ ἦθη τῆς κοινωνίας, παραδεχόμενοι τὸ εἶδος τῆς ἐνδυναμίας καὶ τοὺς ἐξωτερικοὺς τῆς τρόπους καὶ συμμορφούμενοι με τὰς ἐκτιμήσεις τῆς. Ἄλλὰ φίλος μου ἤμπορεῖ νὰ ἦνε μόνον ἡ ψυχὴ, τὴν ὁποίαν

συναντῶ εἰς τὸν δρόμον τῆς ἰδικῆς μου προόδου, ἢ ψυχὴ, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐγὼ δὲν ὑποβιβάζομαι καὶ ἐκεῖνη δὲν ὑποβιβάζεται μέχρις ἐμοῦ, ἀλλὰ, γεννημένη ὑπὸ τὸ ἴδιον οὐράνιον πλάτος, ἐπαναλαμβάνει ὅλην τὴν πείραν μου μέσα εἰς τὴν ἰδικὴν τῆς. Ὁ νέος λησμονεῖ τὸν ἑαυτὸν του καὶ μιμείται τὰ ἦθη καὶ τὴν ἐνδυμασίαν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ κόσμου διὰ νὰ γίνῃ ἀξίος τοῦ μειδιάματος τῆς ὠραίας καὶ παρακολουθεῖ μίαν ἀστατον κόρην, ἐπειδὴ ἱερὸν πάθος δὲν τὸν ἐδίδαξεν ἀκόμη ν' ἀναγνωρίζῃ τὴν εὐγενῆ γυναῖκα με πᾶν ὅτι εἰς τὴν ψυχὴν τῆς εἶνε διανγές, προφητικόν, φρόνιμον καὶ ὠραῖον. Πρέπει νὰ ἦνε μέγας καὶ ὁ ἔρωθς θὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Τίποτε δὲν τιμωρεῖται βαρύτερον, παρὰ ἐὰν παραμελοῦμεν τὴν ἐσωτερικὴν συγγένειαν, διὰ τῆς ὁποίας καὶ μόνῃς ἔπρεπε νὰ σχηματίζεται ἀνθρωπίνῃ κοινωνία, καὶ με μωρὰν ἐλαφρότητα ἐκλέγωμεν τοὺς φίλους μᾶς με ἄλλων ὀφθαλμούς.

Ἥμπορεῖ νὰ ἐκλέξῃ τὸν βαθμὸν του. Εἶνε ἐντελῶς καθιερωμένον ἕνας ἄνθρωπος νὰ ἔχη τὴν μερίδα, τὴν ὁποίαν μόνος του πέρνει. Πάρε τὴν θέσιν καὶ τὴν κατάστασιν, ποῦ σοῦ ἀνήκουν καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶνε σύμφωνοι. Ὁ κόσμος ὀφείλει νὰ ἦνε δίκαιος. Με μεγάλην ἀδιαφορίαν ἐπιτρέπει εἰς τὸν καθένα νὰ ἐκτιμῆσῃ μόνος τὸν ἑαυτὸν του. Ἐἴτε ἦρωθς εἶσαι εἴτε βλάκας, αὐτὸς δὲν ἀνακατόνεται. Βεβαίωτατα θὰ παραδεχθῇ τὸ ἰδικόν σου μέτρον τῶν πράξεων καὶ τοῦ εἶναι σου, εἴτε διέρχεσαι ἀφανῆς καὶ ἀρνεῖσαι τὸ ὄνομά σου, εἴτε βλέπεις ἐκτείνόμενον τὸ ἔργον σου μέχρι τοῦ οὐρανοῦ θόλου καὶ συναυτιζόμενον με τὴν πορείαν τῶν ἀστέρων.

Πᾶσα ζωὴ ἔχει ἐπίσης μέσα τῆς ζωὴν καὶ πραγματικότητα. Δι' ἔργων ἤμπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ διδάξῃ καὶ ὄχι ἀλλῶς. Ἐὰν ἤμπορῇ νὰ μεταδώσῃ ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτὸν του, θὰ ἤμπορῆ νὰ διδάξῃ, ὄχι ὅμως με ξηροὺς λόγους. Διδάσκει ἐκεῖνος, ποῦ δίδει καὶ μανθάνει ἐκεῖνος, ποῦ πέρνει. Καμία διδασκαλία δὲν εἶνε δυνατὴ πρὶν ὁ μαθητῆς φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ὅπου καὶ αὐτὸς εὐρίσκειται τότε μόνον θὰ μεταδοθῇ κατὰ ἀπὸ σὲ εἰς αὐτόν· αὐτὸς εἶνε σὺ καὶ σὺ εἶσαι αὐτός. Αὐτὸ θὰ ἦνε τότε πραγματικὴ διδασκαλία καὶ ποτὲ πλέον δὲν ἤμπορεῖ νὰ χάσῃ τὸ κέρδος του οὔτε ἕνεκα δυσμενῶν περιστάσεων οὔτε ἕνεκα κακῶν σχέσεων. Ἄλλ' οἱ ἰσχυρισμοὶ σου καὶ αἱ προτάσεις σου ἐμβαίνουν ἀπὸ τὸ ἐν αὐτῷ καὶ ἐξέρχονται ἀπὸ τὸ ἄλλο. Βλέπομεν

* «Παναθήναια» 15 Φεβρουαρίου.

εις τὰς ἀγγελίας διὰ τὴν τετάρτην Ἰουνίου ὁ κύριος Γράντ θὰ ὁμιλήσῃ καὶ ὁ κύριος Χένδ θὰ κάμῃ μίαν διάλεξιν εἰς τὸν ἐργατικὸν Σύλλογον καὶ δὲν πηγαίνομεν ἐκεῖ, ἐπειδὴ ἤξευρομεν διὰ αὐτοὺς οἱ κύριοι δὲν θέλουν νὰ μεταδώσῃν ὅτι ἔχουν μύχιον εἰς τὸ ἀκροατήριον. Ἄλλ' ἐὰν εἶχαμεν λόγους νὰ υποθέσωμεν διὰ θὰ ἦσαν ἀξιοὶ τῆς ἐμπιστοσύνης μας, θὰ μετεβίνομεν ἐκεῖ παρ' ὅλας τὰς δυσκολίας καὶ τὰ ἐπιτόδια καὶ οἱ ἄρρωστοὶ θὰ ἐξήτουν νὰ μεταφερθοῦν ἐκεῖ μὲ τὰ φορετὰ των. Μία δημοσία διάλεξις ὅμως εἶνε μία ὑπεκφυγή, εἶνε τὸ κρυφτό, εἶνε διέξοδος, εἶνε ξεγέλασμα καὶ ὄχι εὐκρινὲς ἔχειλισμα, ὄχι φωνὴ καὶ γλῶσσα, ὄχι ἄνθρωπος.

Ἡ ἴδια νέμεσις ἐποπτεύει καὶ πᾶσαν πνευματικὴν ἐργασίαν. Χρῆσαστοῦμεν πρῶτα νὰ μάθωμεν ὅτι ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἐπεββαίωθη τι εἶνε διὰ εἶνε ἐκπερασμένον μὲ λόγους. Πρέπει νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὸν ἑαυτὸν του, εἰ δὲ μὴ καμία λογικὴ καὶ κἀνεὶς ὄρκος δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ δώσῃ βεβαιότητα. Τὸ ἀξίωμα χρῆσαστεὶ νὰ περιέχῃ συγχρόνως καὶ τὴν ἀπολογίαν διὰ τί διετυπώθη.

Ἡ ἐπίδρασις παντὸς ὅτι γράφεται ἐπὶ τῆς δημοσίας γνώμης ἢ μπορεῖ μαθηματικῶς νὰ υπολογισθῇ ἀπὸ τὸ βάθος τῆς ἰδέας. Πόσον εἶνε τὸ ὑψαλον βάθος τῆς; Ἐὰν σοῦ ἀφωπνίσῃ τὰς σκέψεις, ἐὰν σὲ ἀνακουφίσῃ μὲ τὴν φωνὴν ἐξόχου εὐγλωττίας, ἢ ἐπιτροπῆ τῆς εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων θὰ ἦνε μεγάλη, βραδεία καὶ διαρκής· ἐὰν ὅμως αἱ σελίδες δὲν σὲ διδάσκων, θ' ἀποθάνουν εὐθὺς καθὼς τὰ ἐφήμερα ἔντομα.

Ἡ μέθοδος νὰ γράφῃς καὶ νὰ λέγῃς κατὰ πὺν δὲν θὰ γηράσῃ, εἶνε νὰ γράφῃς καὶ νὰ ὁμιλῇς εὐκρινῶς. Ἡμπορῶ βέβαια νὰ εἰπῶ ὅτι ὁ λόγος, πὺν δὲν ἔχει δύνανμιν νὰ τροποποιήσῃ τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας μου, δύσκολα θὰ ἐπιτύχῃ νὰ ἐπηρεάσῃ καὶ τὸν ἰδικὸν σου. Ἄλλὰ λάβε σὺ ἐπ' ὅψιν τὴν ἀρχὴν τοῦ Σύνδεν: «κῦτταξε τὴν καρδίαν σου καὶ γράφει». Ἐκεῖνος, πὺν γράφει διὰ τὸν ἑαυτὸν του, γράφει διὰ τοὺς αἰῶνας. Μόνον ἐκεῖνο τὸ ἀποτέλεσμα ἀξίζει νὰ δημοσιευθῇ, εἰς τὸ ὁποῖον κατέληξες, ὅταν ἐπροσπάθεις νὰ ἱκανοποιήσῃς τὴν φιλομάθειάν σου. Ὁ συγγραφεὺς, πὺν ἀρῶται τὸ θέμα του ἀπὸ τὸ αὐτὸ του καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν καρδίαν του, ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃ ὅτι ἔχασε τὸσον ὅσον φαντάζεται διὰ ἐκέρδησε καὶ ἂν τὸ ἄδειο βιβλίον δρέψῃ ὅλους τοὺς ἐπαύτους του καὶ ὁ μισὸς ὁ κόσμος λέγῃ: «Τί ποιήσῃς! τί πνεῦμα!» πάλιν δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ ὅτι λείπει τὸ δαδί διὰ ν' ἀνάψῃ τὴν φωτιάν. Μόνον ζῶν μπορεῖ νὰ μεταγγίσῃ ζῶν καὶ ὅτι δήποτε καὶ ἂν κάμωμεν, δὲν θὰ ἔχωμεν περισσοτέραν ἀξίαν ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὁποῖαν μόνοι μας ἀποκτῶμεν.

Φιλολογικὴ δόξα δὲν εἶνε τυχερὰ ὑπόθεσις. Ἡ τελικὴ κρίσις διὰ κάθε βιβλίον δὲν ἐκφέρεται ἀπὸ τοὺς μεροληπτικὰς θεωροῦντας ἀναγνώστας τῆς στιγμῆς, πὺν ἀνεφάνη, ἀλλ' ἀπὸ ἕνα δικαστήριον τὸσον ὑψηλόν, ὡς νὰ παρακῶνται εἰς αὐτὸ ἄγγελοι, καὶ ἔν δημόσιον, τὸ ὁποῖον δὲν δωροδοκεῖται, δὲν συγκινεῖται μὲ παρακλήσεις; δὲν ἐκφοβίζεται, ἀλλ' ἀδεκάστως ἀποφαίνεται περὶ τῶν ἀξιώσεων καθενὸς ἀνθρώπου διὰ τὴν δόξαν. Μόνον ἐκεῖνα τὰ βιβλία παραδίδονται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ὅσα ἀξίζουν καὶ νὰ μένουν. Χρῆσαστε ὁ δέσμιον, ἄλλανδικὸ χαρτί καὶ ἐκλεκτὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα καὶ ἀντίτυπα πολυτελῆ εἰς ὅλας τὰς βιβλιοθήκας δὲν θὰ διατηρήσῃν ἐν βιβλίον πέραν τῆς ἐποχῆς του. Ὁ Blaskmore, ὁ Kotzebue ἢ ὁ Pollok ἢμποροῦν νὰ διαρκέσῃν μίαν νύκτα, ὁ Μωϋσῆς ὅμως καὶ ὁ Ὀμηρος θὰ παραμείνουν. Εἰς καμίαν ἐποχὴν δὲν ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον περισσοτέροι ἀπὸ δώδεκα ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ν' ἀναγινώσκουν καὶ νὰ ἐννοοῦν τὸν Πλάτωνα, — οὐδέποτε τόσοι ὅσοι ἀπαιτοῦνται διὰ νὰ πληρῶσιν μίαν νέαν ἔκδοσιν τῶν ἔργων του καὶ ὅμως μεταδίδονται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν μὲ τὴν ἀκριβείαν, ὡς νὰ τὰ μετέδιδεν ὁ Θεὸς ἰδιοχείρως. «Κανὲν βιβλίον, ἔλεγεν ὁ Beutley, δὲν ἐγράφῃ ποτὲ ἀλλέως παρὰ διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του». Ἡ διάρκεια ὅλων τῶν βιβλίων δὲν ὁρίζεται ὑπὸ οὐδεμιᾶς φιλικῆς ἢ ἐχθρῆς προσπαθείας, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ τῶν βάρους ἢ τῆς ἀληθινῆς σημασίας τοῦ περιχομένου των διὰ τὰς μονίμους ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος. «Μὴ σκοπιζέσαι πολὺ διὰ τὸ φῶς ἐπάνω εἰς τὸν ἀνδριάντα σου, ἔλεγεν ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος πρὸς τὸν νεαρὸν γλύπτην, τὸ φῶς τῆς πλατείας θὰ δεῖξῃ τὴν ἀξίαν του».

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἢ ἐνέργεια κάθε πράξεως καθορίζεται ὑπὸ τοῦ βάρους τοῦ αλοθῆματος, ὅποθεν πηγαίει. Ὁ μέγας ἀνὴρ δὲν ἤξευρεν ὅτι ἦτο μέγας. Ἐπέρασεν εἰς καὶ δύο αἰῶνες ἕως οὗ ν' ἀποδειχθῇ τοῦτο. Ὅτι ἔκαμε τὸ ἔκαμεν, ἐπειδὴ ἐχρῶσται νὰ τὸ κάμῃ. Ἦτο τὸ φρικώτερον πρᾶγμα τοῦ κόσμου καὶ προέκυψεν ἀπὸ τὰς περιστάσεις τῆς στιγμῆς. Τώρα ὅμως πᾶν ὅτι ἔκαμε, καὶ μόνον ἂν ἐσῆκασε τὸν δάκτυλόν του ἢ ἂν ἔφαγε ξηρὸ ψωμί, φαίνεται μέγα καὶ σημαντικὸν καὶ θεωρεῖται ὡς μεγαλοεργία. Εἶδομεν ἐδῶ εἰς ὀλίγας λεπτομερείας ἐκδηλώσεις τοῦ δαιμονίου τῆς φύσεως φανερόν τὴν διεύθυνσιν τοῦ θεύματος. Τὸ θεῦμα ὅμως εἶνε αἷμα κάθε σταγὼν εἶνε ζωντανή. Ἡ ἀλήθεια δὲν ἔχει νίκας μεμονωμένας ὅλα τὰ πράγματα εἶνε ὄργανά της, — ὄχι μόνον κόνις καὶ πέτραι, ἀλλὰ πλάναι καὶ ψυδαί. Οἱ νόμοι τῆς ἀσθενείας εἶνε, καθὼς λέγουν οἱ ἰατροί, τὸσον ὡραῖο ὅσον καὶ οἱ νόμοι τῆς υγείας. Ἡ φιλοσοφία μας εἶνε θετικὴ καὶ προθύμως ἀπο-

δέχεται τὴν μαρτυρίαν ἀρνητικῶν γεγονότων, ἀπαράλλακτα ὅπως κάθε σκιά εἶνε μία ὑπόδειξις τοῦ ἡλίου. Ἐκ θείας ἀνάγκης κάθε γεγονός ἐν τῇ φύσει εἶνε ἠναγκασμένον νὰ προσφέρῃ τὴν μαρτυρίαν του.

Ὁ ἀνθρώπινος χαρακτῆρ φανερόνεται πάντοτε. Καὶ ἢ πλεόν ἐλαφρὰ πράξις καὶ τὸ πλεόν πτερόν ἐπος καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἐπιχειροῦμεν τι, καὶ ὁ πλεόν ἐλαφρὸς ὑπαινιγμὸς ἐκδηλοῦν χαρακτῆρα. Ὅταν ἐνεργῆς, δεικνύεις χαρακτῆρα, ὅταν κάθεσαι ἀκίνητος, ὅταν κοιμάσαι, πάλιν τὸν δεικνύεις. Νομίζεις ὅτι ἐπειδὴ δὲν ὁμιλήσῃς, ὅταν οἱ ἄλλοι ὁμιλοῦν, καὶ δὲν ἐξέφρασες καμίαν γνώμην διὰ τὴν ἐποχὴν σου, διὰ τὴν ἐκκλησίαν, διὰ τὴν δουλείαν, διὰ τὸν γάμον, διὰ τὸν κοινωνισμὸν, διὰ τὰς μυστικὰς ἐταιρίας, διὰ τὸ Πανεπιστήμιον, διὰ τὰ κόμματα καὶ τὴν κυβέρνησιν, περιμένον ἀκόμη ἀνυπομόνως τὴν κρίσιν σου ὡς μίαν σοφίαν, τὴν ὁποῖαν τοὺς ἐπιφυλάτεις; Ἀπαῖσαι πολὺ ἢ σιωπῆ σου ἀπαντᾷ μεγαλοφῶνας. Χρησὸν δὲν ἔχεις νὰ εἰπῆς καὶ οἱ σύγχρονοὶ σου ἔμαθαν πλεόν ὅτι εἰς τίποτε δὲν ἢμπορεῖς νὰ τοὺς ὠφελῆσῃς, διότι οἱ χρησιμοὶ ὁμιλοῦν. Δὲν φωνάζει ἢ σοφία καὶ τὸ λογικὸν δὲν ὑψώνει τὴν φωνὴν του;

Εἰς τὴν φύσιν ἐτέθησαν ἐπιφοβα ὅρια εἰς τὰς δυνάμεις τῆς προσποίσεως. Ἡ ἀλήθεια ἐξασκεῖ αὐστηρὰν δεσποτείαν ἐπὶ τῶν δυσπείθων μελῶν τοῦ σώματος. Τὰ πρόσωπα ποτὲ δὲν ψεύδονται, λέγουν. Κἀνεὶς ἄνθρωπος δὲν πρέπει ν' ἀπατάται, ὁ ὁποῖος σπουδάζει τὰς μεταβολὰς τῆς ἐκφράσεως. Ἐκεῖνος, πὺν λέγει τὴν ἀλήθειαν ἐν πνεύματι ἀληθείας; ἔχει τὸ βλέμμα τὸσον διάνυγες, ὡς τὸν οὐρανόν. Ἐὰν πάλιν τρέφῃ σκοποὺς ποταποὺς, ὁμιλεῖ μὲ ὀπισθοβουλίαν, τὸ βλέμμα του εἶνε θολόν καὶ κάποτε μάλιστα ἀλλοιῶρον.

Ἦκουσα ἕνα ἔμπειρον δικαστὴν νὰ λέγῃ διὰ ποτὲ δὲν ἐφοβεῖτο τὴν ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῶν ἐνόρκων τοῦ δικηγόρου ἐκείνου, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπίστευεν εὐκρινῶς ὅτι ὁ πελάτης του ἔπρεπε ν' ἀδωθῇ. Ἐὰν τοῦ λείπῃ αὐτὴ ἢ πίστις, ὅλαι του αἱ διαβεβαιώσεις δὲν θὰ κατορθώσῃν ν' ἀποκρύψουν τὴν ἀπιστίαν του ἀπὸ τοὺς ἐνόρκους καὶ θὰ μεταδοθῇ καὶ εἰς αὐτοὺς ἢ ἀμφιβολία. Αὐτὸς εἶνε ὁ νόμος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐν ὁποιοῦνδήποτε καλλιτέχνημα μᾶς μεταφέρει εἰς τὴν ἰδίαν διάθεσιν τῆς ψυχῆς, εἰς τὴν ὁποῖαν διετέλει καὶ ὁ καλλιτέχνης, ὅταν τὸ παρήγῃ. Ἐκεῖνο, πὺν δὲν πιστεύομεν, δὲν ἢμποροῦμεν νὰ τὸ εἰπῶμεν ὡς νὰ τὸ ἐπιστεύαμεν, ὅσον-δήποτε συχνὰ καὶ ἂν ἐπαναλαμβάνωμεν τοὺς λόγους. Αὐτὴν τὴν πεποιθῆσιν ἐκφράζει ὁ Σβέντεμποργ, ὅταν περιγράφῃ πῶς εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον μερικὰ πρόσωπα ἐπροσπά-

θουν νὰ διατυπώσῃν ἕνα ἰσχυρισμὸν, τὸν ὁποῖον δὲν ἐπίστευαν, δὲν ἢμποροῦσαν ὅμως νὰ τὸ κατορθώσῃν ὅσον καὶ ἂν ἐστράβωναν τὰ χεῖλη των καὶ τὰ ἔτσιμποῦσαν μέχρις ἀπελπισίας.

Ἐνας ἄνθρωπος ἔχει τὸσον κύρος, ὅσον καὶ ἀξίαν ἔχει. Εἶνε ἀνωφελῆς καὶ ματαία ὅλη ἢ περιέργειά μας νὰ μάθωμεν εἰς πόσῃν ὑπόληψιν μᾶς ἔχουν ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ ἐπίσης μάταιος εἶνε καὶ ὁ φόβος μὴ μείνωμεν ἀγνωστοί. Ἐὰν γνωρίζῃ τις ὅτι ἢμπορεῖ νὰ κάμῃ τι, — ὅτι ἢμπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον, — αὐτὸ ἀρκεῖ ὡς ἐγγύτης καὶ ἐγγύτων, ὅτι τὸ ἔργον του θ' ἀναγνωρισθῇ ἀπὸ ὅλους. Ὁ κόσμος εἶνε γεμάτος ἀπὸ ἡμέρας διαδικασίας καὶ εἰς κάθε συνάθροισιν, ὅπου ἐμβαίνει, καὶ εἰς κάθε πράξιν, πὺν ἐπιχειρεῖ, λαμβάνει τὴν σφραγίδα του καὶ τὸ ἰδιαιτέρον σῆμά του. Εἰς κάθε ομάδα παιδιῶν, πὺν θεωροῦν καὶ τρέχουν εἰς τὴν πλατείαν καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν, ἐκεῖνος, πὺν εἶνε νεοφερμένος, ἐξετάζεται ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τὸσον καλὰ καὶ σφραγίζεται μὲ τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸν του, ὡς νὰ εἶχεν ὑποβληθῇ εἰς αὐστηρὰν δοκιμασίαν τῆς ῥώμης του, τῆς εὐστροφίας του καὶ τοῦ χαρακτῆρός του. Ἐνας ξένος ἔρχεται ἀπὸ μίαν ἑξωτερικὴν σχολὴν, μὲ καλλίτερα ἐνδύματα, μὲ διάφορα ἀθύρονα εἰς τὰ θυλάκια, μὲ ἀπαιτητικὸν καὶ ἀλαζονικὸν ἦθος τὸν βλέπει ἕνας ἀπὸ τοὺς μικροὺς μας ἐδῶ καὶ λέγει κατ' ἰδίαν: «Δὲν πειράζει· αὐτοῦ θὰ καταλάβουμε τί καπνὸ φουμάρει κατ' αὐτὸς». — «Τί ἐπράξεν;» αὐτὴ εἶνε ἢ θεῖα ἐρώτησις, πὺν ἐρευνᾷ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐκτιμᾷ κάθε ψευδῆ ὑπόληψιν. Ἐνας μωρὸς ἄνθρωπος ἢμπορεῖ νὰ κατέχῃ κάθε τιμητικὴν θέσιν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἢ ὥρα του νὰ μὴ διακρίνεται ἀπὸ τὸν Ὀμηρον καὶ τὸν Οὐδίστην, δὲν πρέπει ὅμως ποτὲ νὰ ὑψίσταται μία ἀμφιβολία ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἰδιαιτέραν ἱκανότητά του ἐνὸς ἀνθρώπου. Ἡ ἀλαζονεία ἢμπορεῖ νὰ κάθεται ἀδρανῆς, δὲν ἢμπορεῖ ὅμως νὰ ἐνεργῇ. Ἡ ἀλαζονεία δὲν ἔχει καμίαν πραγματικῶς μεγάλην πρᾶξιν εἰς τὸ ἐνεργητικὸν της. Ἡ ἀλαζονεία ποτὲ δὲν ἔγραψε μίαν Ἰλιάδα, οὔτε ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸν Εξέρην, οὔτε προσηλύτισε τὸν κόσμον εἰς τὸν χριστιανισμὸν, οὔτε κατήργησε τὴν δουλεμπορίαν.

Ὅση ἀρετὴ ὑπάρχει, τόση θὰ γίνῃ καὶ ὁρατὴ· ὅση ἀγαθότης ὑπάρχει, τόσον σέβας καὶ θὰ ἐμπνεύσῃ. Ὅλοι οἱ διάβολοι σέβονται τὴν ἀρετὴν. Οἱ ὑψηλόφρονες, οἱ εὐγενεῖς, οἱ πρόθυμοι εἰς αὐτοθυσίαν πάντοτε θὰ διδάσκων τὴν ἀνθρωπότητα καὶ θὰ τὴν δεσποζῶν. Μία εὐκρινῆς λέξις ποτὲ δὲν ἐπῆγε χαμένη. Ποτὲ δὲν ἔπεσε μία ἀπόδειξις μεγαλοφυγίας κατὰ γῆς χωρὶς νὰ ὑπάρξῃ μία καρδία, ἢ ὁποῖα τὴν ἐχαίρησε καὶ

την συνέλεξε μετ' εὐγνωμοσύνης. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει τόσον κύρος, δσὴν καὶ ἀξίαν ἔχει. Ὅτι εἶνε ἐντυπώνεται μετ' ἀκτινοβολοῦντα γράμματα εἰς τὸ πρόσωπόν του, εἰς τὴν στάσιν του, εἰς τὰς περιουτείας του. Ἡ ἀπόκρυψις δὲν τὸν ὠφελεῖ, ἢ μεγαλαυχία τίποτε. Κάποια ἐξομολόγησις ὑπάρχει εἰς τὸ βλέμμα τῶν ὀφθαλμῶν μας, εἰς τὸ μείδιμά μας, εἰς τοὺς χαιρετισμούς καὶ εἰς τὰς χειραφίαις μας. Ἡ ἀμαρτία του τὸν ἔρπαινει, καταστρέφει πᾶσαν καλὴν ἐντύπωσιν. Οἱ ἄνθρωποι δὲν γνωρίζουν διατί δὲν τὸν ἐμπιστευοῦνται· ἀλλὰ δὲν ἔχουν καμίαν ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν. Ἡ κακία του κατοπτρίζεται εἰς τὸ βλέμμα του, χαράττει τὰς γραμμὰς μᾶς ποταπῆς ἐκφράσεως εἰς τὸ μάγουλον του, συμπιέζει τὴν μύτην του, θέτει τὸ στίγμα τοῦ κτήνους ἐπὶ τοῦ κρανίου καὶ γράφει: ὦ μωρὲ! μωρὲ! ἐπὶ τοῦ μετώπου ἐνὸς βασιλέως. Ἐὰν δὲν θέλῃς νὰ γίνῃς γνωστός ὅτι κάμνεις κάτι, μὴ τὸ κάμνῃς ποτέ. Ἐὰν θέλῃ, ἢμπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ κάμῃ τὸν μωρὸν καὶ εἰς τὰς ἐκτάσεις τῆς ἐρήμου, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ κάθε νόκιος τῆς ἀμμου θὰ φαίνεται νὰ τὸν ἐπιβλέπῃ. ἢμπορεῖ νὰ παραδίδεται μονήρης εἰς τὴν ἀκολασίαν, ἀλλὰ δὲν ἢμπορεῖ νὰ παρασιωπήσῃ τὴν μορίαν του. Τὸ κατεστραμμένον χρῶμα τοῦ προσώπου, ἢ κτηνώδης ἐκφρασις, ἀδοξοὶ πράξεις καὶ ἢ ἔλλειψις πραγματικῶν γνώσεων, — τὰ πάντα τὸν προδίδουν. ἢμπορεῖ ποτε ἕνας μάγειρος, ἕνας γελωτοποιὸς ἢ κουργὸς νὰ ἐκληφθῇ κατὰ λάθος ὡς Ζήνων ἢ Παῦλος; Ὁ Κομφούκιος ἀνέκραξε: — «Πῶς ἢμπορεῖ ἕνας ἄνθρωπος νὰ ἦνε κρυμμένος; πῶς ἢμπορεῖ ἕνας ἄνθρωπος νὰ ἦνε κρυμμένος;»

Ἐξ ἄλλου πάλιν ὁ ἦρως δὲν φοβεῖται ὅτι, ἐὰν ἀποσιωπήσῃ τὴν ὁμολογίαν μᾶς δικαίας καὶ γενναίας πράξεως, θὰ μείνῃ αὐτὴ διὰ τοῦτο ἀφανῆς καὶ ἀναξία ἀγάπης. Ἐνας τὴν γνωρίζει — αὐτὸς ὁ ἴδιος — καὶ δι' αὐτῆς ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ διατελῇ εἰς γλυκεῖαν γαλήνην καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ εὐγενεῖς σκοπούς, οἱ ὅποιοι ἐπὶ τέλους καλλίτερα παρὰ κάθε ἀφήγησις φανερόνουν ἐκεῖνο, ποῦ συνέβη. Ἀρετὴ εἶνε τῷ ὄντι ἔμμομη εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων καὶ ἢ φύσιν τῶν πραγμάτων τὴν κάμνει ἰσχυρὰν καὶ ἀποτελεσματικὴν. Εἰς τοῦτο ἔγκειται τὸ ἀγαθόν, ὅτι τὸ εἶναι τίθηται πάντοτε εἰς τὴν θέσιν τοῦ φαίνεσθαι καὶ μετ' ἔξοχον ὀρθότητα περιγράφεται ὁ Θεός, ὅταν τις λέγῃ: εἰμαι.

Αἱ παρατηρήσεις αὐταὶ μᾶς διδάσκουν: νὰ ἦσαι καὶ νὰ μὴ φαίνεσαι. Μᾶς προτρέπουν νὰ ἦμεθα πρόθυμοι καὶ νὰ μὴ θέτωμεν τὴν φουσκωμένην μηδαμινότητά μας ἐμπόδιον εἰς τὴν θεῖαν ἐνέργειαν. Μᾶς συμβουλεύουν ν' ἀπομάθωμεν τὴν ἐγκόσμιον σοφίαν μας καὶ μᾶς παρακαλοῦν νὰ καταφεύγωμεν ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ

Κυρίου καὶ νὰ μάθωμεν ὅτι μόνη ἢ ἀλήθεια δίδει πλοῦτον καὶ μεγαλείον.

Ὅταν ἐπισκεπτεσαι τὸν φίλον σου, διατί τάχα χρεωστεῖς νὰ ζητήσῃς συγγνώμην ὅτι δὲν τὸν ἐπεσεφθῆς ἐνωρίτερα καὶ νὰ σπαταλῆς τὸν καιρὸν του καὶ νὰ παραμορφώσῃς τὸ φέροσόν σου; Πῆγαινε τώρα νὰ τὸν ἐπισεφθῆς. Κάμε τον νὰ αἰσθανθῇ ὅτι ἐντὸς σου ἀνέκυψεν ἢ ὑπερτάτη ἀγάπη πρὸς αὐτόν. Ἡ διατί νὰ βασανίζῃς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ τὸν φίλον σου μετ' κρυφίας αὐτοαιτίας, ὅτι δὲν τὸν συνέδραμες, δὲν τοῦ ἀπεδαφίλευσες προηγουμένως δῶρα καὶ χαιρετισμούς; Ἐσο δῶρημα καὶ εὐλογία. Νὰ φαίνεσαι μετ' φῶς πραγματικῶν καὶ ὄχι μετ' τὴν δανευκὴν ἀντανάκλασιν δῶρων. Οἱ τυχεῖοι ἄνθρωποι εἶνε μόνον μία ἐλεεινὴ διέξοδος δι' ἕνα ἄνθρωπον· ὑποκλίνονται, δικαιολογοῦνται μετ' μακροσκελεῖς προσφάσεις καὶ ἐπισωρεύουν ἐπιφασιν ἐπάνω εἰς ἐπιφασιν, ἐπειδὴ λείπει πυρὴν καὶ οὐσία.

Ἐἴμεθα γεμάτοι ἀπὸ τὴν πρόληψιν αὐτὴν τῶν αἰσθήσεων καὶ προσκυνοῦμεν ἐκεῖνο, ποῦ φαίνεται εἰς αὐτὰς μεγάλο. Τὸν ποιητὴν καλοῦμεν ἀδρανῆ, ἐπειδὴ δὲν εἶνε πρόεδρος, δὲν εἶνε ἔμπορος ἢ ἀγθοφόρος. Κέπτομεν τὸν ἀγχένα πρὸ μᾶς καθιερωμένης διατάξεως καὶ δὲν βλέπομεν ὅτι βασίζεται ἐπὶ μᾶς ἰδέας, τὴν ὁποίαν ἔχομεν. Πραγματικῶς ὁμως ἢ ἐνέργεια διεξάγεται εἰς τὰς σιωπηλὰς στιγμὰς. Ὅχι εἰς τὰ ὁρατὰ γεγονότα τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐπαγγέλματός μας, τοῦ γάμου μας, τῆς εἰσόδου μας εἰς ἕν ὑπουργεῖον καὶ εἰς τὰ παρόμοια, ἀλλὰ αἱ μεγάλα μετατροπὰ τῆς ζωῆς μας εἶνε εἰς μίαν σιγαλὴν καὶ ἄφρονον σκέψιν, ποῦ μᾶς ἤλθεν εἰς τὸν δρόμον μας, εἰς μίαν ἰδέαν, ἢ ὁποία ἐξετάζει ὅλην τὴν ζωὴν καὶ λέγει: «Ἔτσι ἔκαμες, ἀλλὰ καλλίτερα θὰ ἦταν ἔτσι». Καὶ ὅλα τὰ κατόπιν ἔτη τοῦ βίου μας ὑποτάσσονται εἰς αὐτὴν τὴν ἰδέαν καὶ τὴν ἀκολουθοῦν ὡς θεράποντες καὶ ἐκτελοῦν κατὰ τὰς δυνάμεις τῶν τῆς θέλησίν τῆς. Αὐτὴ ἢ δοκιμασία καὶ διδῶσις εἶνε δύναμις διαρκῶς ἐνεργοῦσα καὶ κατευθύνουσα μέχρι τέλους ὅλην τὴν μας τὴν ζωὴν. Διὰ τὸν ἄνθρωπον πρόκειται, καὶ σκοπὸς τῶν στιγμῶν τούτων εἶνε νὰ τὸν διαφωτίσῃ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ὁ νόμος νὰ διεισδύσῃ χωρὶς ἐμπόδιον εἰς ὅλον του τὸ εἶναι, εἰς τρόπον ὥστε ὅπουδῆποτε τῶν πράξεόν του καὶ ἂν πῆσῃ τὸ βλέμμα σου, εἴτε εἶνε τοῦτο ἢ τροφή του, ὁ οἶκός του, οἱ θρησκευτικοὶ του τύποι, ἢ κοινωνικότης του, αἱ χαρὰί του, αἱ προτιμήσεις του, εἴτε εἶνε ἢ ἀντίστασις του, νὰ σοῦ δίδῃ πιστὴν εἰκόνα τοῦ χαρακτῆρός του. Τώρα ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶνε ὁμογενῆς, ἀλλὰ ἐτερογενῆς καὶ ἢ ἀκτὶς δὲν τὸν διαπερᾷ· δὲν φωτίζεται πέρα πέρα, ἀλλὰ τὸ βλέμμα τοῦ θεατοῦ συγχίζεται, ἐπειδὴ βλέπει πολλὰς ἀνωμάλους

δράμας καὶ ὀρέξεις καὶ μίαν ζωὴν, ἢ ὁποία ἀκόμη δὲν ἔγινε μία.

Διατί νὰ θέλωμεν μετ' τὴν ψευδῆ μας μετριοφροσύνην νὰ ὑποβιβάζωμεν τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος εἴμεθα ἡμεῖς, καὶ τὴν μορφήν του εἶναι, ἢ ὁποία μᾶς ἐπροορίσθη; Ὁ καλὸς ἄνθρωπος εἶνε εὐχαριστημένος. Ἀγαπᾷ καὶ σέβομαι τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ἀλλὰ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἦμαι Ἐπαμεινώνδας. Θεωρῶ ὀρθότερον ν' ἀγαπᾷ τὸν κόσμον αὐτῆς τῆς ὥρας παρὰ τὸν κόσμον τῆς ὥρας του. Καὶ δὲν ἢμπορεῖς, ἐὰν ἢμαι πιστός, νὰ με κλονίσῃς καθόλου, ἐὰν εἰπῆς: «Ἐκεῖνος ἐνήργει καὶ σὺ κάθεςαι». Βλέπω ὅτι τὸ ἐνεργεῖν εἶνε καλόν, ἐὰν ἀποβῇ ἀναγκαῖον, καὶ ὅτι νὰ κάθημαι ἡσυχᾶ εἶνε ἐπίσης καλόν. Ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἐὰν ἦτον ὁ ἄνθρωπος ὅπως τὸν ἐννοῶ, θὰ ἐκάθητο καὶ αὐτὸς ἡσυχῶς καὶ εὐχαριστημένος, ἐὰν εἶχε τὴν τύχην μου. Ὁ οὐρανὸς εἶνε ἀπέραντος καὶ παρέχει χῶρον ἰκανὸν δι' ὅλα τὰ εἶδη τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ψυχικῆς δυνάμεως. Διατί τόση πολυπραγμοσύνη καὶ ὑπερβολικὸς ζήλος; Δι' ἐκεῖνον, ποῦ εἶνε πιστός, τὴν ἰδίαν ἀξίαν ἔχει τὸ ἐνεργεῖν καὶ τὸ μὴ ἐνεργεῖν. Ἐν μέρῳ τοῦ δένδρου κόπτεται καὶ γίνεται ἀνεμοδείκτης καὶ ἐν ἄλλο μεταβάλλεται εἰς δοκὸν μᾶς γερφύρας. Καὶ εἰς τὰς δύο περιστάσεις θὰ γίνῃ φανερὰ ἢ καλὴ ποιότης τοῦ ξύλου.

Δὲν ἐπεθύμουν ν' ἀποβῶ ἀτιμωτικὸς εἰς τὴν ψυχὴν. Τὸ γεγονός ὅτι εἶμαι ἐδῶ μοῦ δίδει τὴν βεβαιότητα ὅτι ἢ ψυχὴ ἐδῶ εἶχε ἀνάγκη ἐνὸς ἐργαλείου. Δὲν πρέπει νὰ δεχθῶ τὴν θέσιν; Πρέπει νὰ κρυφθῶ καὶ ν' ἀποσυρθῶ μετ' τὰς ἀκαίρους μου δικαιολογίας καὶ τὴν ἀνωφελῆ μετριοφροσύνην καὶ νὰ φαντασθῶ, ὅτι εἶνε δηθέν ἀναίδεια ὅτι εἶμαι ἐδῶ; ὀλιγώτερον δηλαδὴ δικαιούμενος παρὰ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἢ ὁ Ὀμηρος, ποῦ ἦσαν ἐκεῖ; καὶ ὅτι ἢ ψυχὴ δὲν γνωρίζει τὴν ἰδίαν τῆς ἀνάγκη; Ἐκτὸς τούτου χωρὶς πᾶσαν συζήτησιν περὶ τοῦ πράγματος, καμίαν ἀφορμὴν δὲν ἔχω πρὸς δυσαρέσκειαν. Ἡ καλοκάγαθος ψυχὴ μετ' τρέφει καὶ καθημερινῶς μοῦ ἀνοίγει νέους θησαυροὺς χαρᾶς καὶ ἀπολαύσεων. Δὲ θέλω ν' ἀρνηθῶ μικροσκοπῶς τὸ ἀπέραντον ἀγαθόν, ἐπειδὴ ἢκουσα ὅτι ἐδόθη εἰς ἄλλους ὑπὸ ἄλλην μορφήν. Ἐκτὸς τούτου, διατί νὰ τρομάζωμεν καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο, ποῦ λέγεται ἐνέργεια; Αὐτὸ εἶνε μία ἀπάτη τῶν αἰσθήσεων καὶ τίποτε περιεσσότερον. Ἐξέρωμεν ὅτι ὁ προπάτωρ κάθε πράξεως εἶνε μία ἰδέα. Τὸ δυστυχῆς ἀνθρώπινον πνεῦμα φαντάζεται τὸν ἑαυτὸν του ὅτι εἶνε μηδέν, ἐὰν δὲν φορῇ κάποιον ἐξωτερικὸν σύμβολον — ἐν ἐμβλημα — μίαν ἰνδικὴν διαίταν, ἢ φόρεμα κουακέρου, ἢ μίαν καλβινιστικὴν συνάθροισιν ἢ μίαν φιλανθρωπικὴν ἐταιρίαν, ἢ μίαν μεγάλην δωρεάν, ἢ τέλος μίαν ζωηρὰ προβάλλουσαν πρᾶξιν διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι εἶνε κάτι.

Τὸ πλοῦσιον πνεῦμα ἐξαπλώνεται εἰς τὸν ἥλιον καὶ κοιμάται. Σκέπτεσαι, εἶνε ἐνεργεῖν.

Ὅταν ἐπιθυμοῦμεν μεγάλας πράξεις, πρέπει νὰ κάμνωμεν τὰς ἰδικὰς μας τοιαύτας. Πᾶσα πρᾶξις ἔχει μίαν ἀπειρον ἐλαστικότητα καὶ ἢ πλέον πυραμικρὰ ἢμπορεῖ νὰ γεμίσῃ μετ' οὐράνιον αἰθέρα, νὰ φουσκώσῃ καὶ νὰ μεγαλώσῃ τόσον, ὥστε νὰ ἐπισκιάσῃ καὶ τὴν σελήνην. Μίαν γαλήνην ζητῶ, τὴν γαλήνην διὰ τῆς ἀφοσιώσεως, διὰ τῆς πίστεως εἰς τὰ καθήκοντά μου. Τίς ἢ ἀνάγκη νὰ περιπλανῶμαι εἰς τὸ θέατρον τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἰταλικῆς ἱστορίας καὶ νὰ ἐμβαθύνω εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῶν προτοῦ ν' ἀνταποκριθῶ εἰς τοὺς εὐεργέτας μου; Πῶς νὰ τολμῆσω ν' ἀναγνώσω τ' ἀπομνημονεύματα τοῦ Οὐάσιγκτων, ἐὰν δὲν ἀπεκριθῶν ἀκόμη εἰς τὰς ἐπιστολάς τῶν ἰδικῶν μου ἀνταποκριτῶν; Δὲν εἶνε αὐτὸ μία δικαία ἐνστασις εἰς πολὺ μέρος τῆς ἀναγνώσεώς μας; Αὐτὸ εἶνε μία μικροψυχὸς ἐγκατάλειψις τῆς ἰδικῆς μας ἐργασίας διὰ νὰ κυττάζωμεν τὴν ἐργασίαν τῶν γειτόνων μας. Εἶνε κενόσπονδον χάσκημα. Ὁ Μπαῦρον λέγει διὰ τὸν Jark Bunting: «Δὲν ἤξερε τί νὰ εἰπῇ καὶ δι' αὐτὸ ὠρκίζετο.» Διὰ τὴν παράλογον μας χρῆσιν τῶν βιβλίων ἢμπορῶ νὰ εἰπῶ: «Δὲν ἤξευρε τί νὰ κάμῃ καὶ δι' αὐτὸ ἐδιάβαζε.» Δὲν ἤξευρω πῶς νὰ διαθέσω τὸν καιρὸν μου καὶ περιπίπτω εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Braut. Καὶ εἶνε πραγματικῶς ὑπερβολικὴ ἢ τιμὴ, μετ' τὴν ὁποίαν περιβάλλω τὸν Braut ἢ τὸν στρατηγὸν Sohuylet ἢ τὸν Οὐάσιγκτων. Ὁ καιρὸς μου ἔπρεπε νὰ ἦνε τόσον καλὸς ὅσον καὶ ὁ ἰδικὸς των, — αἱ ὑποθέσεις μου, τὸ δίκτυον τῶν σχέσεών μου ἐπίσης καλόν, ὡς καὶ αἱ ἰδικαί των, ἐνὸς ὁποιοῦ δῆποτε ἐξ αὐτῶν. Θὰ προτιμήσω λοιπὸν νὰ ἐκτελέσω τὸ ἔργον μου τόσον καλὰ, ὥστε ἄλλοι ἀργοί, ὅταν εὐαρεστηθῶν, νὰ παραβάλλουν τὸ ὕφασμά μου μετ' τὸ ὕφασμα ἐκείνων καὶ νὰ εὐφρον ὅτι δὲν εἶνε κατώτερον ἀπὸ τὸ ἀριστον.

Αὐτὴ ἢ ὑπερτιμήσις τῶν δυνάμεων τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Περικλέους, αὐτὴ ἢ ὑποτίμησις τῶν ἰδικῶν μας προέρχεται ἀπὸ τὸ ὅτι παραβλέπομεν τὸ γεγονός τῆς ταυτότητος τῆς φύσεως. Ὁ Βοναπάρτης μίαν ἀξίαν ἐγγώριζε καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἀντήμειβε τὸν καλὸν στρατιώτην, τὸν καλὸν ἀστρονόμον, τὸν καλὸν ποιητὴν, τὸν καλὸν ἠθοποιόν. Ὁ ποιητὴς μεταχειρίζεται τὰ ὀνόματα τοῦ Καίσαρος, τοῦ Ταμερλάνου, τοῦ Βελισσαρίου, ὁ ζωγράφος ἐμμεταλλεύεται τὴν παράδοσιν τῆς Παρθένου Μαρίας, τοῦ Παύλου, τοῦ Πέτρου. Δὲν κύπτει πρὸ τῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων τούτων τῆς συμπτώσεως, τῶν ἡρωικῶν αὐτῶν προγόνων. Ὅταν ὁ ποιητὴς γράφῃ ἐν ἀληθινὸν δράμα, τότε αὐτὸς εἶνε Καῖσαρ καὶ ὄχι ὁ ὑποκρινόμενος τὸν Καῖσαρα ἢ ὁμαλὴ πτῆσις τῆς ἰδέας, τὸ καθαρόν αἰσθημα,

ἡ ὄξεια κρίσις, ὄρμαί, πού αἰρονται τόσοι τα-
χέως ὑψηλά και μία καρδιά τόσοι μεγάλη,
τόσοι ἀφοβος και τόσοι δυνατή, ὥστε ἐπάνω
εἰς τὰ κύματα τῶν ἐλπίδων και τῆς ἀγάπης τῆς
νά σηκώσῃ πᾶν ὅ,τι εἰς τὸν κόσμον θεωρεῖται
ὡς σταθερόν και πολύτιμον, — ἀνάκτορα, κή-
πους, χρυσόν, στόλους, βασιλεία — και νά δει-
κνύῃ τὴν ἀπαράμιλλον ἀξίαν τῆς διὰ τῆς περι-
φρονήσεως, τὴν ὁποίαν ὄπτει ἐπάνω εἰς αὐτὰ
τὰ μικρολογήματα και τὰ εὐτελεῖς στολισματα
τῶν ἀνθρώπων — ὅλα ταῦτα εἶνε ἰδιὰ του και
μὲ τὴν δύναμιν αὐτῶν ἀφυπνίζει τὰ ἔθνη. Ὁ
ἀνθρώπος νά πιστεύῃ εἰς Θεόν και ὄχι εἰς ὀνό-
ματα, τόπους και πρόσωπα. Ἄς λάβῃ ἡ μεγάλη
ψυχὴ μορφὴν και σάρκα εἰς μίαν γυναῖκα, πτω-
χὴν και λυπημένην και μονήρη, ἃς ὑπάγῃ νά
ἐργασθῇ, νά σάρωσῃ δωμάτια και νά καθαρίσῃ

σταύλους, ἐν τούτοις ἐὰν ἦνε μεγάλη, αἱ φωτει-
ναὶ ἀκτίνες τῆς δὲν θὰ μείνουν κρυμμένοι οὔτε
ἀφανεῖς, ἀλλὰ τὸ σκοῦπισμα και τὸ καθάρισμα
θὰ φανοῦν μετ' ὀλίγον ὡς μία ἔξοχος και
ῥαῖα πράξις, ὡς ἡ κορωνίς και ἡ λάμπρις τῆς
ἀνθρωπίνης ζωῆς και ὅλος ὁ κόσμος θὰ τείνῃ
τὴν χεῖρα εἰς τὸ σάρωθρον και εἰς τὸ σφουγ-
γαρόπανον, ἕως οὗ νά! ἡ μεγάλη ψυχὴ αἰφνης
ὑποδυθῇ ἄλλην μορφὴν και κάμῃ ἄλλην πράξιν
και αὐτὴ εἶνε πλέον τώρα ἡ ἀκμὴ και ἡ κορω-
νίς ὀλοκλήρου τῆς ζωντανῆς φύσεως.

Εἰμεθα τὰ φωτόμετρα, ἡμεῖς τὸ εὐαίσθητον
φύλλον τοῦ χρυσοῦ και τοῦ ψευδαργύρου, πού
μετροῦμεν τ' ἀθροίσματα τοῦ λεπτοφυοῦς στοι-
χείου. Ἀναγνωρίζομεν τὰς ἀθνετικὰς ἐνεργείας
τοῦ ἀληθινοῦ περὸς ἀναμέσον ἐκάστης τῶν
ἐκατομμυρίων μεταμφιέσεών του.

Ἐν Χαλκηδόνι, τῆ 9 XII 908

Μεταφραστὴς Θ. Χ. ΦΩΡΑΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΠΟΥΛΑΚΙ ΣΤΑ ΞΕΝΑ *

Πουλάκι εἶχα στὸ κλουβί, κακὸ τρανὸ σου λυγερή,
Τοῦ πότιζα τοῦ μόνου μὰ τὸν καῦμὸ πού τόχου
Κι' ἀπὸ τοῦ μόνου τὸν πολὺ, κακὸ τρανὸ σου λυγερή,
Κι' ἀπὸ τὴ μερουδιά του, πού νά καῖ ἡ καρδιά του,
Μ' ἀνοίγει φεύγει τὸ πουλί, τρανὸ κακὸ σου λυγερή,
Στὰ ξένα τριγυρίζει και μόνους πλημμυρίζει.
— Πουλάκι μου, στὴν ξενιτεῖά βάστα τὸν νοῦ σου δυνατά,
Τί νάχω νά σοῦ στείλω νά ζαχαρένιο μῆλο,
Νά στείλω μῆλο σέπεται, ἡ ἀγάπη μου δὲν ἔρχεται,
Τραντάφυλλον μαδιέται, ἡ ἀγάπη ἀλησμονεῖται,
Σταφυλί ξερουγιάζεται, ἡ ἀγάπη μου ξεγνιάζεται,
Κυδῶνι μαρατζιάζει, ἡ ἀγάπη ἀναστενάζει.

Σπέτσες, 1911

ΝΙΚΟΣ Ι. ΚΑΤΡΑΜΑΛΑΚΗΣ

* Ἐκ τῆς συλλογῆς μου τῶν Δημοτικῶν Τραγουδιῶν.

Ο ΜΑΓΕΜΕΝΟΣ

Παρηγοριά "χει ὁ θάνατος,
και λύπη νέχει ὁ Χάρος!...
Μὰ ὁ ζωντανὸς ὁ χωρισμός,
παρηγοριά δὲν ἔχει!...

Κι' ἔκλαιε μυριολογώντας, και βογοῦσε
κλαίοντας. Και στὸν κάθε γυρισμὸ τοῦ μυριο-
λογοῦ του, ποῦταν πολὺ πονετικὸ στὰ λόγια
τοῦ και στὸ νῆχὸ, ἀκούγονταν, σὰ συντηχία, σὰν
τραγουδιῶν κλαφτερὸ πιστρόφι, ἕνας βόγγος,
ἕνας στεναγμὸς, ξεβγαίνοντας ἀπὸ βαθιά τὰ
μέσα του.

Τὰ δάκρυα του, ποῦτρεχαν, σὰν ἀπὸ διπλό-
κρονη, και χωρὶς στριφτάρια, βροῦση, ἀστέρυτο
τερό, κοιλώντας ἀπὸ τὰ κατάλευκα και γλυστερὰ
σὰν τὸ γιαλὶ σφιχτόσαρκα τῆς Λάμιας στήθια,
καταστάλαζαν στὴν ἀγγελωμένη τῆς καρδιά.
Κι' ἔκαμε ἡ κάθε στάλα στάλα τους, νά γυρίσῃ
ἡ ἀγάπη, λαχταρώντας, ἀπὸ τὸ νυχτερὸ τοῦ
ὑπνου γύρο, στὰ πάρα μέσα φύλλα τῆς καρδιάς
τῆς. Κι' ἔτσι ἀνοίξε ἡ μάγισσα τὰ μάτια τῆς,
κι' ἀκουσε και εἶδε τὸ νεῖδ, ποῦσφιγγε στὴν
ἀγκαλιά τῆς μὲ τόση ζήλεια και λαχτάρα, νά
πνίγεται στὰ δάκρυά του, και νά λαμπαδιάζεται
στὲς φλόγες τοῦ καῦμοῦ του.

Μὲ τὴ δυνατότερη δύναμι τὸν σφιχταγγά-
λιασε και πούμωσε τὰ λιμνιασμένα μάτια του,
μὲ τὰ βαμμένα και ψηλόπλαστα χεῖλια τῆς. Και
σφουγγίζοντας τὸ φεγγαρένιο πρόσωπό του, μὲ
τὰ χρυσομέταξα μαλλιά τῆς, ἔτσι τὸν ρωτοῦσε
μὲ κομπιασμένη και πνιγούμενη φωνή.

— Κρουστάλλη μου, γιατί βογγᾶς κι' ὀδύρνεσε;
Δώδεκα χρόνια τώρα χαϊρώμαστε ἀντάμα τὸ
εἶνε μου τὸ βίος μου. Και μὲς' στοὺς δώδεκα
αὐτοὺς καιροὺς, βόγγος τὰ στήθια σου δὲν
ἔδειρε, οὔτε τὰ μάτια σου ὕγρανε νά δάκρυ.
Κι' ἀποσπεροῦ, τί κλαῖς ἔτσι, λυπερὰ κι' ἀκρά-
τηγα, σὰ λιγὸθυμὴ γυναῖκα; Οἱ βαρκοὶ σου βόγ-
γοι, κι' οἱ ἀκράτηγοι κομπιασμοὶ σου, μὲ τρό-
μαξαν στὸ νύκινό μου μέσα! Τοῦ Πύργου τὰ
κατάβαθα θεμέλια σάλευσαν, ἡ σκεπὴ του, σὰν
τοῦ πέλαγου τὸ κύμα, ἀνέβη και κατέβη τρεῖς
φορὲς τριχτά! Τάλογα, κλημυτρήζοντας, ἔσκα-
φταν μὲ τὰ πόδια τους τοῦ κατοικοῦ τὸ χῶμα!
Και τὰ ὀρνίθια, κακαρίζοντας, τύνιαξαν στές
κούρνιες τὰ φτερά τους! Κι' ὅλοι τοῦ Πύργου,
ἀράχοι, ἀράπες κι' ἀλογάρχοι, ξύπνισαν και ρω-
τῶνται σνατοῖ τους: τ' εἶνε τὸ κακὸ π' ἀκούε-
ται;... Ποιὸ 'νε σου, Κρουστάλλη, τὸ παρά-
πονο; Μὴν τάχα κι' ἀπ' τοὺς δούλους μου, στὸ

νέμμα σου, στὴ διάτα σου, δὲν παλάμασε κατὰ-
στηθα τὸ χέρι του, και δὲν ἔγειρε στὸ διάβα
σου, ἀπρόσβλεπτα, μπροστά σου τὸ κεφάλι;
Μαρτύρα μου, γιατί ἀποσπεροῦ ἔκλαιες στὴν
ἀγκαλιά μου;

— Λάμια μου, συμπάθησέ με, γιατί ἀνάθελα
σοῦκοφα τὸ νύκινό σου!...

— Κρίνε μου, Κρουστάλλη μου, τὸ γιατί, κι' εὐ-
τὺς νά τὸ γιατρέψω. Νά μὴ σὲ ἀγκιαξέ, ὅξω
ἀπὸ, βάσανο κανένα;...

— ... Ἀποσπεροῦ στὸν ὕπνο μου, στὸν ὕπνο
πού κοιμώμουν, εἶδα νά ὄνειρο κακὸ, πολὺ βαρὺ
γὰ μένα! Και εἶνε ξένο 'πὸ τὰ σέ, κι' ἀπὸ τὸ
βίὸ σου ξένο. Ἐχει τὸ νόημα τοῦ ἄλλου, κι' ἄλλου
παίει νά στρέξῃ! Ἐχει χαρὲς και κλάμματα. Και
εἶνε γι' ἄλλους ἡ χαρὲς, κι' ἡ λύπες εἶνε γι' ἄλ-
λους! Πᾶνε ἐκεῖθε ἡ χαρὲς, και δῶ θερχῶντ' ἡ
λύπες!...

— Κρουστάλλη μου, τὰ λόγια σου καλὰ δὲν
τὰ κατέχω!... Γιὰ κρίνέ μου πιδ νοητὰ; ξαστέ-
ρωσε τὲς ἔννοιες; Μολόγα μου τὸ ὄνειρο, και θὰ
σοῦ τὸ ξηγήσω, ἀλάθευτα κι' ἀληθινὰ.

— Ἐνας Πετρότης ῥίχτη κι' ἄρπαξε στὰ γυρι-
στά του νύχια, τὴν Πέροδικα τὴν πλουμιστή,
πού στὰ χέρια μου κρατοῦσα!...

Τ' ὄνειρο τοῦ Κρουστάλλη, ξάφνιασε τὴ Λά-
μια, και τὴν τύνιαξε ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά του πάρα
κεῖ, κατὰτοιχα. Ἐτσι, μὲ τὸ πρόσωπό τῆς ἄλλου
στριμμένο, και σκεπασμένο μὲ τὲς παλάμες τῆς
και τὰ μαλλιά τῆς, ἔκλαιε κρυφά, σὰν ἀνθρώ-
πος. Κι' ἔκαμαν τὰ δάκρυά τῆς ἐκεῖνα, στάλη-
θινὰ τὸ νεῖδ νά συμπονέσῃ.

— ... Κ' εἶνε μακρινὰ, Κρουστάλλη, τὸ χω-
ριό σου;

— Σὰν ἔχω ἄλογο γοργό, τρίαρκα τὰ τρίμερα
νά πέρνη, προφτάνω τὸ κακὸ ἀπάνου στ' ἀρ-
χημά του!...

— ... Πᾶρε ἀπὸ τάλογά μου, τὸ Γρίβα, τὸ
σαραντακληγώμενο, κι' ὅ,τι χρειάζομενο γιὰ τὴ
στράτα, και σῦρε στὸ καλὸ!... Ἐτσι, βιαστικὰ,
μῆλσε ἡ Λάμια στὸν Κρουστάλλη. Και μὲ τὰ
μαλλιά ξέπλεχτα, ριμμένα ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ,
και τὸ πρόσωπο συννεφιασμένο, χάθη, περνών-
τας σὰν ἀέρας τὲς σιδερένιες μισάντρες μὲ τοὺς
βαριούς και σιδερένιους σοῦριτες, στὸν ὄλο ἀκρινό,
στὸν σαράντα ἕνα θόλο! Ἡ λύπη τῆς ἡ ἀξύγι-
στη, ἀπλώθη σ' ὅλες τοῦ Πύργου τὲς θολωτὲς
καμάρες...

Ἐν Κρουστάλλη, νύχτα καλλίγωσε και σέλωσε
τὸ Γρίβα, μ' ἀπάτητα πέταλα, ἀφόρια σέλα,
κι' ἀδάγκωτα χαλινάρια.

— Γρίβα μου, άνίχτε!... σάν προφτάσω τὸ κακὸ φόρτωμα καὶ σέλα ποτέ του δὲ θά νοιώσῃ τὸ λιγιστερὸ κορμί σου!...

— Ἀνάγκασε, ἀνάγκασε, πρὶν μᾶς πάρ' ἡ μέρα, γιατί μπορεῖ τὴν ἀδεια τῆς νὰ πάρῃ πίσω. Ἀνάγκασε, τὰ ὄρια τῆς νὰ ξεβγούμε ἀχάραγα!... Ἔτσι, ἔκαμε τὸ σταυρὸ του, οἰχτή στὸ Γρίβα καὶ ἔγινε ἀρατος... Κι ἔτρεχε τ' ἄλογο, βουτηγμένο στ' ἄφρι του, σάν βόλι στὸν καταπραῖσινο κάμπο.

Ἔτσι, χωρὶς ἀνάσα πουθενά, ἔφτασαν σὲ μ' ἀτέλειωτη καμπυλωτὴ βουνοσουρά. Ἡ κορφὴς τῆς καὶ τὰ πλάγια τῆς, ἦταν γιωμάτες ἀπὸ θεοψήλους καὶ ἀγκάλιαστους δέντρους, καὶ ἀπ' ἄλλα ἀνδιωμένα λογίων λογίων κλαριά. Κάτου, τὰ πλατώματα, κατάρντρα, ἀπ' ὅλα τῆς γῆς τὰ λούλουδα. Ἐκεῖ στὴ ρίζα τῆς βουνοσουράς, ἦταν μιὰ βρύση μαρμαρένια, ποὺ τὸ κρῦο τῆς νερό, μιλοῦσε. Ἦταν ἕνας ἀπάτητος Παράδεισος. Τὰ λογίων λογίων πετούμενα, μὲ τὲς χλιεὲς δυὸ λαλιές τους, καὶ ὅλα τοῦ τόπου κείνου, ἐμάγευαν τὸν κάθε περαστή.

— Γρίβα μου, σίμωσε κοντὰ στὴν κρυόβρυση λίγο νὰ δροισιστοῦμε. Ἀπὸ τὴ δίψα, καίκαν τὰ σωτικά μου, καὶ ἡ γλώσσά μου καρκάνιασε.

— Ὅχι!... μὴν ξεπεζέψῃς κάτου!... κράτα τὴ δίψα σου γι' ἄλλοῦ. Εἶνε τῆς Λάμπιας ἡ βρύση, καὶ τὸ νερό τῆς μαγιμένο. Κι ὅποιος διψασμένος δροισιστῇ στὸ μαρμαρίνο κροννό τῆς, ξεχάνει τοὺς δικούς, καὶ ἀκόμα τὸν ἀπὸ του.

Καὶ πῆρε τ' ἄλογο τὴ στράτα του, τρέχοντας σὰ σύννεφο στὸν οὐρανό. Ἔτσι ὁ Κρουστάλλης, λιγοστεύοντας τὴ στράτα μὲ τ' ἄλογον τὴ γρηγοράδα, καὶ μὲ τοῦ νοῦ τὴν ἔννοια, ἔφτασε ἀπ' ὄξω στὸ χωριό του. Ἐκεῖ κοντὰ στὰ διστράτα, ἕνας γέρος γέροντας, ἀκουμπισμένος στὸ ροζιάρικο ῥαβδί του, λαλοῦσε στὴ φλογέρα του τραγοῦδι κλαφτερό.

— Γιά σου χαρά σου γέροντα.

— Καλῶς τὸ παλληκάρι!...

— Τέχεις γερόγερε καὶ κλαῖς, καὶ χύνεις μαῦρα δάκρυα;

— Παντρέβεται ἡ νύφη μου, μ' ἄλλο παλληκάρι!...

Δεύτερο λόγο, δὲ γύραψε τοῦ γέρον. Ἐδειξε, ἀμίλητα, στὸ Γρίβα του τὴ στράτα καὶ ξεκίνησε.

Μπαίνοντας στὸ χωριό, κοντοστάθη στὸ πηγάδι, ποὺ μιὰ γρηγόρη, γεμίζοντας τὴ λαίνα τῆς νερό, ἔσπαιζε τὰ δάκρυά τῆς μέσα στὸ πηγάδι. Ὁ Κρουστάλλης, γύραψε νερό νὰ δροισιστῇ αὐτὸς καὶ τ' ἄλογό του. Ἡ γρηγόρη, ἔδωκε στὸν περαστὴ πρῶτα, κῦστερα, ἀδειασε καὶ στὸ σκαμμένο μάρμαρο νὰ ποτιστῇ καὶ τ' ἄλογό του.

— Τέχεις, θειάκα μου, ποῦ ἔτσι κλαῖς; Τὰ μάτια σου τρέχουν σὰ ρέχτες τὸ χειμῶνα.

— Ἔνε μου!... εἶχα γιὸ μονάκριβο!...

— Καὶ πέθανε;...

— Ὁ Θεὸς τὸ ξέρε!... Μίσηψε στὰ ξένα τριῶν μερῶν νεύγαμπρος. Προσπέρασε μιὰ μέρα τὰ δέκα δυὸ χρόνια, καὶ πουθενά δὲν κούστη!... Γραφή του δὲ διαβάσαμε, οὔτε παραγγελὴ μᾶς ἦρθε!...

— Γιατί λαλοῦν παιχνίδια στὸ χωριό;...

— ... Ἡ νύφη μου!... νύφη ξάνα γένεται, καὶ ἄλλα πεθερικά γνωρίζει!...

Μὲ τέσσερα πηδήματα τοῦ Γρίβα, ὁ Κρουστάλλης ἔφτασε στοῦ γάμου τὴν αὐλή. Οἱ καλεσμένοι, λύσαν τὸ χορδὸ καὶ χαίρετησαν τὸν ξένο, ἀδειάζοντας βόλια στὸν ἀέρα. Ὁ γαμπρὸς τοῦ κράτησε τὰ χαλινάρια καὶ ξεπέζεψε.

— Ἔνε μου, σήμερα χαίρεται τ' ἀρχοντικό μου. Ἄν δροῖξῃς, μείνε καὶ σὺ νὰ δώκῃς στὴ χαρά μου. Καὶ ταχιά, ἡ τὴν ἄλλη μέρα, παίρνεις τὴ στράτα πάλι... Περάτα ν' ἀνεβούμε στ' ἀρχοντικό μου, νὰ γιωματίσῃς καὶ νὰ πῆς, λίγο νὰ ξανασάνῃς ἀπὸ τὸν κάματο τῆς μακρονῆς σου στρατάς.

Ἔτσι, μὲ τὰ χερίά τους θυλιασμένα, ξένος καὶ γαμπρὸς, ἔφτασαν στὸ κατώφλι. Ἐκεῖ φτάνοντας, ἐστάθη καταμεσὶς στὲς ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ κει δέκα παρθένες τραγουδίστριες, καὶ τοῦ τραγοῦδισαν τὸ ταμμένο τραγοῦδι:

Καλῶς το τ' ἀρχοντόπουλο
τὸ κομογουρισμένο...

Ἔτσι, ὁ Κρουστάλλης, μοίρασε ἀπόνα φλωρί ξερβά καὶ δεξιά στὲς πρῶτες τραγουδίστριες, καὶ μπῆκε, μὲ τὸ γαμπρὸ στὸ πλάι, μέσα.

— Ἔνε μου, στὸν τόπο μας τῶχουμε συνήθεια ἡ νύφη, νὰ φιλή, προσκυνητῆ, τὸ χερί ξένων καὶ δικῶν. Ἀκόμα καὶ στὴ στράτα, σάν μὲ διαβάτη συναπαντηθῇ.

Ἄνοιξε τοῦ μεσότοιχον ἡ μισάντρα, καὶ ξεφάνῃ ἡ Κοντυλένια, στολισμένη μὲ τὰ νυφικά τῆς. Ἀριά, ἀριά, καὶ μαμαρωτά, σίμωσε τὸν ξένο, καὶ γύραψε τὸ χερί του μὲ τὸ δικό τῆς, χωρὶς τὰ μάτια νὰ σηκώσῃ.

Ὅμως μὲ μιὰς, παράτησε τὸ χερί του, πέταξε τὸ στεφάνι, ξέφτησε τὰ τέλια ἀπὸ τὰ μαλλιά τῆς, ξεβγάλε τὸν ἀρεβόνά τῆς, ξεζῶντη τ' ἀσημοζούναρα, καὶ μὲ χαϊούμενα δάκρυα, φώναξε.

— Πάφτε νιές καὶ νιοί, τοῦ γάμου τὰ τραγοῦδια!... Καὶ σεῖς γλυκόλαλα παιχνίδια, τὲς κόρδες σας τσακίστε, τ' αὐτὸς εἶνε ὁ ἄντρας μου, αὐτὸς καὶ ὁ καλὸς μου!...

ΘΕΟΔ. Δ. ΚΑΗΡΟΝΟΜΟΣ

ΜΑΡΗ-ΚΛΑΙΡ*

— ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ —

Ἄπο μέρους πρὶν ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα, ὁ κύρ Σιλβαῖν εἰτοιμάσθηκε νὰ σφάξῃ τὸ γουροῦνι. Ἀκόνησε δυὸ μεγάλα μαχαίρια, σκόρπισε χάρω στη μέση τῆς αὐλῆς, ἄγερο καὶ ἔπιασε τὸ γουροῦνι, ποὺ ἄρχισε νὰ γουλιῖν σάν νάνουδε τί τὸ περίμενε. Ἦν ὥρα, ποὺ τοῦ ἔδανε τὰ πόδια μὲ τὸ σχοινί, εἶπε στὴ γυναῖκα του:

— Κρούσε τὰ μαχαίρια, Παυλίνα, δὲν πρέπει νὰ τὰ βλέπῃ.

Ἡ Παυλίνα μοῦ ἔδωσε ἕνα εἶδος κατσαρόλας πολὺ βαθειά, νὰ τὴν κρατῶ προσεκτικὰ γιὰ νὰ μὴν χυθῇ ἔξω οὔτε μιὰ σταλά ἀπὸ τὸ αἶμα τοῦ ζώου.

Ὁ νοικοκύρης πλησίασε τὸ γουροῦνι, ποὺ ἦταν πεσμένο στὸ πλευρό. Γονάτισε μπροστά του μὲ τὸ ἕνα πόδι, τοῦ χάιδεψε τὸ λαιμὸ καὶ ἄπλωσε τὸ χερί στὴ γυναῖκα του, ποὺ τοῦ ἔδωσε τὸ μεγαλύτερο μαχαίρι. Στήριξε τὴ μύτη τοῦ μαχαίριου στὸ μέρος, ποὺ εἶχε τὸ δάχτυλό του καὶ ἄρχισε νὰ τὸ χώνῃ σιγά σιγά.

Οἱ φωνές, ποὺ ἔβγαλε τὸ γουροῦνι τὴ στιγμὴ ἐκείνη, ἔμοιαζαν φωνές ἀνθρώπων.

Ἐτρεξε μιὰ σταλά αἶμα καὶ σχημάτισε μιὰ κόκκινη γραμμὴ. Ἐπειτα πετάχτηκε σὲ δυὸ σειρὲς πάνω στὸ μαχαίρι καὶ ἔπεσε στὸ χερί τοῦ νοικοκύρη. Ὄταν τὸ μαχαίρι χόθηκε ὡς τὴ λαβή, ὁ κύρ Σιλβαῖν τὸ πίεσε γιὰ μιὰ στιγμὴ καὶ τὸ τραβήξε πίσω, ἀργά, ὅπως τὸ εἶχε μπῆξει.

Βλέποντας τὴ λαίμα, ποὺ ἔβγαине κατακόκκινη, ἐνοιῶσα τὰ χεῖλιά μου νὰ κινῶνουν καὶ νὰ στεγνῶνῃ τὸ στόμα μου.

Τὰ δάχτυλά μου ἀνοιξαν, καὶ ἡ κατσαρόλα ἔγειρε ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος.

Ὁ κύρ Σιλβαῖν τὸ εἶδε: γύρισε καὶ μὲ κύταξε, καὶ φώναξε τῆς γυναῖκας του:

— Πάρε τῆς τὴν κατσαρόλα.

Δὲν μπορούσα νὰ πῶ οὔτε λέξι, μὰ κούνησα τὸ κεφάλι: ὄχι. Ἡ ματιὰ τοῦ νοικοκύρη, τόσο ἤρεμη, ἔδωξε τὴν ταραχὴ μου καὶ κράτησα τότε γερά τὸ δοχεῖο, ὅπου ἔτρεχε βροστὸ τὸ αἶμα.

Ὄταν ἐτελειώσαν οἱ φωνές τοῦ ζώου πλησίασε ὁ Εὐγένιος. Ἀποροῦσε, ποὺ μ' ἔβλεπε νὰ μαζεύω τὲς τελευταῖες σταλαματιές, ποὺ ἔτρεχαν μία μία σάν δάκρυα.

— Μπά, εἶν' ἄντρας τὸ αἶμα;

— Καὶ βέβαια, ἀποκρίθη ὁ νοικοκύρης: αὐτὸ θά πῃ πὼς δὲν εἶναι φοβιτοσάρα σάν ἐσένα.

— Ἀλήθεια εἶναι, εἶπε ὁ Εὐγένιος γυρίζοντας σ' ἐμένα. Δὲν βαστῶ νὰ βλέπω νὰ σφάζουν τὰ ζῶα.

* Ἡ ἀρχὴ ἀπὸ τὰς 15 Δεκεμβρίου 1910.

— Μπά, εἶπε ὁ κύρ Σιλβαῖν, τὰ ζῶα ἔγιναν γιὰ νὰ μᾶς θρέφουν, ὅπως τὰ δένδρα γιὰ νὰ μᾶς ζεσταίνουν.

Ὁ Εὐγένιος γύριξε λίγο τὸ πρόσωπό του σάν ντροπισμένος.

Οἱ ὄμοι του ἦταν ἀδύνατοι καὶ ὁ λαιμὸς του στογγυλὸς σάν τῆς Μαργίνας.

Ὁ κύρ Σιλβαῖν ἔλεγε πὼς ἦταν ἀπαράλλαχτη ἡ μητέρα τους.

Ποτὲ δὲν τὸν εἶδα νὰ θυμώσῃ. Πάντα σιγοτραγουδοῦσε μὲ φωνὴ χαμηλὴ καὶ ἀρμονικὴ.

Τὸ βράδυ γύριζε ἀπὸ τοὺς ἀγρούς, καθισμένος ἀνάποδα πάνω σ' ἕνα ἀπὸ τὰ βῶδια, καὶ πολλὲς φορὲς τραγουδοῦσε τὸ ἴδιο τραγοῦδι.

Ἦταν ἡ ἱστορία ἑνὸς στρατιώτη, ποὺ ξαναγύριζε στὸν πόλεμο, ὅταν βρῆκε τὴν ἀρραβανιστικὴ του παντρεμένη.

Ὄταν ἔφθασε στὴν ἐπαφὴ, τραγουδοῦσε σιγά σιγά, ἀτελειῶτα:

Ἄν τὸ θελήσῃ ἡ τύχη
Νὰ μὲ πάρῃ καμιά σφαίρα...
Ἐλα, σ' ἀφήνω, ἀγαπημένη μου,
Πάω νὰ πολεμήσω.

Ἡ Παυλίνα τοῦ μιλοῦσε πάντα μὲ σεβασμό. Δὲν καταλάβαινε πὼς μπορούσε νὰ ἔχω τόσο θάρρος μαζί του.

Τὸ πρῶτο βράδυ, ποὺ μὲ εἶδε νὰ κάθωμαι στὸ πλάι του στὴν πεζούλα τῆς ἐξώθυρας, μοῦ ἔγνεψε νὰ μιλῶ μέσα. Μὰ ὁ Εὐγένιος μὲ κάλεσε πίσω, λέγοντας:

— Ἐλα ν' ἀκούσῃς τὴν κουκουβάγια.

Πολλὲς φορὲς βρισκόμαστε ἀκόμα καθισμένοι στὴν πεζούλα τὴν ὥρα, ποὺ ὅλοι εἶχαν πάει νὰ κοιμηθοῦν.

Ἡ κουκουβάγια κατέβαινε ὡς τὴν γρηᾶ φτελιά, ποὺ ἦταν κοντὰ στὴν εἴσοδο.

Ἡ γλυκύτατη φωνὴ τῆς, νόμιζες πὼς μᾶς καλησπέρειζε ἔπειτα ξανάφευγε, καὶ οἱ μεγάλες φτεροῦγγες τῆς περνοῦσαν σιωπηλὲς ἀποπάνω μας.

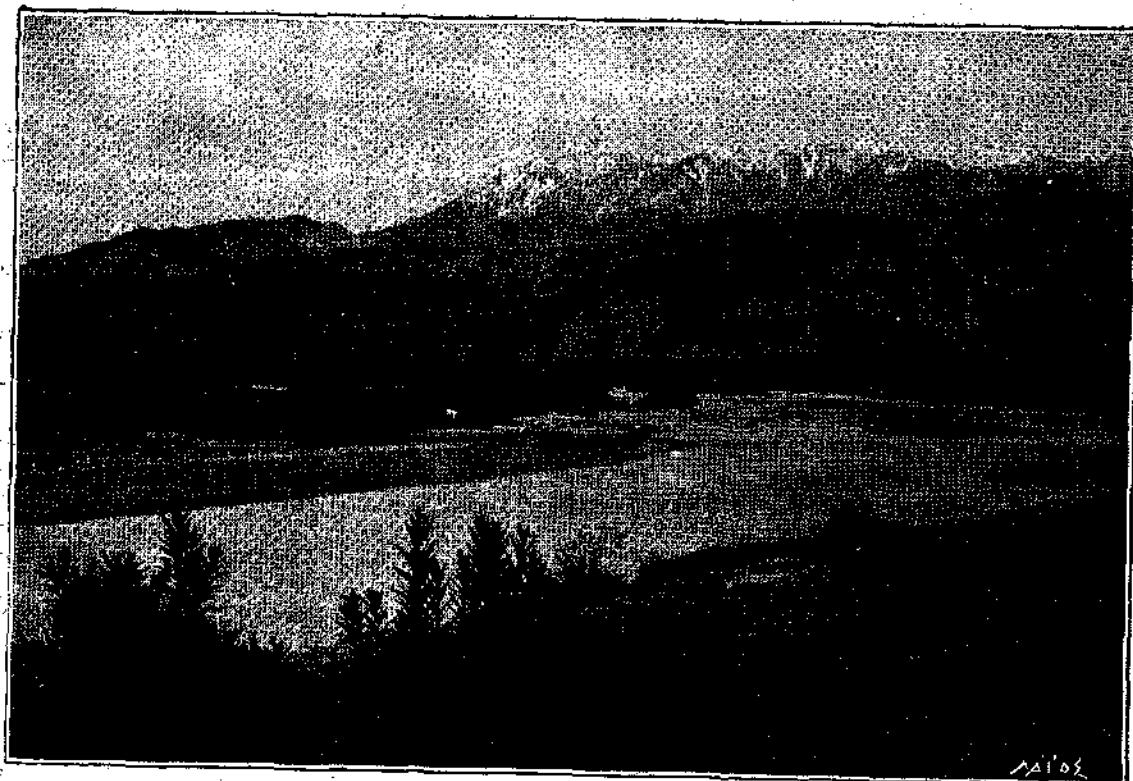
Πολλὲς φορὲς, πάνω στὸ λόφο τραγουδοῦσε μιὰ φωνή.

Μ' ἔκανε ν' ἀνατριχιάζω. Ἡ φωνὴ αὐτὴ, ἡ γεμάτη, ποὺ τὴν ἀκούα τὴ νύχτα, μοῦ θυμίζε τὴ φωνὴ τῆς Κολέττης.

Ὁ Εὐγένιος ἔμπαινε στὸ σπίτι, ὅταν ἔπαυε ἡ φωνή: μὰ ἐγὼ ἔμενα μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τὴν ξανακούσω. Τότε μοῦ ἔλεγε:

— Ἐλα πιά ἐτελειώσε.

Καὶ τώρα, ποὺ ξαναγύρισε ὁ χειμῶνας καὶ δὲν ἔμπορούσαμε νὰ καθίσωμε μπρὸς στὴν πόρτα,

ΣΠΑΡΤΗ — ΕΥΡΩΤΑΣ ΚΑΙ ΤΑΓΕΤΟΣ

ΦΩΤΟΓΡ. ΜΠΟΥΛΑΞΟΝΑ

απόμεινε μεταξύ μας σαν μια μυστική επικοινωνία. Όταν γελοῦσε κάποιον, τὰ μάτια του, γεμάτα ειρωνεία, ζητούσαν τὰ δικὰ μου, και ἄν ἔλεγε τὴ γνώμη του σὲ καμιά δύσκολη στιγμή, γύριζε σὲ μένα, σαν νὰ περιμένει νὰ συμφωνήσω μαζί του.

Μοῦ φαινότανε πὼς τὸν γνώριζα ἀπὸ πῶν καιρῶν, καὶ μέσα μου, βαθειά, τὸν ἔλεγα ἀδελφὸ μου.

Ρωτοῦσε συχνὰ τὴν Παυλίνα, ἂν ἦταν εὐχαριστημένη ἀπὸ μένα. Ἡ Παυλίνα ἀπαντοῦσε πὼς δὲν εἶχε ἀνάγκη νὰ μοῦ δείξῃ τὸ ἴδιο πράμα δύο φορές. Τὸ μόνο, ποῦ μοῦ ἔλειπε, ἦταν ὅτι δὲν εἶχα τάξι στὴν ἐργασία μου. Ἐλεγε πὼς ἄρχιζα χωρὶς διάκρισι ἀπὸ τὸ τέλος ἢ ἀπὸ τὴν ἀρχή.

Δὲν εἶχα λησμονήσει τὴν ἀδελφὴ Μαρία, μὰ δὲν ἐπληττα τώρα, καὶ ἤμουν εὐτυχισμένη στὸ κτήμα.

Τὸν Ἰούνιον ἦρθαν οἱ ἄνθρωποι, ὅπως κάθε χρόνο, νὰ κουρέψουν τὰ πρόβατα. Ἐφεραν μιὰ κακὴ εἶδησι: σὲ ὅλη τὴ χώρα ἀρρώστιασαν τὰ πρόβατα εὐθὺς ποῦ τὰ κούρευαν καὶ παραπολλὰ πέθαιναν.

Ὁ κῆρ Σιλβαῖν, πῆρε κάθε προφύλαξι, ὁμοῦ ἀρρώστησαν καμιά ἑκατοστή.

Ὁ κτηνίατρος ἔλεγε, πὼς ἂν τὰ ἔλουζαν στὸν ποταμὸ, θὰ γλύτωναν πολλὰ. Τότε ὁ νοικοκύρης μπῆκε στὸ νερὸ ὡς τὴ μέση καὶ τὰ βουτούσε ἕνα ἕνα ὅλα τὰ πρόβατα στὸ ποτάμι. Εἶχε γίνει κατακόκκινος, καὶ ὁ ἰδρώτας ἔτρεχε ἀπὸ τὸ μέτωπό του ἄφθονος στὸ νερὸ.

Τὸ βράδυ ἔπεσε μὲ πυρετὸ καὶ τὴν τρίτη ἡμέρα πέθανε ἀπὸ πνευμονία.

Ἡ Παυλίνα δὲν μπορούσε νὰ τὸ πιστέψῃ καὶ ὁ Εὐγένιος τριγύριζε ὀλοένα μὲ μάτια φοβισμένα.

Πέρασε λίγος καιρὸς ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ κῆρ Σιλβαῖν, καὶ ὁ νοικοκύρης τοῦ κτήματος ἦρθε νὰ μᾶς ἰδῇ. Ἦταν κοντός, ξερακιανός, καὶ δὲν μπορούσε νὰ σταθῇ σ' ἕνα μέρος: διὰν σταματοῦσα γιὰ μιὰ στιγμή, νόμιζα πάντα πὼς τὸν ἔβλεπα νὰ χορεύῃ μὲ τὸ ἕνα πόδι.

Τὸ πρόσωπό του ἦταν ὀλότελα ξυρισμένο: τὸν ἔλεγε Τυράντη.

Μπῆκε στὴ σάλα, ὁποῦ βρισκόμουν με τὴν Παυλίνα, καὶ περπάτησε γύρω με τὴ γάχη καμπούριασμένη: ἔπειτα ἔδειξε τὸ παιδί καὶ μοῦ εἶπε:

— Πάρε το, θέλω νὰ μιλήσω μὲ τὴ νοικοκυρά.

Βγήκα στὴν ἀλλή καὶ κάνοντας πὼς ὀδηγῶ τὸ παιδί, πέρασα πρὸς τὸ ἀνοικτὸ παράθυρο.

Ἡ Παυλίνα δὲν εἶχε κουνήσει ἀπὸ τὴ θέσι της. Εἶχε δεμένα τὰ χέρια πάνω στὰ γόνατα καὶ ἦταν σκυμμένη πρὸς τὰ ἔμπροσ, σαν νὰ προσπαθοῦσε νὰ καταλάβῃ κατὰ δύσκολο. Ὁ κ. Τυράντης μιλοῦσε χωρὶς νὰ τὴν κυτᾶξῃ. Πήγαινε ἀπὸ τὸ ἔξω στὴν πόρτα, καὶ ὁ κρότος τῶν τακουνιῶν του πάνω στὶς πλάκες γινότανε ἕνα με τὴ φωνή του τὴ σπασμένη.

Ἐφυγε βιαστικὸς, ὅπως εἶχε ἔρθει ἐγώ, ἀνήσυχη, ἔτρεξα νὰ ρωτήσω τὴν Παυλίνα τί της εἶχε εἰπῆ.

Πῆρε τὸ παιδί της ἀπάνω της, καὶ κλαίοντας μοῦ ἀποκοιθῆ πὼς ὁ κ. Τυράντης ἤθελε νὰ τὴν βγάλῃ ἀπὸ τὸ κτήμα γιὰ νὰ τὸ δώσῃ στὸ γυιό του, ποῦ εἶχε τώρα παντρευτῆ.

Στὸ τέλος τῆς ἑβδομάδος ξαναῆρθε ὁ κ. Τυράντης μὲ τὸ γυιό του καὶ τὴ νύφη του. Πῆγαν πρῶτα νὰ ἴδουν τὰ κατώγια, καὶ ὅταν μπῆκαν αὐτὸ σπίτι, ὁ κ. Τυράντης σταμάτησε μιὰ στιγμή μπροστά μου καὶ μοῦ εἶπε πὼς ἡ νύφη του εἶχε ἀποφασίσει νὰ μὲ πάρῃ στὴν ὑπερησία της.

Ἡ Παυλίνα τὸ ἄκουσε καὶ θέλησε νὰ μὲ πληροιάσῃ: μὰ τὴν ἴδια στιγμή μπῆκε ὁ Εὐγένιος κρατῶντας κάτι χαρτιά καὶ ὄλοι κάθισαν γύρω στὸ τραπέζι.

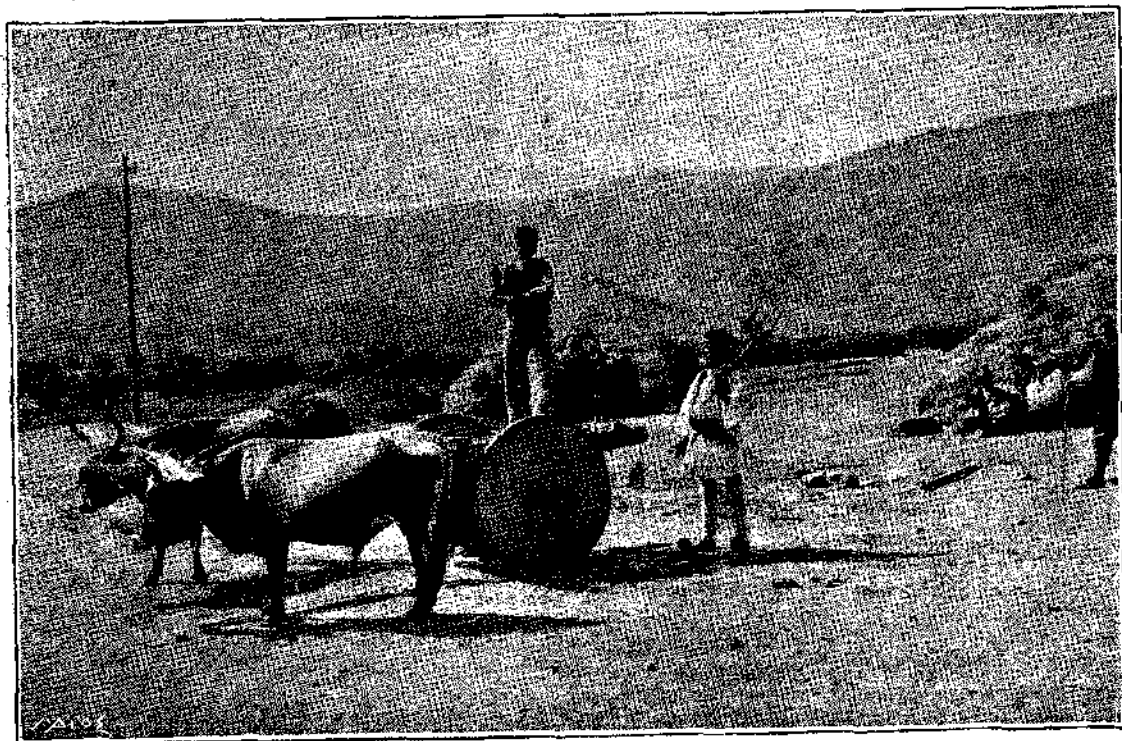
Τὴν ὥρα, ποῦ ὄλοι διάβαζαν καὶ ὑπόγραφαν τὰ χαρτιά, ἐγὼ κύταξα τὴ νύφη τοῦ κ. Τυράντη. Ἦταν ψηλὴ καὶ μελαχροινή, μὲ μάτια χοντρά καὶ σαν βαριεστισμένη.

Ἐφυγε ἀπὸ τὸ κτήμα μὲ τὸν ἄνδρα της χωρὶς νὰ γυρίσῃ οὔτε μιὰ φορὰ νὰ μὲ κυτᾶξῃ.

Ὅταν τὸ ἄμαξι τους χάθηκε στὸ τέλος τοῦ δρόμου μὲ τὶς καστανιές, ἡ Παυλίνα εἶπε τοῦ Εὐγένιου τὰ λόγια τοῦ κ. Τυράντη.

Ὁ Εὐγένιος, ποῦ ἦταν ἔτοιμος νὰ πάῃ ἔξω, γύρισε ξαφνικὰ καὶ μὲ κύταξε: φαινότανε πειραγμένος, καὶ ἡ φωνή του ἦταν ἀλλοιώτικη σαν εἶπε πὼς οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ μιλοῦσαν γιὰ μένα, ὅπως γιὰ κανένα πράμα δικό τους καὶ ὅσο ἡ Παυλίνα μιλοῦσε γιὰ τὴν τύχη μου, ὁ Εὐγένιος μοῦ εἶπε πὼς αὐτὸς ὁ κ. Τυράντης εἶχε βιάσει τὸν κῆρ Σιλβαῖν νὰ μὲ πάρῃ στὸ κτήμα. Θύμησε τῆς Παυλίνας πόσο μὲ εἶχε λυπηθῆ βλέποντάς με ἔτσι ἀδύνατη καὶ μὲ βεβαίωσε πὼς ἦταν πολὺ λυπημένος, ποῦ δὲν μπορούσαν νὰ μὲ πάρουν μαζί τους στὸ νέο κτήμα.

Στεκόμαστε καὶ οἱ τρεῖς ὀρθοὶ στὴ μεγάλη σάλα. Ἐνοιῶθα ἀπάνω μου τὴν ἀπελπισμένη ματιά τῆς Παυλίνας: καὶ ἡ φωνή τοῦ Εὐγένιου μ' ἔκανε νὰ συλλογίζωμαι ἕνα γλυκύτατο τρα-

ΘΕΣΣΑΛΙΑ — ΕΚΗΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ

ΦΩΤΟΓΡ. ΜΠΟΥΛΑΞΟΝΑ

γούδι. Ἡ Παυλίνα θὰ ἔφρευγε ἀπὸ τὸ κτήμα σὺν τῷ τέλει τοῦ καλοκαιριοῦ. Ὀλοένα προσπαθοῦσα νὰ βάλῃ σὲ τάξι τὰ ἀσπρόρρονα: δὲν ἤθελε νὰ πάρουν μαζί τους τίποτε ἀδιόρθωτο. Ἐβαλα σὲ πρᾶξι ὅτι μοῦ εἶχε μάθει ἀπὸ ραπτική ἢ Ζουστίν καὶ δίπλωνα καθετὶ μὲ προσοχή.

Τὸ βράδυ βρήκα πάλι τὸν Εὐγένιο σὺν τῷ πεζούλι τῆς πόρτας.

Οἱ στέγες ἔλαμπαν σὺν τῷ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, καὶ γύρω στὴν κοπριά ἦταν ἀπλωμένος λευκὸς ἀχνός, ποῦ ἔμοιαζε μὲ πέπλο ἀπὸ τοῦλι.

Κανένας κρότος δὲν ἀκουότανε σὺν τῷ κατώι. Μονάχα ἡ κούνια τοῦ παιδιοῦ, ποῦ τὸ νανούριζε ἡ Παυλίνα. Ὅταν τέλειωσε καθετὶ, ὁ Εὐγένιος ἀρχισε τὴ μετακόμισι. Ὁ βουκόλος πήρε τίς γελάδες καὶ ἡ γρηὰ Μπιμπὴ ἀνέβηκε σὺν τῷ κάρο μαζί μὲ ὅλα τὰ πουλερικά.

Ἐμειναν μονάχα τὰ δυὸ βῶδια, ποῦ ὁ Εὐγένιος δὲν ἤθελε νὰ τὰ ἐμπιστευθῆ σὲ κανέναν. Τὰ ἔδεσε πίσω ἀπὸ τὴν σούστα, ὅπου θ' ἀνέβαιναν ἡ Παυλίνα καὶ τὸ παιδί της.

Τὸ ἀγοράκι εἶχε ἀποκοιμηθῆ μέσα σ' ἓνα πανέρι γεμάτο ἀχερο, καὶ ὁ Εὐγένιος τὸ τοποθέτησε σὺν τῷ ἀμαξάκι χωρὶς νὰ τὸ ξυπνήσῃ. Ἡ Παυλίνα τὸ σκέπασε μὲ τὸ σάλι της, ἔκανε τὸ

σταυρό της, πήρε τὰ χαλινάρια καὶ ἔφωγαν κάτω ἀπὸ τίς καστανιές.

Θέλησα νὰ τοὺς προσβόσω ὡς τὸ μεγάλο δρόμο ἀκολουθοῦσα πίσω ἀπὸ τὰ βῶδια, ἀνάμεσα σὺν τῷ Εὐγένιο καὶ στὴ Μαρίνα.

Βαδίζαμε χωρὶς λέξι νὰ λέμε. Ἐδῶ κ' ἐκεῖ ὁ Εὐγένιος χάιδενε τὰ βῶδια γιὰ νὰ τὰ κἀνῃ νὰ περπατοῦν.

Εἶχαμε προχωρήσει ἀρκετά. Ἡ Παυλίνα εἶδε πὼς ἀρχίσε νὰ νυχτώνῃ. Σταμάτησε τὸ ἄλογο, καὶ θύαν πλησίασα νὰ τὴν ἀποχαιρετήσω, μοῦ εἶπε λυπημένα:

— Ἐχε γειά, κόρη μου. Στὸ καλό.

Ἐπειτα μὲ φωνὴ καμμένη:

— Ἄν ζοῦσε ὁ κατῆμένος ὁ ἄνδρας μου, ποτὲ δὲν θ' ἀφευγες ἀπὸ κοντά μας.

Ἡ Μαρίνα μὲ φίλησε μὲ χαμόγελο:

— Ἴσως ξαναϊδωθοῦμε, μοῦ εἶπε.

Ὁ Εὐγένιος ἔβγαλε τὸ καπέλο του. Μοῦ ἔσφιξε πολλὴν ὥρα τὸ χέρι, λέγοντας ἀργά:

— Ἐχε γειά, καλέ μου σύντροφε. Πάντα θὰ σὲ θυμοῦμαι.

Περπάτησα λίγο καὶ γύρισα νὰ τοὺς ξαναϊδῶ καὶ μὲ ὅλο τὸ σκοτάδι, ποῦ ἔπεφτε, εἶδα πὼς ὁ Εὐγένιος καὶ ἡ Μαρίνα ἐβαδίζαν χέρι-χέρι.

[Ἀκολουθεῖ]

MARGARITA ONTOY

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ ΕΚ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ ΚΩΔΙΚΩΝ *

22

καὶ ἄλλο τραγοῦδι.

— Καὶ πὼς νὰ πάψω τὸν | νηχὸ νὰ πῶ ἄλλο τραγοῦδι,
[π] ἄντρα εἶχα φιλά|ρωστον χρόνον καὶ πέ[ν]τε μῆνες
κι ἀρρωστικὰ μὲ | γίρεψε [νὰ πάω νὰ τοῦ φέρω],
ἀπὸ λαγὸν [ἀγριο] τυρὶ | κι ἀπὸ ἀγρ[ί]ο γίδι γάλα.
Κι ὅσο νάνεβω σὺν τῷ βουνί, | νὰ κατεβῶ σὺν τῷ κάμπω,
κι [ὁ] ἄντρας μου ἔξαρω|στησε καὶ πήρε ἄλλη γυναῖκα.

Τὸ ἀκέραιον τοῦτο ἄσμα ἀναγινώσκεται ἐν τῷ παραφύλλῳ, ὅπερ ἔχει ἐπικολληθῆ ἐπὶ τῆς πινακίδος πρὸς τὸ τέλος τοῦ κώδικος 405 τῆς μονῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Μετεώρου. Καὶ ὁ μὲν προμνημονευθεὶς κώδιξ ἔχει συγκροτηθῆ καθ' ὅλου ἐν διαφόρων τετραδίων γραφῆς διαφόρων χειρῶν τοῦ XVIII αἰῶνος (πλὴν τῶν φ. 183-198 γεγραμμένων κατὰ XVI αἰῶνα), ἡ δὲ γραφὴ τοῦ ἀνωτέρω ἄσματος δύναται ἀσφαλῶς νὰ ἀναχθῆ εἰς τὸν XVIII τελευτῶντα αἰῶνα.

Στίχ. 1: τραγ' ἄ — 2: τὸν | νηχὸ — τραγ' ἄ — 3: [π] τοῦτο καὶ πάντα τὰ ἐν [] ἡμέτεροι προσθήκαι — ἔχαν φιλά|ρωστον — 4: καὶ αρωστικὰ μὲ | γίρεψῃ μὲθ' ὃ ἔπειτα διαγεγραμμένον: πρὸν χρόνον καὶ πε — 5: τῆρῶ | Καὶ ἀπ' ἀγροῦδι γλᾶ — 6: Κ' ὁδὸ νανεβὸ σῶ βόννι — καμπῶ — 7: Κ(αὶ) ἄντρας μὲ ἔξαρω|σῆσε κ(αὶ) πρὸς ἄλλο.

* Συνέχεια «Παναθήναια» 31 Ἰανουαρίου 1910, σελ. 211.

Τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἄσματος ἐκ τῆς ζώσης ἔχουσιν ἤδη ἐκδοθῆ πολλαὶ παραλλαγαί. Τούτων ἐξαιρετικὸν ἐντύπωσιν ἐποιήσατο ἡμῖν ἡ ἀκόλουθος Ἑπειρωτικὴ παραλλαγή:

Μιά κόρη ἐτραγοῦδαε ἀπ' ὄριο παραθύρι,
κι ὅσα καράβια τ' ἄκουαν, ὄλ' ἀράξαν καὶ δένουν,
κ' ἓνα καράβι τρομερὸ, καράβι τοῦ πολέμου,
οὔτε μαζώνει τὰ πανιά, οὔτ' ἤθελε ν' ἀράξῃ. —
« Μάσε, καράβι, τὰ πανιά, μᾶς' τα καὶ βάλ' τα κάτω
ἐγὼ κι ἂν ἐτραγοῦδησα, σὲ μοιριολόγι τὸ εἶπα.
Ἐχ' ἄντρα κ' εἶναι ἀρρωστος, κ' εἶναι γιὰ νὰ πεθάνῃ,
ξαρρωστικὸ μοῦ γίρεψε νὰ φάῃ γιὰ νὰ γειάνῃ,
τῆς ἀλαφρίνας τ' ἀλειμμα, τ' ἀγρογιδιοῦ τὸ γάλα.
Ὅσο νάνεβω σὺν τῷ βουνῷ, νὰ κατηβῶ σὺν τῷ κάμπω,
νὰ φκιάσω στρουγγα καὶ μαντρί, νὰ πιάσω τὴ λαφίνα,
ὁ ἄντρας μου παντρεύτηκε κι ἄλλη γυναῖκα πήρε,
πήρε τὴν πλάκα πεθερά, τὴ μαύρη γῆς γυναῖκα! ».

Ἄλλη σειρά παραλλαγῶν τοῦ ἄσματος παρέχει τὴν σύζυγον τοῦ ἀρρώστου ἄδουσαν ἐπὶ γεφύρας καὶ τὸ στοιχὶο τοῦ γεφυριοῦ συγκινούμενον ἐκ τοῦ ἄσματος τῆς γυναίκος καὶ μετ' αὐτῆς διαλεγόμενον². Πρὸς αὐτὴν δὲ τὴν σειράν τῶν παραλλαγῶν προσαρμόζεται μᾶλλον καὶ τὸ ὑπ' ἡμῶν ἐκδιδόμενον ἀκέραιον ἀνωτέρω λείψανον.

23

Ἄγερνε μὲ τὴ φωνή, παγῶνι μὲ τὸ κάλλος,
περδίκι ὀλοπλούμιστο καὶ δὲ μὲ δίδεις πόθο,
τὴν ταπεινὴ μου τὴ ψυχὴ σὺν τῷ φόρῳ.....

Καὶ πλέον οὗ. — Ἐξεγράφησαν οἱ ἀνωτέρω στίχοι ἐκ τοῦ κώδικος 24 (B. 123) τῆς μονῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Μετεώρου. Καὶ ὁ μὲν ἄλλος κώδιξ — περιέχον τὸ Πενημοστάριον — ἔχει γραφῆ μετὰ περισσῆς ἐπιμελείας ἐν εἰσι, ὧΝΕ ἀπὸ θεμελιώσεως κόσμου (ἦτοι τῷ 1345 ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως) διὰ χειρὸς Γερβασίου τινὸς πιθανώτατα μοναχοῦ, πλὴν φύλλον τινῶν κατὰ τὴν ἀρχὴν γραφέντων κατὰ τὸν XVI-XVII αἰῶνα εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν ἐπιπεσόντων ἀρχε-γραφῶν. Οἱ δὲ προκείμενοι στίχοι κείνται ἐν τῇ κάτω ὡρ τοῦ φ. 70^α γεγραμμένοι βανασώτατα κατὰ τὸν XVI-XVII πιθανώτατα αἰῶνα. Τόνοι καὶ πνεύματα ἐν τῷ χειρογράφῳ τῶν στίχων τούτων δὲν ὑπάρχουσι, μόνον ἐν τῷ: καὶ τοῦ δευτέρου στίχου κείται τόνος βαρῆς ἐπὶ τοῦ: α. Ἐν ἀρχῇ ἀντὶ τοῦ τύπου: ἀγερνε ἠδύνατό τις νὰ παραδεχθῆ καὶ τύπον: ἀγερανέ.

24

[Τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ]

Σήμερον [τὰ] ὄρη θλίβονται καὶ τὰ βουνὰ λυ|πῶνται,
σήμερα ἐπιάσαν τὸν Χριστὸν || καὶ ὑπᾶν νὰ τὸν σταυρώσουν.
Μαντᾶ|τα πᾶσι κ' ἐρ[χ]ονται σὺν τῷ χαρῖ|κῳ τὸν οἶκον:
— Χαρῖκᾶ [γὰ] ποῖσε μας | καρφιά, ποῖσε μας τρία περόνια,
καὶ κείνος ὁ παράνομος ἐποῖσε πέν|τε νήλους,

Στίχ. 2: σήμεραν ἐπιάσαν τὸν χ(ριστὸν): — || καὶ ἠπᾶν τὸν σ(αν)ρωσθ — 3: πάντοι — σον χάρι|κῳ — 4: χαρῖκῳ πῶς μας | καρφῖα — τῶ — 5: πέν|τε(ν) ἠλδῶ.

¹ Ἴδὲ Ἄνωτόμου Ἑπειρωτικὰ δημοτικὰ ἄσματα. — Ζωγράφος Ἄγων ἦτοι μνημεῖα τῆς Ἑλλ. Ἀρχαιότητος ζῶντα ἐν τῷ νῦν Ἑλληνικῷ λαῷ. Τόμ. Α'. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1891, σ. 122, ἀριθ. 136.

² Ἴδὲ Passow, ἐνθ' ἀνωτέρω, σ. 391, ἀριθ. DXIII. Κλ. κλ.

τοὺς δυὸ βάλαν στὰς χεῖρας του, τοὺς δυὸ βάλαν στοὺς πόδας, |
τὸ πέ[μ]πτο καὶ φαρμακερὸν ἐβάλαν | στὴν καρδιά του.

Τρέχει τὸ αἷμα καὶ | νερὸ μέσα σ' ἕνα ποτήριον,
πολλοὶ | τυφλοὶ ἀνάβλεψαν, πολλοὶ λεπροὶ | [ἐ]γιάναν,
κανεῖς δὲν [τὸ] ἐμολόγησε Κυ[ρί]ας Θεοτόκου.

Μόνε ἡ Μαρία [κ'] ἡ Μα[γδα]λινὴ αὐτῆς τὸ προκηρύττουν.

— Ἐσὺ, δέσποινα, κάθεσαι καὶ τὸν Χριστὸν | ἐπιάσαν,
ἐπιάσαν τυραγνίζον τον | καὶ ὑπᾶν νὰ τὸν σταυρώσου[ν].

Κι ὡς τὸ ἤκουσεν | ἡ δέσποινα καὶ μιὰ κερὰ τοῦ κόσμου
τὸ στήθος της | ἐβάρεσε, | τὰς τρίχας | κατασέρνει:

— Τέκνον | ἐμὸν γλυκύτατο, πα[μφί]λτα | τὸ μου τέκνον,

Δ[ό]ξα πατρὶ καὶ πνεύματι ἁμ[ὴ]ν | εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τὸ ἀνωτέρω ζῆμα — οὗ ἐκ δεδομένα ἤδη εἶναι διάφοροι παραλλαγῆι — γέγραπται κατὰ τὸν
XVII αἰῶνα ἐν φ. 181^β - 182^α τοῦ κώδικος 168 τῆς μονῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Μετεώρου. Ὑπὸ
σημείωσιν διὰ τὰ μετὰ τὰς λέξεις: στήθος της (στίχ. 15) ἔχουσι γραφῆ ἐν τῇ ἔξω φᾶ τοῦ φ. 182^α.
Μετὰ τὸν στίχον 16 πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν χάσμα, ἴσως δὲ καὶ μετὰ τῶν στίχων 8 καὶ 9.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀνωτέρου ζήματος, κατὰ τι παρηλλαγμένον, κεῖται καὶ ἐν κώδικι 63 [B. 284]
τῆς μονῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Μετεώρου (ἐν τῇ κάτω φᾶ τῶν φ. 160^β - 161^α καὶ τῇ ἄνω τοῦ
φ. 161^β τούτου), βανασώτατα γεγραμμένη κατὰ τὸν XVI - XVII αἰῶνα. Ἔχει δὲ αὕτη ὡς ἐξῆς
κατὰ πιστὸν ἀντίγραφον:

† Συμέρο̄ τᾶ ορῑ θλῦβ̄οτε καὶ τα βουνα λή|πόντε.
Συμέρον πέρονι τὴν βουλί || υ ανομι οβρου
καὶ τα βουνα λιποτε καὶ ο υλ[ι]οσ εσκοτισι
ματατα πασι καὶ ερχοτ[ε] | υ σο χαρκηα τι πορτα
χαρκηα πισε μ[α]ς | τρια περονια
εκινος επαρικουσε || [.]
χερασοσ καὶ τα αλα δηο ζοσπου | [.]
καὶ τονα το | πικροτα|το †

Τὰ γράμματα τὰ ἐν ἀγγύλαις [] ἔχουσιν ἀποκοπὴ ὑπὸ τῆς κοιλίδος τοῦ σταχωτοῦ. Ἐπίσης
καὶ αἱ στιγμαὶ αἱ ἐντὸς [] δηλοῦσιν ἰσαριθμὰ γράμματα ἀποκεκομμένα καὶ ταῦτα ὑπὸ τῆς
κοιλίδος τοῦ σταχωτοῦ βαθυτέρον κατενεχθείσης.

25 — 26

Μιὰ μέρα δὲν ἀπέρασε νὰ μὴν ἀνα|στενάξω,
γιὰ δυὸ ματάκια, π' ἀγαπῶ, τὸν νοῦν μου θὲ νὰ χάσω.

Μιὰ σ' εἶδα, μιὰ σὲ ἀγάπησα, καὶ μιὰ τὸν νοῦν μ' ἐπῆρες,
στὰ δύκτια σου μερδεύθηκα

Τὰ διατίχια ταῦτα ἐξεγράφησαν ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 16 κώδικος τῆς μονῆς Ἁγίας Τριάδος τῶν
Μετεώρων. Εἶναι δὲ ὁ κώδιξ οὗτος μαθηματικῶρον τοῦ XVIII αἰῶνος, περιέχον ἀποσπάσματα ἐκ
τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας, τὴν Ἐκάβην τοῦ Εὐριπίδου, εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου, γνώμας τοῦ
Κάτωνος, Δημοσθένους Φιλιππικῶς, μετὰ διαστίχον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐρμηνείας.

6: τῶς διο βάλαν οἷε τας χεῖρας τῶ — τῶς διο βάλαν ἤε τῶς πόδας τῶ — 7: φαρμάκ(αι)υδνεβάλαν | εἰς τὴν καρ-
διά τῶ — 8: ποτήριον — 9: γιάναν. — 10: τῆς κυ[ρί]ας της θε[οτο]κου — 11: ἡ μ(α)γδαλινῆ — 12: δέσπινάμου
κάθεσε κ(αι) τὸν Χριστὸν ἐπιάσαν — 13: ταραγγίζον — σ(α)υρωαν σῶ — 14: κ(αι) ὄν — μιὰ κ(αι)ρά. — 15: κατα-
σέρνει. — 17: εἰῶνας |

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἡ Γλῶσσα

Ἐκ. ΑΣΟΦΟΣ — Ἡ ὑπηρετριά μου μοῦ ἐζήτησε
τὴν ἄδειαν νὰ παρακολουθῆσθαι τὴν σημερινὴν συνε-
δρῆσιν τῆς Βουλῆς.

Ἐκ. ΜΑΘΗΤΗΣ — Ἐνδιαφέρεται διὰ τοὺς νέους
φύρους;

Ἐκ. ΑΣΟΦ. — Ὁχι. Ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν Γλῶσσαν.
Ἐκ. ΜΑΘ. — Τὴν δημοτικὴν βέβαια.

Ἐκ. ΑΣΟΦ. — Ὁχι. Τὴν καθαρεύουσαν! Ἀπὸ τὴν
στιγμὴν, ποῦ μία ὑπηρετρία ἔμαθε νὰ λέγῃ, διὰ τὸ κύ-
ριος ἐξῆλθε, γίνεται φανατικὴ ὁπαδὸς τῆς καθαρευού-
σης. Ζητεῖ τὴν ἄδειαν νὰ «βγῆ δέξω» ἀλλὰ δὲν εἰμπο-
ρεῖ νὰ φαντασθῆ ποτε διὰ τὸ κύριος της καὶ ἡ κυρία
της «βγαίνουν στὸν περίπατο». Καὶ ἂν ὀνειρεῖται νὰ
γίνῃ καὶ αὐτὴ μίαν ἡμέραν κυρία, εἶναι διὰ νὰ «ἐξέρ-
χεται» καὶ αὐτὴ εἰς τὸν περίπατον. Ἡ καθαρεύουσα,
βλέπετε, δὲν εἶναι πλέον μία γλῶσσα καλὴ ἢ κακὴ,
δρθὴ ἢ στραβή, εἶναι ἕνας τίτλος. Καὶ εἰς ἕνα τόπον
ὅπου ἔχουν καταργηθεῖ οἱ τίτλοι τῆς εὐγενείας, ἡ
καθαρεύουσα τοὺς ἀναπληροῖ.

Ἐκ. ΜΑΘ. — Κατὰ ποῖον τρόπον;

Ἐκ. ΑΣΟΦ. — Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ τὸ ἐνοήσῃς.
Ἐνας μανάβης π.χ. εἶναι πρόστιχος. Διατί; Διότι ἔχει
νὰ κάμῃ μὲ πατάτες, μὲ μαρούλια, μὲ κουνουπίδια καὶ
μὲ φρούλους ἀκόμη. Ἐνας βουλευτὴς εἶναι εὐγενής
διότι ὀμιλεῖ περὶ συγκομιδῆς γεωμηλῶν, θριδάκων,
ἀνθοκαρμῶν καὶ χημαικερῶν. Ὁ μανάβης ἐπομένως
ὀνειρεῖται νὰποκτήσῃ ἕνα παιδί, τὸ ὅποιον θὰ λέγῃ
τὶς πατάτες γεωμήλα. Ὅταν ὄλος ὁ κόσμος ὀνομάζῃ
τὰ μαρούλια - μαρούλια, δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον καμία
διάκρισις καὶ δὲν θὰ ἔχῃ πλέον κανεῖς τί νὰ ἐπιθυ-
μῆσῃ. Βλέπετε λοιπὸν διὰ τὴν καθαρεύουσα εἶναι μία
καθαρὰ κοινωνικὴ ἀνάγκη.

Ἐκ. ΜΑΘ. — Παραδέχομαι διὰ εἶναι μία ἀνάγκη
δι' αὐτούς, ποῦ δὲν τὴν γνωρίζουν καὶ τὴν ὀνειρεῖνται
ὡς ἕνα στόλισμα πολῦτιμον καὶ σπάνιον. Τί θὰ εἰπῆτε
ὁμως δι' ἐκείνους, ποῦ τὴν κατέχουν καὶ ὁμως προσπα-
θοῦν νὰ τὴν συγκρατήσουν εἰς τὴν ζωὴν μὲ ὄλας τὰς
ἐνέσεις τοῦ κόσμου καὶ μὲ ὄλα τὰ τωνατικὰ τῆς γῆς;

Ἐκ. ΑΣΟΦ. — Ἡ ψυχολογία τῶν τελευταίων εἶναι
ἀκόμη ἀπλουστερά. Ἐχουν κάτι τι, ποῦ τὸ ἀπέκτησαν,
χωρὶς καμίαν κατανάλωσιν ἐγκεφαλικῆς οὐσίας. Καὶ
ὁμως αὐτὸ τὸ κάτι τι ἀξίζει εἰς τὴν ἀγορὰν ὅσον καὶ
ἡ σοφία, τὸ πνεῦμα, ἡ ρητορικὴ, ἡ ποιησις, ἡ διπλω-
ματία, ἡ ἐπιστήμη καὶ ὄλα τὰ φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα
ἀγαθὰ, διὰ τὰ ὅποια ἐκοπίασεν ὁ Θεὸς νὰ μᾶς τὰ
δώσῃ ἢ ἐκοπίασαμεν οἱ ἴδιοι νὰ τὰ ἀποκτήσωμεν.

Ἐκ. ΜΑΘ. — Δὲν ἐνοῶ πῶς.

Ἐκ. ΑΣΟΦ. — Θὰ σᾶς τὸ ἐξηγήσω. Ἐνας βουλευ-
τῆς, ποῦ ὀμιλεῖ τέσσερες ὄρες μὲ τὴν καθαρεύουσαν,
δὲν θὰ εἰμποροῦσε νὰ ὀμιλῆσθαι οὔτε ἕνα τέταρτον μὲ
τὴν δημοτικὴν, κάτω ἀπὸ τὴν ὅποιαν θὰ τοῦ ἦτο ἀδύ-
νατον νὰ κινήσῃ τὴν ἀνοησίαν ἢ τὴν ἀσυναρτησίαν
του. Ἐνας δικηγόρος τὸ ἴδιον. Ἐνας ἱεροκῆρυξ ἄπα-
ράλλακτα. Ἐνας καθηγγητὴς ἐπίσης. Τὸ ὅτι δυσανα-
λόγως ὑπάρχουν εἰς τὸν τόπον αὐτὸν τόσοι ἐξοχοὶ
πολιτικοί, τόσοι διάσημοι ῥήτορες, τόσοι περιφανεῖς
δικαικκοί, τόσοι σοφοὶ ἐπιστήμονες, ὀφείλεται κατ'
ἐξοχήν εἰς τὴν καθαρεύουσαν. Ἡ καθαρεύουσα ἀνα-
πληροῖ τὰ πάντα. Καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὸ δημόσια ἐγ-

γραφα, ποῦ εἶναι συχνὰ τόσοι ἡλίθια καὶ ἀσημαντα,
κατανοῦν νὰ πέρνουν εἰς τὰ μάτια τοῦ ὄχλου τὴν
ὄψιν λογοτεχνιμάτων. Εἶδате ἀνθρώπους ποτε νὰ δια-
βάζουν τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως»;

Ἐκ. ΜΑΘ. — Δὲν μοῦ ἔτυχε.

Ἐκ. ΑΣΟΦ. — Λοιπὸν εἶδα ἐγὼ ἄνθρωπον νὰ δια-
βάξῃ προκήρυξιν πλειστηριασμοῦ πρὸς προμήθειαν
«ἀρβυλῶν» καὶ νὰ τὴν διαβάξῃ ὡς ποίημα. Αἱ «ἀρβυ-
λαι» εἰς τὴν φαντασίαν του ἔκαμαν ὀρισμένως τὴν
ἐντύπωσιν παραδόξου ἀνθους τῶν τροπικῶν. Καὶ διὰ
ἀκόμη φθᾶσθαι νὰ ἐνοήσῃ διὰ τὸ πρόκειται διὰ τὰ χυ-
δαϊότατα πακπούτσια τοῦ στρατιώτου, φαντάζεται διὰ
στρατὸς πακπουτσιωμένος μὲ «ἀρβυλάς» εἶναι προωρι-
σμένος νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν νίκην. Ἡ μεγάλη ἀπογοη-
τευσίς μας εἰς τὰ 97, δὲν ἦτο μόνον διότι ὁ στρατὸς
μας ἐνικήθη, ἀλλὰ διότι στρατὸς, ἀποτελούμενος ἀπὸ
ἀμπέχονα, σκελέας, ὄρφνας ἑρέας, πυγαῖα πυροβόλων,
γέισα πικρῶν, ἐγκαίροφλέκτους πυροσολῆνας καὶ
ἄλλα τόσα θαυμάσια πράγματα, κατετροπώθη ἀπὸ ἕνα
ἐχθρὸν φέροντα πρόστιχα καὶ καθήμαξευμένα φροσ-
κια. Ἀλλὰ ποῦ νὰρχίσω καὶ ποῦ νὰ τελεωῶ; Ἐνας
δυστυχισμένος ὑπάλληλος λαμβάνει τὴν παδίαν του
καὶ διαβάσει: «Ἀπολύομεν ὑμᾶς ὡς ἐπιδείξαντα ἀσύν-
γνωστον ὀλιγωρίαν περὶ τῆς ἐπέτελειαν τῶν ἀνατεθει-
μένων ὑμῖν καθήκόντων». Διαβάσει καὶ μαγεῖται εἰς
τέτοιον βαθμὸν, ὡστε νομίζει διὰ τοῦ ἀπονέμειται προ-
βίβασμος ἢ παράσημον. Μόνον ποῦ δὲν τοποθετεῖ τὸ
ἔγγραφον εἰς πολυτελεῖς πλαίσιον, διὰ νὰ τὸ κρεμάσῃ
εἰς τὸ γραφεῖόν του. Δὲν ἐνοεῖ τὴν συμφορὰν του,
παρὰ ἀπὸ τὴν στιγμὴν, ποῦ πάσῃ τὰ πακπούτσια στὸ
χερὶ, διότι τότε πλέον πέρνει πραγματικῶς τὰ πακπού-
τσια του καὶ ὄχι τὰ πέδιλά του. Καὶ ὁμως ἔχει ἀκόμη
μῆτιν παρηγορίαν, διὰ ἐπετάχθη εἰς τὸν δρόμον μὲ
τόσον γλαφυρὸν ὄφρος. Περιπατεῖ νησιτικῶς καὶ μονο-
λογεῖ: «δι' ἀσύγνωστον ὀλιγωρίαν περὶ τῆς ἐπιτέλειαν
τῶν ἀνατεθειμένων. . . κτλ. . .». Βλέπετε λοιπὸν, διὰ ἡ
καθαρεύουσα δὲν εἶναι πλέον γλῶσσα, εἶναι μαγεία.

Ἐκ. ΜΑΘ. — Ἐπομένως οἱ ἀμυνομένοι διὰ τόσον
πολύτιμον ἀγαθόν, εὐρίσκονται εἰς πληρέστατον δι-
καίον.

Ἐκ. ΑΣΟΦ. — Μῆπως λέγω ἐγὼ διὰ δὲν εὐρίσκον-
ται; Προσθέτω μάλιστα διὰ μίαν ἀπότομος ἄρσις τῆς
καθαρευούσης θὰ ἐπέφερε τὰ κακὰ, ποῦ ἐφοβοῦντο
ἀπὸ τὴν ἀπότομον ἄρσιν τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφο-
ρίας τοῦ χαρτονομίσματος. Διὰ μίαν στιγμὴν ἢ Ἐλλάς
θὰ ἐφαίνετο διὰ ἐκατρακύλισεν ἕνα αἰῶνα ὀπίσω. Δό-
ξαι, ἀξίαι, σημασίαι, ὑπεροχαὶ θὰ ἐκηρηνίζοντο ὡς
ἀπὸ καταστρεπτικῶν σεισμών. Μία πτωχεῖα καταπιη-
κτικὴ καὶ θλιβερὰ εἰς πρόσωπα καὶ πράγματα θὰ ἐνε-
φανίζετο ἀπὸ ὄλα τὰ σημεῖα. Ὅλη ἡ Ἐλλάς θὰ
ὀμοίωζε μὲ Καθαρὰν Δευτέραν ὕστερ' ἀπὸ τὸν πλοῦ-
τον καὶ τὸ θάμβωμα τῆς Ἀποκρηῆς. Εἶδате ποτε
ἠθοποῖον παίζοντα τὸν ρόλον τοῦ Κάισαρος δὲ ἐπι-
στρέφῃ εἰς τὸ καμαρίν του καὶ νάνταλάσῃ τὴν βασι-
λικὴν πορφύραν μὲ τὸ τριμμένο του σακάκι; Ὅλη ἡ
Ἐλλάς θὰ παρουσάζε τὸ μελαγχολικὸν αὐτὸ θέημα.

Ἐκ. ΜΑΘ. — Ἀλλὰ θὰ ἦτο ἡ πραγματικὴ Ἐλλάς.

Ἐκ. ΑΣΟΦ. — Δὲν τὸ ἀνοῦμαι. Ἀλλὰ πρέπει νὰ
προπαρασκευασθῆ κανεῖς διὰ νὰ δεχθῆ τὴν πραγμα-
τικότητα.

Ἐκ. ΜΑΘ. — Ἐάν ἀντιλαμβάνομαι καλά, εἶπατε ὑπερ'
τῆς προσθήκης τοῦ γλωσσικοῦ ἄρθρου εἰς τὸ Σύν-
ταγμα.

νήφους και του άφαντατότου έτι άγρότου βαρύνει επί της τύχης του Έθνους και άφου έσχηματίσθη ή γνώμη ότι πρέπει να ύπάρχη όργανον συνεννοήσεως κοινόν;

Αλλά πώς θά έπιτευχθή τό κοινόν τούτου όργανον; Πρέπει να ύψωθούν τά δέκα έκατομμύρια των Έλλήνων εις τό επίπεδον των άλλων μορφωμένων τάξεων; Τούτο είνε αδύνατον, όπως ελεγε και ό Κοραΐς. Πρέπει λοιπόν ν' αποκαθαρθή ή γλώσσα του λαού και ν' αφομοιωθή βαθμηδόν προς αυτήν ή νυν υπό της πλειοψηφίας θεωρουμένη ως γραπτή γλώσσα, διά να αποκτηθή ή ποθητή ένότης της γλώσσης.

Η ένιαία αυτή γλώσσα θά είνε δημοτική. Δέν είνε γλώσσα εκμανθανομένη διά τών βιβλίων, και τήν όποιαν πός ξένος δύναται να μάθη από τά βιβλία. Είνε ή γλώσσα, ή παραδιδόμενη από τās γενεάς εις τās γενεάς, διά τών πατέρων εις τά τέκνα, διά της μητρός εις τά θηλάζοντα τέκνα της.

Ας παράσχωμεν — εξακολουθεί ό ρήτωρ — εις τόν λαόν διδάγματα ήθους. Ας μάθη κάθε Έλληνη την αυταπάρνησιν και την αυτοθυσίαν, την θυσίαν μέρους του έαυτού του χάριν του κοινού καλού.

Τήν αυτοθυσίαν αυτήν, έχει έντυχώς, ό Έλληνικός λαός, διότι — ως μη άπελευθέρωμεθα — ή διαφθορά δέν έρχομένη πός βλαδεία όσον λέγεται. Έπρωχώρησε μάλλον εις εκείνους, επί τών όποιων επέδρασαν περισσότερον τά σχολεία μας, όπως έχουν σήμερα.

Εις αυτούς όφειλονται αι καταχρήσεις, αι συκοφαντίαι, αι ψευδείς μηνύσεις: έξ αυτών οι άπαλλαγέντες! Διότι εις τά σημερινά μας σχολεία ή δέν μανθάνουν τίποτε έξ όσων όφειλουν τά γνωρίζουν, ή μανθάνουν μόνον να διαβάζουν άτελώς τούς άρχαίους συγγραφείς. Μη διδασκόμενοι δε ούτε ένα Έλληνικόν ποιήμα καταφεύγουν εις τά ξένα μυθιστορήματα.

Αφετε έλευθερίαν εις τά διάφορα ρεύματα τών ιδεών και έκ της συγκρούσεως αυτών θέλει γεννηθή ό σπινθήρ ό σονενών έν έαυτώ πάσαν την θερμότητα και όλον τό φώς του παρελθόντος, διά να θερμάνη με την αυτήν θερμότητα και να φωτίση με τό αυτό φώς την Φυλήν εις τόν δρόμον της προς τόν πανύψιστον προορισμόν της.

Η Βουλή έχειροκρότησε σύσσωμος τόν κ. Μαβίλλην.

ΚΑΤΑ δέ την συνεδρίαν της 28ης, καθ' ήν έληξε και ή συζήτησις, σιγή επεκράτησεν εις την αίθουσαν, όταν ήγήθη ό κ. Βενιζέλος.

Ο κ. Πρωθυπουργός απέδειχθη βαθύς γνώστης του γλωσσικού ζητήματος και τό πρώτον ήμισυ του λόγου του θά περιποιεί τιμήν εις πάντα γλωσσολόγον, θέλοντα να εκλαϊκεύση πρό άδαούς άκροατηρίον τά της εξελίξεως της γλώσσης.

Διέγραψε τās ματαιάς προσπάθειάς τών σοφολογιστών των άρχών του παρελθόντος αιώνος προς πλούν έχοντα ως τέχνην την Ξενογραφίαν γλώσσαν, και πώς κατοπιν άρχετών δεκαετηρίδων τό έθνος έπεισθη ότι τό ταξίδιον ήτο ακατόρθωτον.

Έπαιλε τόν έπιμνημόσυνον τών μονολεκτικών μελλόντων, τών ύπερσυντακτικών και τών άρσενικών «ό λέμβος», ανέφερε τά «Έιδώλα» τών Ροΐδου και έτάχθη υπέρ της γνώμης του κ. Χατζιδάκη, ότι δηλαδή ή δημοτική είνε ούχι ή διαφθαρεία Έλληνική, άλλ' ή σύμφωνα προς τούς κανόνες της εξελίξεως διαμορφωθείσα. Ανεγνώρισεν ότι ή διγλωσσία θά βαρύνη επί πολλάς άκόμη γενεάς τόν Έλληνισμόν, μέχρις ου ό γραπτός σημερινός λόγος αφομοιωθή προς τόν προφορικόν και, φθάσας εις τό ζήτημα της αντιδράσεως κατά του άναρθού και έλαχθούς λογωτατισμού, ειπε τό έξής περί του κ. Ψυχάρη:

— Φυσικόν ήτο ν' αντιδράσων εις τόν λογωτατισμόν γλωσσολόγος, του όποιου τό όνομα, παρά την όμολογουμένην επιστημονικήν αξίαν του άνδρός, καταντή

να προφέρη κανείς μετά τινος δισταγμού έντός του περιβόλου τούτου. Ο κ. Ψυχάρης συμφωνεί μετά του κ. Χατζιδάκη, άλλ' άρνούσως έπαρκοώς και γνήσιον Έλληνικόν γλωσσικόν αισθήματος παρεσώθη επί τούσσιον έκ του όρθολογισμού και του δογματισμού, ώστε να άποβή ή επίδρασις του όλεθρία και εξαμβλωματική διά την Έλληνικήν γλώσσαν.

Ο κ. Βενιζέλος έδιξε κατοπιν τό ζήτημα της εκμεταλλεύσεως της γλώσσης παρά του κ. Μιστριώτου, κατά του όποιου εξεφράσθη αυστηρότατα, εξηγήσας ότι επεζήτει οστος δι' αυτού να πολεμήση τούς γλωσσικούς αντιπάλους του κ. κ. Χατζιδάκη, Πολίτην και Δάμπτρον. Εις τās ενεργείας του δε τούτος απέδωκε τά «Όρεστειακά, διαστείλας αυτά από τό εύαγγελισιά; τά όποια, ειπε, προεκλήθησαν έκ της αυθορμητου εξέγερσεως του Έλληνικού λαού υπέρ της γλώσσης του Εδάγγελίου.

Έδιξεν έπίσης και τό ζήτημα της παρά τών παλαιών κομμάτων εκμεταλλεύσεως του γλωσσικού ζητήματος, τό όποιον έχρωματίσθη και ως θρησκευτικόν, και έτόνισε την ανάγκην της εισαγωγής διατάξεως εις τό Σύνταγμα περί του άμεταφράστου τών Γραφών προς κατευνασμόν της εξέγερσεως της Κοινής Γνώμης.

Ως προς την έπίσημον γλώσσαν του Κράτους, έτόνισεν ότι, κατά την άτομικήν του γνώμη, αυτή δέν έπρεπε να καθορισθή διά διατάξεως συνταγματικής, διότι οι μεταγενέστεροι δέν θά έσχηματίζαν βεβαίως ιδεάν κολακευτικήν περί τών σημερινών νομοθετών άλλ' άν ή Βουλή έκρινε τούτο άναγκαίον, δέν θά ειχεν αυτός αντίρρησην.

Και, τονίσας την ανάγκην της άποσοθήσεως της χαλαρώσεως του κόμματος τών Φιλελευθέρων, όπως άχθή εις αίσιον πέρας τό αναληφθέν παρ' αυτού μέγιστον έργον, έτελείωσε την ούρουσίαν του έν μέσω τών χειροκροτημάτων ολοκλήρου της Βουλής και τών θεωρησιών.

Η Βουλή, μετά τινά άποπειράν επιθέσεως κατά της Κυβερνήσεως έκ μέρους του κ. Πάπ, έφήμισε την προσθήκην εις τό α' άρθρον του Συντάγματος του έξής εδαφίου:

«Επίσημος γλώσσα του Κράτους είνε εκείνη, εις την όποιαν συντάσσονται τό Πολίτευμα και της Έλληνικής νομοθεσίας τά κείμενα. Πάσα προς παραφθοράν ταύτης επέμβασις άπαγορεύεται».

Εις δέ τό 2ον άρθρον του Συντάγματος προσετέθη τό έξής εδάφιον:

«Τό κείμενον τών Άγίων Γραφών τηρείται αναλλοίωτον ή εις άλλον γλωσσικόν τύπον άπόδοσις τούτου άνευ της προηγουμένης έγκρίσεως της έν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης του Χριστού Έκκλησίας, άπαγορεύεται άπολύτως».

Η «Νέα Σιών» μάς διδει λεπτομερείας πολύ ένδιαφερούσας διά τό μέγα νοσοκομείον τό ίδρυθέν επί του Όρους τών Έλαιών. Τό πάμμεγα τούτο οικοδόμημα εκτίσθη αναλόγιστον διαμαρτυρούμενων Γερμανών επί τοποθεσίας, ύποδειχθείσης παρά της Απτοκρατείας της Γερμανίας κατά την εις Ίερουσαλήμ έλευσιν αυτής (1898). Η τοποθεσία είνε γραφικωτάτη. Αφ' ένός μιν φαίνεται άπασα ή Ίερουσαλήμ, αφ' έτέρου δε ή έρημος της Ιουδαίας, ή κοιλάς του Ιορδάνου και ή Ασφαλίτις λίμνη. Τό οικοδόμημα φέρει τό όνομα της Απτοκρατείας Αθούστας Βικτωρίας, μέλλει δε να χρησιμεύση ως θεραπευτήριον τών έν αναρρώσει ευρισκομένων. Έν τώ κέντρω αυτού ευρίσκειται μεγάλη αύλή, έν ή όράται τό άγαλμα τών Ίωαννιτών, μετά θραϊάς εκκλησίας βυζαντινού τυπού, ής ή άψίς είνε κεκοσμημένη μετ' επικαλύμματος πλουσίου μαρμάρων και μωσαϊκών. Έγγυς δε ύπάρχει πύργος, έχων υπέρ τά 50 μέτρα ύψος και περιλαμβά-

νων τέσσαρας μεγάλους κώδωνας, ών ό μεζων ζυγίζει περί τά 5500 χιλιογράμματα και έχει δύο μέτρων διάμετρον. Τά έγκαίνα δ' αυτού έγένοντο τέλη Μαρτίου του έτους τούτου επί παρουσία του δευτεροτόκου υιού του Απτοκράτορος Έitel Φρειδερίκου και τών πριγγίτων Γεωργίου και Κορράδου της Βαυαρίας. Επί τή εκκλιτική δέ ταύτη ό αυτοκράτωρ ίδρυσε νέον παράσημον τόν «Σταυρόν του Όρους τών Έλαιών», περιλαμβάνον τόν άρχαίον σταυρόν της Ίερουσαλήμ, έν φ' έξέχει ό σταυρός τών Ιπποτών του Άγίου Ιωάννου.

Τό έσωτερικόν του οικοδομήματος τούτου επισκέπτεται τις την Δευτέραν και Πέμπτην, από της 4 ώρ. μ. μέχρι της 6, την Τρίτην και Παρασκευήν από της 9 1/2 π. μ. μέχρι της 11 1/2. Την Τρίτην και Κυριακήν εκάστου μηνός από της 4 ώρ. μ. μ. μέχρι της 6. Όσοι έλθωσι κατά τās ώρισμένας ταύτας ώρας πληρώνουσι 50 εκ. του φράγκου και 50 εκ. έτερα, εάν θέλωσι να άνέλθωσιν επί του πύργου. Κατά τās λοιπάς δ' ώρας μόνη ή διευθύνουσα καλοήγαρα δύναται να επιτρέψη την έπίσκεψιν, αλλά επί πληρωμή 1 1/2 φρ. και 50 εκ. δια την άνάβασιν του πύργου.

Τό οικόπεδον, έφ' ου εκτίσθη τό θεραπευτήριον τούτο, σήκειται έξ 140,000 πήχων τετραγωνικών (περί τά 91, 200 μέτρα τετραγωνικά), άπέναντι δε ήγοράσθη έκ τής 60,000 πήχων τετραγωνικών (33,600 μέτρα τετραγωνικά) οικόπεδον άντι του ποσού τών 250,000 φράγκων. Οι έρανοι δε άνήλθον εις τό ποσόν 3 εκατομμυρίων, ήτοι 3,750,000 φράγκων. Διάσημος δε άρχιτέκτων του Βερολίνου ένετάλη, ίνα καταστρώση τό σχεδιογράφημα του θεραπευτηρίου. Η κυρία πρόσωπις αυτού είνε έστραμμένη προς την Ίερουσαλήμ. Η δέ επιτροπή ή σχηματισθείσα επί τή οικοδομή αυτού, ής πρόεδρος ήν ό βαρώνος Von Mirbach, θαλαμηπόλος της αυτοκρατείας της Γερμανίας, έφερε τό όνομα: «Επιτροπή του οικοπέδου του όρους τών Έλαιών της αυτοκρατείας Βικτωρίας Αθούστας». Γερμανός δε άρχιτέκτων μηχανικός έκ Κάιφας, ό Schumacher, ανέλαβε να εκτελέση τό σχεδιογράφημα του άρχιτέκτους του Βερολίνου άντι του ποσού τών 1,260,000 φράγκων.

ΕΙΣ τό γερμανικόν περιοδικόν «Das Heilige Land» ό διευθυντής του έν Ίερουσόλυμοις νεοστί ίδρυθέντος ξενώνος του Άγίου Παύλου Schmitz ανακοινού ότι παρά την λίμνην Γεννησαρέτ (έν τή Tabgha) άνεκαλύφθη έχάτως ζώον τι άγνωστον μέχρι τούδε εις τόν έπιστημονικόν κόσμον. Έν τινι λίμνη, ήτις από τών ρωμαϊκών ήδη χρόνον έχρησιμοποιείτο διά θερμά λουτρά παρετηρήθησαν μεταξύ μικρών ιχθύων, ών άραιότερους ούδαμου άνευρίσκει τις, λευκοί τινες καρκίνοι έν ελαχίστοις αντιτύποις, οτινες κατά τούς ειδικούς άνήκουσιν εις την οικογένειαν τών λευκών καρκίνων ή μάλλον εις νέαν οικογένειαν δυναμένην να κληθή «τυφλόκαρις». Κατά τόν W. J. Calman καθηγητήν, έν τώ Βρετανικώ μουσειώ, εις ό εξεπληθείς απεστάλησαν, εξετάσθησαν αυτά, τά ζώα ταύτα εισι παντάπασιν τυφλά. Η ιδιότης δ' αυτή, ως και τό χιτώνλευκον χρώμα των άγουσιν εις τό συμπέρασμα ότι ζώων έν ύπογείους συναγωγαίς του ύδατος.

Παριέρως είναι κατά τόν καθηγητήν Lortet και ό βίος τών τοιούτων, ών παρόμοια ευρέθησαν και έν Chromis Simonis. Τά ευρεθέντα, γράφει οστος, ένταύθα έχουσι τό μέγεθος τών κεράτων Νο 4 και βαθύ πρόσιον χρώμα. Ό θήλυς καρκίνος κατασκευάζει μεταξύ τών ούζων και της ιδίος κοιλώμα, έν φ' γεννά περί τά 100-200 φά. Μετά τούτο επί χρόνον τινά παραμένει εις άπόστασιν από της άρχικής θέσεως. Ό άρσεν' τότε φαίνεται ως κύριος αυτόν επαιωρούμενος επί της μάλης πιδανώς, ίνα ζωογονήση αυτά. Όλίγον χρόνον μετά τούτο λαμβάνει οστος την μάζαν φών προς φών έν τώ

στόματι αυτού και επί Ικανόν διατηρεί έν ταις κοιλότητι του στόματος. Και τινά μιν εξερχόμενα άπόλλονται, τάλλα όμως είνιν όμοι ή συνηνωμένα. Έν άγανάθ θανάτου άφήσιν είτα μέρος αυτόν να έξέλθη, διά του τρόπου δέ τούτου ύρίσεται ή μάζα όλος τās εξελίξεις της. Τά νεογνά εξελισσόμενα ούτω και αναπτυσσόμενα άρχονται να αισθάνονται έναντι στενοχωρούμενα έν ταις κοιλότητι του στόματος. Τό στόμα τότε άρχίζει να εκτεινή την μάζαν προς τά έξω. ώστε δέν δύναται πλέον να κλείση αυτήν, τό δε ζώον λαμβάνει άξιοθέατον βλέμμα.

Νεογνά τινά ζητούσι θέσιν έν ταις σιαγόσιν, έτερα μένουσι συνηνωμένα την κεφαλήν και πρώτον μιν αφήνουναι τό μέρος τούτο, επιμαρύνοντα δ' έαυτά αποχωρούσι.

Τό παράδοξον είναι πός ό άρσεν' δύναται να τρέφηται επί εβδομάδας μετά 200 φών εις τό στόμα του, χωρίς να τά καταστρέψη.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΝΕΑ

12 Φεβρουαρίου. — Εις την Βουλήν ύπεβλήθησαν διατάξεις περιοριστικαί της έλευθερίας του τύπου. — Την προσεχή Δευτέραν πρόκειται να διεξαχθή συζήτησις έν τή Βουλή διά τό γλωσσικόν ζήτημα. — Και άλλος φόνος Έλλήνων στρατιωτών εις την Έλληνοτουρκικήν μεθόρον. — Μετάκαλούνται προσεχώς οι Άγγλοι όργανοί του Έλληνικού ναυτικού. — Ένεκρίθη παρά της βουλγαρικής βουλής τό κείμενον της τουρκοβουλγαρικής έμπορευτικής συμβάσεως.

13 Φεβρουαρίου. — Ανωμαλία εις τά πολιτικά της Κρήτης, ό λαός ζητεί σύντονα μέτρα άμύνης, άπειλείται παραίτησις ύπουργών. — Η Τουρκία υπέγραψε συμβόλαιον κατασκευής εις τά άγγλικά ναυπηγεία δύο θωρηκτών οσστήματος Ντρήντων.

14 Φεβρουαρίου. — Τό χθές συγκροτηθέν συλλλητήριο έν Κρήτη περί έντονώτερος παρασκευής ύπηρέτην ολιγάριθμον. — Υπέβαλε την παραίτησίον του ό επί τών Έσωτερικών σύμβουλος Πλουμιδάκης. — Υπό της βουλγαρικής βουλής έψηφίσθη ή παραπομπή εις δίκαην τών πρώην Σταμπολοφυικών ύπουργών κατηγορουμένων επί καταχρήσεως.

15 Φεβρουαρίου. — Ηέξαντο συνεννοήσεις μεταξύ Έλληνικής και τουρκικής κυβερνήσεως διά την από κοινού λήψιν μέτρων, παρεμποδίζόντων ένδεχόμενα έν τώ μέλλοντι δυσάρεστα επεισόδια εις την μεθόρον. — Οι δικηγορικοί σύλλογοι του Κράτους εξακολουθούν διαμαρτυρούμενοι διά τά ύποβληθέντα δικαστικά νομοσχέδια. — Η συζήτησις του γλωσσικού ζητήματος άνεβλήθη. — Η γαλλική κυβερνήσις υπέβαλεν έπίσημως την παραίτησίον της. — Έν τή τουρκική βουλή διεξήχθη συζήτησις, καθ' ήν πολλοί βουλευται έπετέθησαν κατά της οικονομικής πολιτικής της τουρκικής κυβερνήσεως, ως έκ τούτου θεωρείται έπιχειρημένη ή παραίτησις του Μεγάλου Βεζύου Χαχί πασά.

16 Φεβρουαρίου. — Ο κ. Βενιζέλος ποιών τās χθεσινάς δηλώσεις του εις την Βουλήν μεταξύ άλλων ειπεν ότι ή κυβερνήσις είναι άποφασισμένη να συνταύσιση την τύχην της μετ' ώρισμένων διατάξεων του προσηδίου της επί τών αναθεωρητέων διατάξεων του Συντάγματος. — Σήμεραν ύποβάλλεται εις την Βουλήν ό προϋπολογισμός υπό τό έπί τών οικονομικών ύπουργού κ. Κορομηλά. — Νέα συμπλοκή προκληθείσα υπό τών Τούρκων έλαβε χώραν παρά τά σύνορα, καθ' ήν έφρονεύθησαν δύο Τούρκοι στρατιώται.

17 Φεβρουαρίου. — Αηδής θόρυβος και δημοσκοπία διά τό γλωσσικόν ζήτημα εις τά λαϊκά φύλλα της πρωτευούσης. — Υπεβλήθη χθές εις την Βουλήν ό προϋπολογισμός της Κυβερνήσεως, κρινόμενος υπό τών άνεξαρτήτων φύλλον ως ειλικρινής και μη έπιβαρυντι-

κός τῶν πτωχοτέρων τάξεων· τὰ νέα δι' αὐτοῦ ἐπιβαλλόμενα φορολογικὰ νομοσχέδια εἶνε συμπληρωματικὸς φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καὶ φόρος ἐπὶ τῆς ἀνω τῶν 15 κοιλῶν παραγωγῆς τῶν σπειρομένων γαιῶν, ἀπ' ἑτέρου ὑποβάλλονται ὡς ἀντισηκώμα νομοσχέδια, καταργοῦντα τὸν φόρον τῶν ἀμπέλων, τῶν ἀροτριῶν-των κτηνῶν, τῶν περιβολίων καὶ περὶ παρατάσεις πληρωμῶν τῶν καθυστερουμένων. — Αἱ Δυνάμεις ἐποίησαν αὐτάσεις εἰς τὴν Πύλῃν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαναλήψεως τῶν ἐν τοῖς συνόροις λυπηρῶν ἐπεισοδίων. — Ὁ Βασιλεὺς θά μεταβῆ εἰς Ρώμην τὸν προσεχῆ Μάιον πιθανῶς συνοδουμένου καὶ ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλου. — Ἡ Τουρκία προσέπειθε νὰ μεταβίβῃ τὴν ἐκδρομὴν τῶν Βουλγάρων φοιτητῶν εἰς Ἑλλάδα. — Διαψεύδεται εἰδησις συνοικεσίου μεταξύ τοῦ Ρουμανικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου. — Ὁ Τούρκος διάδοχος θά μεταβῆ τὴν προσεχῆ ἀνοιξιν εἰς Τουρίνον καὶ Λονδίνον.

18 Φεβρ. — Αἱ ἰταλικαὶ ἐφημερίδες σχολιάζουν εὐνοϊκῶς τὰς προχθεσινὰς δηλώσεις τοῦ Προσθιπουργοῦ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος. — Οἱ Τούρκοι ζητοῦσι τὰ πτώματα τῶν δύο τελευταίως φονευθέντων Τούρκων στρατιωτῶν ἰσχυρίζομενοι ὅτι ταῦτα ὑπέστησαν ἀκρωτηριασμοὺς παρὰ τῶν ἡμετέρων. — Διακοπὴ τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς χάριν τῶν ἐορτῶν. — Ἐν τῇ τουρκικῇ βουλῇ ἐπετέθησαν κατὰ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως διὰ τὴν ἀδρανή αὐτῆς πολιτικὴν εἰς τὸ Κρητικὸν ζήτημα. — Κατηριώθη τὸ νέον γαλλικὸν ὑπουργεῖον ὑπὸ τὸν Μονις, τοῦ κ. Δελκασέ ἀναλαβόντος τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν.

19 Φεβρ. — Ἡ ἐξάπλωσις τῆς μηνιγγίτιδος ἐδῶ καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐξακολουθεῖ εἰσέτι νὰ εἶναι λίαν οσοβά. — Ἑλληνικὴ καὶ τουρκικὴ ἐπιτροπὴ καταφθάσασα εἰς τὰ σύνορα προέβη εἰς ἀνακρίσεις διὰ τὰ τελευταία γεγονότα καὶ συνεσκέφθη διὰ τὴν λήψιν μέτρων, παρεμποδίζοντων τὴν ἐπαλάσῃν αὐτῶν. — Οἱ Βούλγαροι φοιτηταί, οἵτινες θά ἐπισκεφθοῦν προσεχῶς τὴν Ἑλλάδα, ἀνέρχονται εἰς 150.

20 Φεβρ. — Αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ ἐνεργοῦν ὑπὲρ τῆς ὀσμάνικης προπαγάνδας ἐν Μακεδονίᾳ. — Νέας ἐπισκέψεις ἔκαμαν οἱ πρεσβευταὶ τῶν Δυνάμεων ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς τὸν Οἰκουμένικόν Πατριάρχην. — Ἀνακινωθέν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως πρὸς τὸν εὐρωπαϊκὸν τύπον διαψεύδει ὡς ἐντελῶς ἀνυποστάτους τὰς πληροφορίας τοῦ ἀνακινωθέντος τῆς ἐν Βερολίνῳ τουρκικῆς πρεσβείας, καθ' ἃ παρεσύρθησαν διὰ δόλου εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος Τούρκοι στρατιῶται καὶ ἐφρονεῦθησαν καὶ ἠκρωτηριασθήσαν.

21 Φεβρ. — Ζωηρὸν ἐπεισόδιον ἐγένετο ἐν τῇ τουρκικῇ βουλῇ, καθ' ἃ ὁ Μέγας βεζύρης ἐκτύπησεν εἰς τὸ πρόσωπον τὸν Ἀλβανὸν βουλευτὴν Ἰσμαήλ Κεμάλ βέην, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προὐκάλεσε μέγαν ἐρεθισμόν μεταξύ τῶν Ἀλβανῶν Κωνσταντινουπόλεως.

22 Φεβρ. — Παρεδόθησαν εἰς τὴν Τουρκικὴν ἐπιτροπὴν τὰ ζητούμενα σώματα τῶν φονευθέντων δύο Τούρκων στρατιωτῶν, καὶ γενομένης νεκροφίας ἐπ' αὐτὸν ἀπεδείχθη ὅτι οὐδεμίαν ἔφερον κάκωσιν ἢ ἀκρωτηριασμόν.

23 Φεβρ. — Ὁ βασιλεὺς ἠρνήθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν παρασημοφορίαν τῶν λογίων. — Σήμερον ἐπαναλαμβάνονται αἱ διακοπεῖσαι ἐργασίαι τῆς Βουλῆς. — Νέα πολὺφορος συμπλοκὴ εἰς τὰ σύνορα, καθ' ἣν ἐφρονεῦθησαν τρεῖς Τούρκοι στρατιῶται.

25 Φεβρ. — Ταραχαὶ ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ διὰ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα οἱ φοιτηταὶ ἀποδοκίμασαν τὸν κ. Παλαμᾶν.

26 Φεβρ. — Ἡξήσατο σήμερον ἐν τῇ βουλῇ ἡ συζήτησις τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος· τὰς ἀγορεύσεις τῶν ῥητόρων διακρίνει φυσικὰ ἀγνοία τελεία τῶν πραγμάτων, ἐμπάθεια καὶ δημοκοπία.

28 Φεβρ. — Ἡ πρωτεύουσα σήμερον ἀναδίδει τὰς φωνὰς τῆς πρὸ ἑξακοσίων ἐτῶν ζωῆς τοῦ Βυζαντίου, τὸ ὁποῖον ζῆ πλέον αὐτούσιον καὶ πάλλεται ἀναμείσθας· ὁ λαὸς συζητεῖ μὲ πάθος εἰς τὰς ἀγυῖας καὶ εἰς τὰς πλατείας, εἰς τὰς γωνίας τῶν δρόμων καὶ εἰς τὰ καφενεῖα, παντοῦ διὰ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῆς γλώσσης τῶν προγόνων· θορυβάδες καὶ πολυπληθεῖς συλλαλητήριον διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐγένετο σήμερον.

Ἄς σημειωθῇ εἰς τὴν ἡμέραν αὐτὴν, ἡ ὁποία θέλει βαρύνῃ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, μία ἀπὸ τὰς μεγάλας καὶ χρονίας συμφορὰς, αἵτινες ἐπληξάν αὐτὴν. Μετὰ ἀγορεύσειν τοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως κ. Βενιζέλου ἐτέθησαν ἐν τῇ συντάγματι διατάξεις, ἀνακόπτουσαι πᾶσαν πλέον ἐκπαιδευτικὴν πρόοδον τοῦ ἔθνους ἰσως ἐπὶ ἑκατοντάδα ἐτῶν, ἐπιβάλλουσαι βαρῆα δεσμὰ εἰς τὸ καὶ ἔνευ αὐτῶν ἀσθενικὸν ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ στυγματίζουσαι τὴν παρούσαν γενεάν διὰ παντός. Καὶ οὕτω προστίθεται καὶ τοῦτο εἰς τὴν ἀτελείωτον σειρὰν τῶν λοιπῶν θλιβερῶν φαινομένων διὰ τὰ ἀποδειχθῆ σαφῶς ὅτι ἡ ἡμετέρα φυλὴ εἶναι ἐκ τῶν γηρασμένων λαῶν, ὅτι δὲν δύναται νὰ προσοικειωθῇ ἰδέας ζωογόνους καὶ ὅτι εἶναι πεπρωμένον νὰ παρουσιάσῃ τὸ θέαμα μίαις μικρᾶς Κίνας ἐν τῇ ἐγγύς Ἀνατολῇ.

ΑΒΓ.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἠλύσια, μηνιαία ἐπιθεώρησις ἐκδιδόμενη ἐν Πειραιεῖ. Τὸ Α' τεύχος Φεβρουαρίου 1911.

Χιανὰ Χρονικά, ἐτήσιον δημοσίευμα, ἐκδιδόμενον ἐπιμελείᾳ Κωνστ. Ἀμάντου. Τεύχος Α', Ἀθῆναι 1911. Τύποις Π. Α. Σακελλαρίου.

Ὁ Ἐκπαιδευτικὸς Ὀμιλος καὶ οἱ κίνδυνοι τῆς καθαρνοσύνης, ὑπὸ Ἐδθ. Γ. Μπουντιάνα, πρῶην γυμνασιάρχου. Ἀθῆναι, τυπογρ. Π. Α. Πετράκου.

Ἡροδότου Μῦθοι, μετάφρασις Α. Γ. Σκαλίδου. Τόμος Α' Κλειῶ Εὐτέρῃ. Ἀθῆναι, Βιβλιοθ. Ἀρχαίων Συγγραφέων Γ. Φέξη, δρ. 3.

Ἐδρωτίδου Ἀνδρομάχη, μετάφρασις Γ. Τσοκοπούλου. Ἀθῆναι, Βιβλιοθ. Ἀρχ. Συγγραφέων Γ. Φέξη, δρ. 1,50.

Ἀριστοτέλους Ἠθικὰ Νικομάχεια, μετάφρ. Κυρ. Ζήμη. Ἀθῆναι, Βιβλιοθ. Ἀρχ. Συγγραφ. Γ. Φέξη, δρ. 5.

Ἀριστοφάνους Νεφέλαι, μετάφρ. Π. Δημητριοπούλου. Ἀθῆναι, Βιβλιοθ. Ἀρχ. Ἑλλ. Συγγρ. Γ. Φέξη, δρ. 2.

Ἡ Νέα Ζωή, Λέοντος Τολστόη, μετάφρ. Σ. Γ. Φραγκοπούλου, Ἀθῆναι. Ἐκδοτ. οἶκος Γ. Φέξη, δρ. 2,50.

Antigone Victorieuse, par José Hennelice. E. Sonnet & Co Paris, fr. 3,50.